

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

PİRİNÇ

DURUM TAHMİN RAPORU

2024

Araştırma Yayınları

2024

TEPGE Yayın No: 406

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TRGM/TEPGE

Durum ve Tahmin
PİRİNÇ
2024

Hazırlayan
Dr. Selda ARSLAN

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
selda.arslan@tarimorman.gov.tr

Çalışma kapsamında sunulan görüşler tamamıyla yazarlara aittir ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ya da çalışanlarının görüşlerini temsil etmez.

Çalışmada yer alan veri ve istatistikler yayıncı kurumların kaynaklarından alınmış ve araştırma amaçlı olarak kullanılmıştır. Veriler çalışmanın hazırlandığı dönemde yayınlanmış olan en güncel verilerdir ve dönemsel olarak yayıncı kurumun güncellemelerinden dolayı farklılık gösterebilir.

TEPGE YAYIN NO: 406

ISBN: 978-625-95521-2-5

**© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.**

Aralık/2024

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen "2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması" na aittir. (<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

ÖNSÖZ

Enstitümüz araştırmacıları tarafından hazırlanan “Durum ve Tahmin” raporları; bir yandan temel bilgi ve veri tabanı oluşturulmasını sağlarken, diğer yandan da sektördeki gelişmeleri yakından izleyerek sektör paydaşlarını bu gelişmelerden zamanında ve doğru bir şekilde haberdar ederek bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu raporlarda dünya ve Türkiye’de; bitkisel ürünlerin bir önceki yıla ait üretim, kullanım, ihracat, ithalat, bitiş stokları ve fiyatlarında ortaya çıkan gerçekleşmeler “Durum”; içinde bulunulan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler “Tahmin”; bir sonraki yıla ait muhtemel gelişmeler ise “Öngörü” adı altında sistematik olarak incelenmektedir.

Çeltik Türkiye’nin önemli tarımsal ürünlerinden biridir. Çeltik veriminin dünya ortalamasının üzerinde olması sebebiyle çeltik piyasasının izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilmesi gerekliliği de önem arz etmektedir.

Raporu hazırlayan Sayın Dr. Selda ARSLAN’a emeklerinden dolayı teşekkür eder, raporun sektör paydaşlarına faydalı olmasını dilerim.

Dr. Uęur İLKDOęAN
Enstitü Müdür V.

İÇİNDEKİLER

1. DÜNYADA DURUM: 2022/23.....	1
1.1. Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	1
1.2. Ticaret ve Fiyatlar.....	3
2. DÜNYADA TAHMİN: 2023/24.....	7
2.1. Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	7
2.2. Ticaret ve Fiyatlar.....	11
3. DÜNYADA ÖNGÖRÜ: 2024/25.....	15
3.1. Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	15
3.2. Ticaret ve Fiyatlar.....	18
4. TÜRKİYE'DE DURUM: 2022/23.....	22
4.1. Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi.....	22
4.2. Dış Ticaret.....	24
4.3. Fiyatlar ve Parite.....	27
5. TÜRKİYE'DE TAHMİN: 2023/24.....	29
5.1. Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi.....	29
5.2. Dış Ticaret.....	31
5.3. Fiyatlar ve Parite.....	33
6. TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ: 2024/25.....	35
6.1. Üretim, Ticaret ve Fiyatlar.....	35
7. TÜRKİYE'DE ÇELTİK TARIMI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	38
EK TABLOLAR.....	41
KAYNAKLAR	56

TABLolar

Tablo 1.	Dünya pirinç arz ve kullanım durumu.....	1
Tablo 2.	FAO pirinç fiyatları endeksi.....	5
Tablo 3.	Dünya pirinç ihracat fiyatları.....	6
Tablo 4.	Dünya pirinç arz ve kullanım tahmini.....	7
Tablo 5.	Dünya pirinç arz ve kullanım öngörüsü.....	16
Tablo 6.	Türkiye’de çeltik üretiminde verilen destekler.....	24
Tablo 7.	Türkiye’de arz ve kullanım öngörüsü.....	37
Ek Tablo 1.	Dünya pirinç verileri.....	42
Ek Tablo 2.	FAO pirinç fiyatları endeksi	43
Ek Tablo 3.	Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları	44
Ek Tablo 4.	Türkiye pirinç denge tablosu.....	45
Ek Tablo 5.	Türkiye’de illere göre çeltik verimi	46
Ek Tablo 6.	Türkiye’de illere göre çeltik ekilen alanlar	47
Ek Tablo 7.	Türkiye’de illere göre çeltik üretimi	48
Ek Tablo 8.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ihracat miktarı.....	49
Ek Tablo 9.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ithalat miktarı	49
Ek Tablo 10.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ihracat değerleri.....	50
Ek Tablo 11.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ithalat değerleri	51
Ek Tablo 12.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ihracat miktarı	52
Ek Tablo 13.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ithalat miktarı	52
Ek Tablo 14.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ihracat değerleri.....	53
Ek Tablo 15.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ithalat değerleri	54
Ek Tablo 16.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla üretici ve tüketici fiyatları	55

GRAFİKLER

Grafik 1.	Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2022/23)	2
Grafik 2.	Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2022/23)	4
Grafik 3.	Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23).....	4
Grafik 4.	Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2023/24).....	9
Grafik 5.	Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2023/24).....	10
Grafik 6.	Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2023/24).....	12
Grafik 7.	Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2023/24).....	13
Grafik 8.	Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2024/25).....	17
Grafik 9.	Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2024/25).....	18
Grafik 10.	Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2024/25).....	20
Grafik 11.	Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2024/25).....	20
Grafik 12.	Türkiye'nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23)	26
Grafik 13.	Türkiye'nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23).....	27
Grafik 14.	Türkiye'de aylara göre çeltik üretici ve pirinç tüketici fiyatları (2022/23).....	28
Grafik 15.	Türkiye'nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2023/24).....	33
Grafik 16.	Türkiye'nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2023/24).....	33

HARİTALAR

Harita 1.	Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2022/23).....	23
Harita 2.	Türkiye'de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2022/23).....	23
Harita 3.	Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2023/24)	30
Harita 4.	Türkiye'de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2023/24).....	30

1. DÜNYADA DURUM (2022/23)

Dünyada 2022/23 sezonu çeltik tarımı, olumsuz hava koşulları ve girdi maliyetlerinde yaşanan ani artışa rağmen, yeterli üretim sayesinde başarıyla gerçekleştirilmiştir. 2022/23 sezonunda 165,5 milyon hektar alandan, yaklaşık 516 milyon ton pirinç elde edilmiştir. Dünyada ithalat yaklaşık 56,6 milyon ton, ihracat ise 54,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu sezonda dünyada tüketim 522 milyon ton, bitiş stokları ise yaklaşık 179,4 milyon ton olmuştur.

1.1. Üretim, Kullanım ve Stoklar

Dünyada üretici (bitkisel ve hayvansal üretim) kar marjları yükselen girdi maliyetleri nedeniyle giderek daralmaktadır. Enerji, gübre, tohum, yem ve tarım ilaçları vd. girdi maliyetlerinin giderek artması üreticileri girdi kullanımını azaltmaya veya daha az girdi yoğun ürünlere geçmeye zorlamaktadır. Söz konusu bu durum özellikle buğday, pirinç ve mısır gibi temel gıda maddelerinin uluslararası piyasalara ihracatında baskı yaratmakta, temel gıda ihtiyaçlarını karşılamak için büyük ölçüde ithalata bağımlı olan ülkeleri ise risk altında bırakmaktadır (FAO, 2022).

2022/2023 sezonunda olumsuz hava koşulları ve girdi maliyetlerinde yaşanan ani artışlar nedeniyle ihracatta daralma yaşansa da üretim yeterli olmuştur (FAO, 2022). Böylece 2022/23 sezonunda üretim ve pirinç arzında kayda değer bir değişim yaşanmamıştır. 2022/23 sezonunun Ağustos ayında tamamlanmasının ardından, ABD Tarım Bakanlığı (USDA) verilerine göre, dünyada pirinç arzı bir önceki sezona göre azalarak (%0,1) 756,1 milyon tona gerilemiştir (Tablo 1). Söz konusu gerilemede hem ekim alanlarının hem de verimin etkisi vardır. Nitekim 2022/2023 sezonunda, ekim alanlarında bir önceki sezona göre azalma yaşanırken, çeltik veriminde ise kayda değer bir artış olmamıştır.

Çin ve Hindistan'ın pirinç stoğunda yaşanan gerileme sonrası dünya başlangıç stoklarında da azalma olmuştur. Sezonun başlangıcında 183,7 milyon ton olan stokta, bir önceki

sezona göre %2,4 gerileme olmuştur. Yıllık değişim oranı bir önceki sezonun aksine negatif seyretmiştir (Tablo 1). Çin sezona en fazla pirinç stoğu ile başlayan ülke olarak dünya stoğunun %61,5'ini elinde bulundurmıştır. Hindistan ise %18,5 oranla yüksek pirinç stoğuna sahip olan ikinci ülke olmuştur. Bu iki ülke toplam başlangıç stoklarının yaklaşık %80'ine sahiptir. Filipinler %31,3 oranla bir önceki sezon stoklarına göre en çok artışın olduğu ülke olurken, Hindistan yaklaşık %8,1 Tayland ise %5,8 oranla bir önceki sezon stoklarına göre en çok azalmanın görüldüğü ülkeler olmuştur (Ek Tablo 1).

Tablo 1. Dünya pirinç arz ve kullanım durumu

(milyon ton)	2021/22	2022/23	Değ. %
Başlangıç stokları	188,3	183,7	-2,4
Üretim	513,8	515,8	0,4
İthalat	55,1	56,6	2,6
Toplam arz= Toplam kullanım	757,2	756,1	-0,1
İhracat	57,6	54,6	-5,1
Yurtiçi tüketim	516,0	522,0	1,2
Bitiş stokları	183,7	179,4	-2,3

Kaynak: Ek Tablo 1

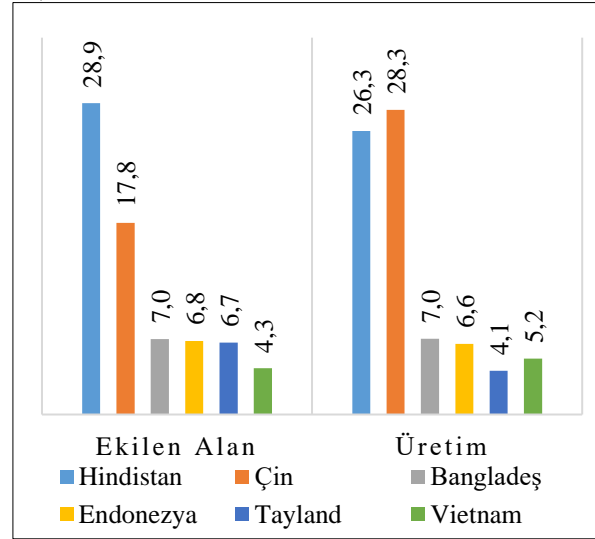
Çeltik tarımı 2022 yılında başarıyla gerçekleştirilmiş olmakla birlikte çeltik ekiliş alanlarında bir önceki sezona göre çok az (%0,1) azalma yaşanmıştır. Hindistan önceki yıllarda olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almıştır. USDA Eylül ayı

verilerine göre, 2023 yılında Hindistan'da 47,8 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de ise yaklaşık 29,5 milyon hektar alanda çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir. Tayland'da bir öndeki sezona göre ekiliş alanlarında %3,5, Hindistan'da %3,4 artış söz konusu iken, Endonezya'da %2,6, Çin'de %1,6 oranında azalma söz konusudur. Çeltik tarımı toplamda 165,5 milyon hektar alanda gerçekleştirilmiştir (Ek Tablo 1).

Hava koşullarının sert olması ve girdi maliyetlerinde yaşanan ani yükselişler nedeniyle 2022/23 sezonunda dünya çeltik üretimi önceki sezona göre sadece %0,4 artarak 515,8 milyon ton düzeyinde gerçekleşmiştir. Üretimde Asya Ülkeleri içerisinde önde gelen Çin dünyada lider ülke konumunu korumaktadır. Bununla birlikte Çin'de bir önceki sezona kıyasla %2 azalışla 145,9 milyon ton pirinç üretilmiş, bu azalma diğer ülkelerdeki artış ve azalışlarla dengelenerek bir önceki sezonun dünya üretim miktarında %0,4'lük artış sağlanmıştır. Üretimde bir önceki sezona göre %4,9 artış ile 135,8 milyon ton pirinç elde eden Hindistan ikinci sırada gelmiştir. Hindistan'ı ise 36,4 milyon tonla Bangladeş, 33,9 milyon tonla Endonezya ve 26,9 milyon tonla Vietnam izlemiştir. Hindistan'da bir önceki sezona göre artan ekiliş alanları üretimde de artışın olmasını sağlamıştır.

2022/23 sezonunda dünya çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretimi ön planda olan ülkelerin payları Grafik 1'de verilmiştir.

Grafik 1. Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

USDA verilerine göre; 2022/23 sezonunda dünyada ortalama çeltik verimi 4,66 ton/ha olarak gerçekleşmiştir. Bu değer bir önceki sezon çeltik veriminin az da olsa üzerindedir.

2022/2023 sezonunda Asya'da, özellikle güneyinde, görülen yağmurlar verimde düşmeye neden olmuştur. Bununla birlikte ekim alanlarındaki artışla üretim tolere edilebilmiştir. Afrika'da üretimde iyileşme yaşanırken, Okyanusya'da da olumlu sonuçlar kaydedilmiştir. Amerika ve Avrupa'da ise son yılların en düşük hasat verileri nedeniyle üretim olumsuz etkilenmiştir (FAO, 2022).

Verimde bir önceki sezona göre %25,5 artış gösteren Fas 10,83 ton/ha ile ilk sırada yer alırken, Avustralya bir önceki sezona göre %11 verim azalışı göstererek 9,77 ton/ha verimle geçen sezonki birinciliğini kaybetmiştir. Çeltik verimi yüksek olan diğer ülkeler sırasıyla Uruguay, Türkiye, Mısır ve Peru'dur. Uruguay önceki sezona göre %3,3 artış göstererek 9,51 ton/ha çeltik verimi ile üçüncü, Türkiye ise önceki sezona göre %8,7 artış göstererek 9,05 ton/ha çeltik verimi ile dördüncü sırada yer almıştır (Ek Tablo 1).

Pirincin gıda olarak kullanım miktarı 2022/23 sezonunda yüksekliğini korumuş ve artan nüfusla birlikte 426,5 milyon tona ulaşmıştır. Bununla birlikte 2021/22 sezonunda zirveye ulaşan hayvan yemi ve endüstriyel kullanımında daralma yaşanmıştır. Hayvan yemi ve endüstriyel kullanımda yaşanan daralmaya bağlı olarak 2022/23 sezonunda dünya genelindeki toplam pirinç kullanımını bir önceki sezona göre %0,7 azalarak 518,3 milyon tona düşmüştür (FAO, 2022).

USDA verilerine göre ise arz önceki sezonun gerisinde kalmasına rağmen 2022/23 sezonu dünya pirinç tüketimi 522 milyon tonla daha önceki sezonların en yüksek değerine ulaşmıştır. Bir önceki sezona kıyasla tüketimde %1,2 artış söz konusu olup bu artış çoğunlukla pirincin gıda olarak tüketimi ile ilgilidir.

Tüketimde ilk sırada 155 milyon tonla Çin yer almaktadır. Hindistan 114,5 milyon ton tüketimle Çin'i takip etmiştir. Pirinç tüketiminde Hindistan'ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemiştir (Ek Tablo 1).

FAO verilerine göre; 2022/23 sezonunda kişi başına pirinç tüketimi 53 kg/yıl olarak gerçekleşmiştir (FAO, 2024a).

2022/23 pazarlama sezonu sonunda dünya pirinç stokları gerileme yaşamıştır (FAO, 2022). 2022/23 sezonu için dünyada stok/kullanım oranı önceki sezona göre %0,5 azalarak %37,3 düzeyinde gerçekleşmiştir (FAO, 2023b, FAO, 2024a). 2022/23 sezonundaki 179,4 milyon ton pirinç stoğu 2023/24 sezonuna devretmiştir. Çin, yıl sonunda 107 milyon ton pirinç stoğu ile ilk sırada yer alırken, Çin'i 35 milyon ton stokla Hindistan takip etmektedir (Ek Tablo 1). Her iki ülke dünya pirinç stoğunun yaklaşık %79'unu elinde bulundurmaktadır. Bitiş stoklarında ön planda olan diğer ülkeler ise

sırasıyla Endonezya, Tayland ve Filipinler olmuştur.

2022/23 sezonu için dünyada stok/kullanım oranı önceki sezona göre %0,6 azalarak %37,3 düzeyinde gerçekleşmiştir (FAO, 2023a, FAO, 2024a).

1.2. Ticaret ve Fiyatlar

Dünya ticaret hacmi, 2023 yılında yerli üretim eksikliklerini telafi etme ve ithalat yoluyla gıda fiyat enflasyonunun etkisini hafifletme çabaları sayesinde, 52,9 milyon ton gibi yüksek bir seviyede tutulabilmiştir. Bununla birlikte, uluslararası pirinç ticareti (Ocak-Aralık 2023); ihraç edilebilir arzın daralması, ekonomik büyümedeki yavaşlama ve ABD dolarının güçlenmesinin ithalat talebi üzerindeki etkisi gibi nedenlerle zayıflamıştır (FAO, 2022).

2022/23 sezonunda kötü hava koşulları ve/veya üretim maliyetlerindeki artışlar üretimde aksamalara yol açmış ve bu da bazı büyük tedarikçilerde ihracata yönelik arzın daralmasına neden olmuştur (FAO, 2023a).

2023 yılı pirinç ticaretinde bir önceki yıla göre görülen gerilemede ABD, Pakistan ve Hindistan'da azalan ihracat miktarları etkili olmuştur. ABD ve Pakistan'da bir önceki sezona göre %22'nin üstünde ihracat azalışı olmuştur. Önceki yıla göre ihracat artış oranı incelendiğinde ise başlıca ihracatçı ülkeler arasında en büyük artış oranına Vietnam (%16,6) ve Tayland (%13,7)'in sahip olduğu görülmektedir (Ek Tablo 1).

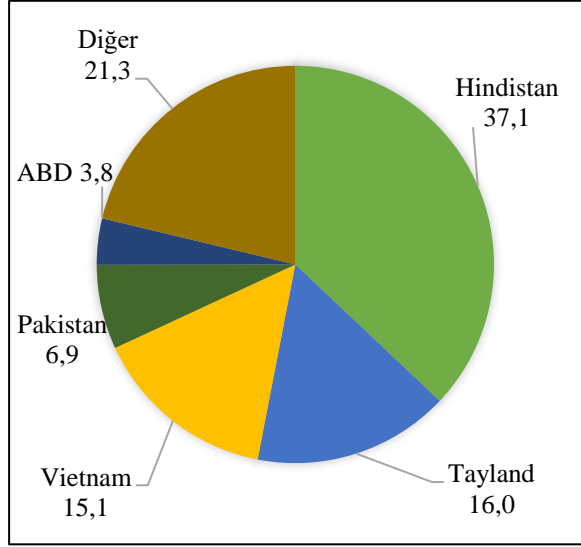
USDA verilerine göre; 2022/23 sezonunda bir önceki sezona kıyasla dünya pirinç ithalatında %2,6 artış yaşanırken; ihracatında ise %5,1 azalma yaşanmıştır.

2022/23 sezonunda dünya pirinç ihracatı 54,6 milyon tona ulaşmıştır. Pirinç ihracatında 20 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, ihracatta ikinci ülke konumunu 8,7 milyon ton

pirinç ihracatı yapan Tayland, üçüncü ülke konumunu ise 8,2 milyon ton ile Tayland'a çok yakın olan Vietnam almıştır. Tayland ve Vietnam'ı sırasıyla 3,8 milyon ton ihracatla Pakistan ve 2,1 milyon ton pirinç ihracatıyla ABD izlemiştir (Ek Tablo 1).

2022/23 sezonunda dünya pirinç ihracatında öncü ülkelerin payları Grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2. Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

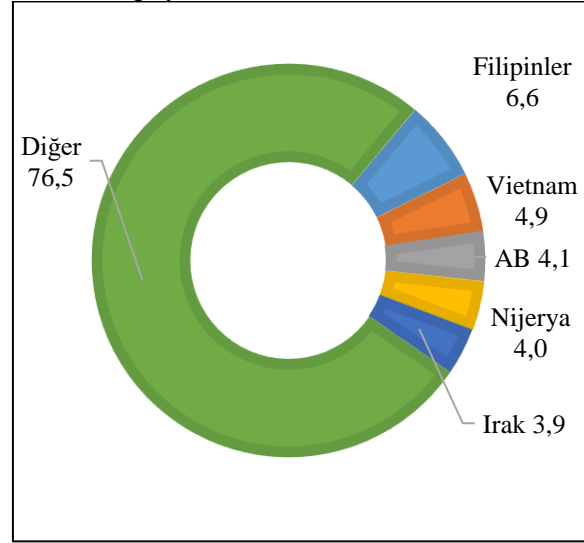
Kaynak: Ek Tablo 1

2022/23 sezonunda dünya pirinç ithalatı bir önceki sezona göre %2,6 artarak yaklaşık 56,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki sezona kıyasla oluşan artışta COVID-19 pandemisinin şartlarından kaynaklanan kısıtlama ve politikaların esnetilmesi etkili olmuştur. Filipinler 2022/23 sezonunda bir önceki sezona göre %4,2 artarak 3,7 milyon tona yükselmiş ve ithalatta geçen sezon lider olan Çin'in yerini almıştır. Çin ise dünyadaki öncü ithalatçı olma konumunu kaybetmiştir (Grafik 3).

USDA verilerine göre; ikinci ülke konumunu 2,7 milyon ton pirinç ithalatı ile bir önceki sezona göre %17 oranında artış gösteren Vietnam, üçüncülüğü ise bir önceki sezona göre %4 oranında gerileyerek 2,3 milyon ton ithalat gerçekleştiren AB almıştır. AB'yi

sırasıyla Nijerya ve Irak takip etmiştir (Ek Tablo 1).

Grafik 3. Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2022/23 piyasa yılı başlangıcı olan eylül ayında, ortalama 110,9 puanla ağustos ayına göre %2,2, bir önceki sezona göre ise %12,4 değer kazanmıştır (Tablo 2).

Uluslararası pirinç fiyatları, ihraç edilebilir büyük miktardaki arz nedeniyle 2021 yılında kaydedilen düşüşlerin çoğunu tersine çevirerek 2022 yılının büyük bir kısmında artış göstermiştir. Japonica ve Basmati çeşitleri pazarlarındaki arz kısıtlamalarının yanı sıra Hindistan'da Indica çeşitlerine yönelik güçlü talep ve ihracat politikası değişiklikleri de fiyat artışlarına katkıda bulunmuştur. Bu eğilimleri yansıtan FAO tüm pirinç fiyat endeksi, Ekim 2022'de Mayıs ayına göre %2,5 ve bir önceki yılın aynı dönemine göre %12,1 artışla ortalama 112,0 puana ulaşmıştır (FAO, 2022).

Uluslararası pirinç fiyatları, 2022 yılının büyük bölümünde yükseliş göstermiş, daha sonra Asya'lı alıcılardan gelen güçlü talep ve 2022/23 sezonunda bazı tedarikçilerde kaydedilen üretim kesintileri nedeniyle de

2023 yılında yükseliş eğilimini sürdürmüştür. Bu durum, FAO tüm pirinç fiyat endeksi'nin 127,8 puanlık değerle Ekim 2011'den bu yana en yüksek seviyesine ulaşmasına neden olmuştur. FAO tüm pirinç fiyat endeksi Mayıs 2023'te 2022 yılındaki kapanışına göre %7,5 artış göstermiştir(FAO, 2023a).

2022 yılı Ekim ayında FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 112 puanla, sezon başlangıcına göre %1 artarak son iki ayın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bununla birlikte endeks bir önceki yıla göre %2,8 artış göstermiştir. 2022 yılında bir önceki yıla göre endekste yaşanan artış çoğunlukla Japonica çeşitlerin (%27,6) ve Aromatik çeşitlerin (%17,4) değer kazanması ile bağlantılıdır (Tablo 2). FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2023 yılının ilk 8 aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine

göre %20,4 artış göstermiştir. FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2022/23 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında, ortalama 110,9 puanla bir önceki aya (Ağustos) göre %2,2 değer kazanırken, önceki sezona kıyasla ise %18,8 artış göstermiştir (Tablo 2).

Pirinç çeşitlerine ait alt endeksler 2022 Eylül ayında bir önceki aya göre değişken bir trend izlerken en fazla artış %4,4 ile Japonica pirinç endeksinde görülmüştür. Indica endeksinde bir önceki aya göre artış oranı %3,4 iken, Aromatik ve Glutenli endeksleri ise bir önceki aya göre sırasıyla %2,5 ve %0,8 oranlarında değer kaybetmiştir (Tablo 2). 2023 yılı Ağustos ayında FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) sezon başlangıcı olan 2022 Eylül ayına göre %28,4 artışla 142,4 puana yükselmiştir.

Tablo 2. FAO pirinç fiyatları endeksi (2014-2016=100)

Piyasa Yılları		Tüm pirinç	Japonica	Indica	Aromatik	Glutenli
2021		105,8	101,4	112,2	86,9	87,3
2022		108,8	129,4	110,2	102,0	88,5
2022	Ağustos	108,5	129,1	107,9	109,6	84,8
	Eylül	110,9	134,8	111,6	106,9	84,1
	Ekim	112,0	139,5	112,6	106,4	92,3
	Kasım	114,6	145,5	115,3	107,4	97,0
	Aralık	119,0	159,4	119,6	109,6	102,9
2023	Ocak	126,4	160,9	127,0	120,3	100,8
	Şubat	125,1	157,9	126,4	117,0	98,6
	Mart	121,2	145,8	123,3	111,7	95,5
	Nisan	124,2	149,9	126,8	113,2	96,3
	Mayıs	127,8	147,1	130,9	116,9	97,6
	Haziran	126,2	141,5	130,0	113,4	96,6
	Temmuz	129,7	140,0	135,4	111,4	100,2
	Ağustos	142,4	139,7	151,4	115,2	114,0
	Eylül	141,7	124,4	151,8	113,4	119,1
Eylül-Ağustos	2021/22	103,8	116,5	106,6	94,4	83,7
Ortalaması	2022/23	123,3	146,8	125,9	112,5	98,0

Kaynak:FAO (Erişim tarihi: 08.08.2024)

FAO tüm pirinç fiyat endeksinde yaşanan artışlar, Indica ve Aromatik pirinç fiyatlarının da, 2023'ün başından bu yana sırasıyla %9,5 ve %7,0 artmasına öncülük etmiştir. Bu

artışlar, talep ve arz yönlü faktörlerin birleşiminden etkilenmiştir. Talep tarafında ise fiyatlar, genellikle yurt içi fiyatları kontrol altında tutmaya ve/veya rezervleri yeniden

oluşturmaya yönelik kamu çabalarının bir sonucu olarak Asyalı alıcıların güçlü alımlarından destek almıştır. Nitekim uluslararası pirinç fiyatları, 2022'nin büyük bölümünde yükseldikten sonra, Asyalı alıcılardan gelen güçlü talep ve 2022/23 sezonunda bazı tedarikçilerde yaşanan üretim kesintileri nedeniyle 2023 yılında da yükseliş eğilimini sürdürmüştür. Bu durum, Mayıs 2023'te 127,8 puanlık değerle FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi'ni Ekim 2011'den bu yana en yüksek seviyesine çıkarmıştır. Hindistan hükümetinin iç alım destekleri sayesinde İndica çeşidinde yaşanan kayıplar tolere edilebilmiştir. El Niño'nun üretim üzerindeki etkisi nedeniyle ise İndica çeşidi fiyatında yükselme yaşanmıştır. Ancak bu yükseliş diğer çeşitlere yansımamıştır. Ocak 2023'te Japonica çeşidi tüm zamanların en yüksek nominal değerine ulaşmış, ancak Vietnam'a yeni hasat edilmiş tedariklerin gelmesi ve Kaliforniya'da ikame ürünün üretimindeki artış gibi nedenlerle ithalatı düşmüş ve bu da fiyatının %7,5 oranında

düşmesine sebep olmuştur. Glutenli çeşidi ise Çin'in talebinin azalması nedeniyle 2022 sezon kapanışından bu yana %4,8 değer kaybetmiştir (FAO, 2023a). Uluslararası pirinç fiyatları son 18 ayın büyük bölümünde artış gösterdikten sonra, Hindistan'ın pirinç ihracat kısıtlamalarının artması, mevsimsel sıkışıklık ve El Niño'nun üretim üzerindeki etkilerine ilişkin endişeler nedeniyle, Temmuz ve Ağustos 2023'te artış hızını artırmıştır. Daha sonra ise ihracat teklifleri, zayıflayan ithalat talebi, yeni hasat edilen arzın gelmesi ve bazı Asya ihracatçı ülkelerinde para birimlerinin ABD dolarına karşı değer kaybetmesi nedeniyle artış hızı azalmıştır. Bununla birlikte, özellikle hava durumu ve ticaret politikalarında devam eden belirsizlikleri yansıtan uluslararası pirinç fiyatları, Ekim 2023'te bir önceki yılın aynı dönemine göre ortalama %24 yükselmiştir (FAO, 2023b). Dünya ticaretine konu bazı pirinç çeşitlerinin yıllık fiyat ortalamaları ve 2022/23 sezonuna ait aylık fiyatları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)

	Tayland B % 100 beyaz	Tayland A1 Super beyaz kırık	ABD Uzun taneli beyaz 2, %4	Pakistani Basmati
2021/2022	437,2	396,4	609,3	920,7
2022/2023	510,5	434,8	709,1	1.249,1
2022 Eylül	451,2	387,0	677,0	1.141,8
Ekim	444,0	384,5	687,0	1.133,0
Kasım	448,0	395,0	698,2	1.157,0
Aralık	479,0	418,0	702,5	1.251,5
2023 Ocak	532,0	473,0	720,0	1.537,3
Şubat	506,8	447,8	728,3	1.395,5
Mart	490,4	437,0	727,0	1.249,8
Nisan	515,3	453,0	718,8	1.273,3
Mayıs	524,3	453,0	715,4	1.371,5
Haziran	528,0	434,5	715,8	1.244,0
Temmuz	561,7	448,3	711,5	1.125,3
Ağustos	650,7	481,7	707,6	1.109,0

Kaynak:FAO (Erişim tarihi: 19.9.2024)

2. DÜNYADA TAHMİN (2023/24)

Dünyada 2023/24 sezonunda 165,7 milyon hektar alandan 520,9 milyon ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Tahminlere göre dünyada ithalat yaklaşık 51,8 milyon ton, ihracat ise 54,4 milyon ton'dur. Tüketicinin 520,6 milyon ton, bitiş stoklarının ise 177,2 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.

2.1. Üretim, Kullanım ve Stoklar

2023/24 sezonunda tahıllar içinde en fazla stok artışının mısırdaki olduğu ve mısırı ise pirinç ve arpanın takip ettiği tahmin edilmektedir (FAO, 2023a). 2023/24 sezonunda dünya pirinç üretimi ve stoklarında da artış olması beklenmektedir (FAO, 2023b).

Dünya pirinç rezervleri tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Dünya pirinç üretiminin 2023/24 sezonunda beklenen kullanımı aşması, 2023/24 pazarlama sezonlarının sonunda dünya pirinç stoklarının %1,8 artarak 198,3 milyon tona ulaşması tahmin edilmektedir. Bu tahminin gerçekleşmesi durumunda 4,5 aylık dünya tüketimi karşılanabilecektir (FAO, 2023a).

2023/24 sezonunun Ağustos ayında tamamlanmasının ardından, USDA verilerine göre dünya pirinç arzının bir önceki sezona göre %0,5 azalışla yaklaşık 752,1 milyon tona gerileyeceği tahmin edilmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Dünya pirinç arz ve kullanım tahmini

(milyon ton)	2022/23 (Durum)	2023/24 (Tah.)	Değ. %
Başlangıç stokları	183,7	179,4	-2,3
Üretim	515,8	520,9	1,0
İthalat	56,6	51,8	-8,3
Toplam arz= Toplam kullanım	756,1	752,1	-0,5
İhracat	54,6	54,4	-0,4
Yurtiçi tüketim	522,0	520,6	-0,3
Bitiş stokları	179,4	177,2	-1,2

Kaynak: Ek Tablo 1

Dünyada 2023 yılı çeltik ekiliş alanlarında bir önceki sezona göre az bir oranda (%0,1) artış yaşandığı ve 165,7 milyon hektar alanda üretim yapıldığı tahmin edilmektedir. Hindistan her yıl olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almaktadır. USDA verilerine göre, 2023/24 sezonunda Hindistan'da 47,6 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de 28,9 milyon hektar alanda çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir. Çeltik tarımında yer alan önemli ülkelerin bir önceki sezona göre ekim alanında azalma görülürken; Bangladeş'te bir önceki sezona göre ekim alanlarında %1,3 artış söz konusudur (Ek Tablo 1).

Latin Amerika, Karayipler ve Okyanusya hariç diğer bölgelerde 2022/23 sezonuna nazaran daha fazla üretim olması beklenmektedir. Asya'da ise hava durumu belirsizliklerinin artması nedeniyle üretimin önceki rekor seviyelerinin altında kalması muhtemeldir (FAO, 2023).

Dünya pirinç üretimi Asya'da yaşanan gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmektedir. 2023/24 sezonunda 471,5 milyon ton üretimle Asya'nın bir önceki sezonun %1 üzerinde üretime sahip olması; bugüne kadarki en yüksek seviyesi olan 2021/22 sezonunun ise gerisinde kalması tahmin edilmektedir. Bangladeş ve Endonezya'da artan ekim alanları ve Sri Lanka'da üreye erişimin kolaylaşması üretim artışı sağlamıştır. Kamboçya, Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti, Myanmar ve Tayland'da da üretim artışı beklenmektedir. Bununla birlikte Kuzey Yarımküre'de yazın görülen El Nino

olayı ve Güney-Güney Doğu Asya'da yağışların azalması gibi hava koşulları nedeniyle üretimde belirsizlikler devam etmektedir. Hindistan'da ise yağın yağmurlar sayesinde ortalamanın üzerinde su kaynaklarının olması ve musonu olumlu etkileyen Hint Okyanusu Dipolu'nün eş zamanlı olarak ortaya çıkması yönündeki tahminler üretimin 2022/23 sezonundaki rekor seviyesini koruyacağını göstermektedir. Çin'de geçen yıla göre daha normal seyreden hava koşulları, üretimin toparlanmasına katkı da bulunurken, yağlık tohum üretimini artırmaya yönelik teşviklerden dolayı üretimdeki büyüme oranının sınırlı olduğu tahmin edilmektedir. Afganistan, Irak, İran ve Türkiye'de sulama suyu yetersizliği nedeniyle çeltik üretiminin olumsuz etkilenmesi söz konusudur. Kore Cumhuriyeti ve Japonya'da ise fiyatların düşük olacağı yönündeki beklentilerin çeltik ekimini sınırlandırması söz konusudur (FAO, 2023a).

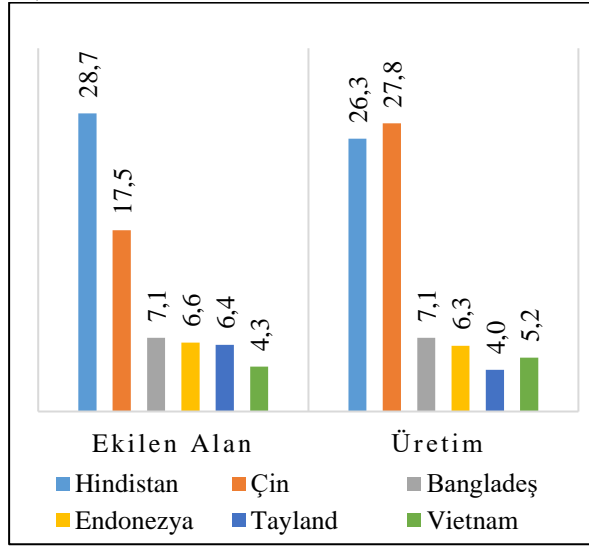
2023/24 sezonunda, Afrika'da çeltik üretiminin (Mısır, Gana, Madagaskar, Mali, Nijerya, Senegal ve Sierra Leone'da beklenen artışlar sayesinde), %5,3 artarak 25,8 milyon tona ulaştığı tahmin edilmektedir. Latin Amerika ve Karayipler'de 2023/24 ürünün yetiştirme döneminin büyük bölümünde devam eden La Niña olayıyla ilişkili kuraklık nedeniyle ekim alanı ve verimin düşmesi ve Arjantin ve Brezilya'dan kaynaklı olarak, üretimin geçen sezona göre %2,2 azalarak 17,7 milyon tona gerilemesi tahmin edilmektedir. Paraguay'da ekimde yaşanan gecikmelere rağmen, geçen sezona göre daha bol su kaynaklarına sahip olması ve yüksek fiyat beklentileri sayesinde üretimin geçen sezona göre %37,6 artarak, 830 bin tona ulaşması beklenirken, Kolombiya'da hasadın fiyat kaynaklı olarak %6,9'luk bir artışla, 1,9 milyon tona ulaşması tahmin edilmektedir. Rusya'da geçen sezon baraj çökmesinden

dolayı yaşanan kayıpların söz konusu sezonda daha az olması beklenmektedir. AB'nin en büyük pirinç üreticileri olan İspanya ve İtalya su kısıtı nedeniyle ekim alanlarında artış yapamamışlardır. Söz konusu bu durum üreticilerin yükselen Japonica fiyatlarından faydalanmalarını engellemiştir. Bu bilgiler ışığında AB'de üretimin 2022/23 sezonun da gerisinde kalacağı tahmin edilmektedir. Avustralya'da, sulama imkanının yeterli olması iyiye işaret ederken, ekim zamanında görülen yağışlar nedeniyle üretimin geçen sezonun gerisinde kalması muhtemel görülmektedir. Okyanusya'da 2023/24 sezonunda ekim dönemindeki zamansız yağmurlar nedeniyle geçen sezona göre %27,8 azalarak 333 bin tona gerileyeceği tahmin edilmektedir (FAO, 2023a).

Büyük aksaklıklar haricinde dünya çeltik üretiminin 2023/24 sezonunda toparlanabileceği ve bunun da kullanımda beklenen istikrarla birlikte dünya pirinç stoklarını artırdığı tahmin edilmektedir. Nitekim hava durumundaki belirsizliklere rağmen, üretici fiyatlarının artması, gübre maliyetlerinin azalması ve devam eden hükümet yardım tedbirleri sayesinde 2023/24 sezonunda dünya pirinç üretiminin %1,3 artarak 523,5 milyon tona ulaşması beklenmektedir (FAO, 2023a).

USDA verilerine göre 2023/24 sezonunda dünyada çeltik üretiminin önceki sezona göre %1 artarak 520,9 milyon tona yükseldiği tahmin edilmektedir. Tahminlere göre üretimde Çin 144,6 milyon tonla lider ülke konumunu korumuştur. Çin'i 137 milyon tonla Hindistan, 37 milyon tonla Bangladeş izlemektedir. Bangladeş'te bir önceki sezona göre artan (%1,3) ekiliş alanları üretimde de %1,8 artış sağlamıştır (Ek Tablo 1). 2023/24 sezonunda dünyada çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretimi tahminlerinde ön planda olan ülkelerin payları Grafik 4'de verilmiştir.

Grafik 4. Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2023/24, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

USDA verilerine göre; 2023/24 sezonunda dünyada ortalama çeltik verimi 4,7 ton/ha olarak tahmin edilmektedir. Verimde bir önceki sezon ikinci olan Avustralya 10,5 ton/ha ile ilk sırada yer alırken, bir önceki sezon üçüncü olan Uruguay 8,9 ton/ha ile ikinci olmuştur. Mısır geçen sezondaki verim değeri olan 8,7 ton /ha ile üçüncü olurken, Türkiye ise bir önceki sezona göre verimde %4,4 azalma göstermiş ve 8,6 ton/ha çeltik verimi ile dördüncülüğe gerilemiştir. Çeltik verimi yüksek olan diğer ülkelerin ise sırasıyla Fas ve Peru olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 1).

Pirinçin hayvan yemi olarak kullanımında azalma devam ederken, 2023/24 sezonunda gıda kullanımında artış olması nedeniyle toplam pirinç kullanımının 520,1 milyon ton civarında sabitleneceği tahmin edilmektedir.

Pirinçin hayvan yemi olarak kullanımını toplam pirinç kullanımında küçük bir pay oluştursa da alternatif yem maddelerinin yüksek fiyatlı olması ve pirinç miktarındaki fazlalık 2020/21 ile 2021/22 yılları arasında özellikle tam kırık pirinci cazip bir yem bileşeni haline getirmiştir. Bu eğilim kırık pirinç ihraç

edilebilirliğinin azalması ve uluslararası tahıl fiyatlarının düşmesi nedeniyle tersine dönmüştür. Söz konusu durumun 2023/24 boyunca da devam ederek, gıda dışı pirinç kullanım hacmini %2,2 azaltacağı ve 95,2 milyon tona gerileteceği tahmin edilmektedir. Gıda olarak kullanımda ise arzın fazla olması sayesinde ülke içi fiyatlarda düşme olması ve tüketimin artan nüfusa oranla daha fazla artması beklenmektedir. Bu nedenlerde de 2023/24 sezonunda dünya pirinç tüketiminin yıllık bazda %0,6 artışla toplam 424,8 milyon tona çıkacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte yeni sezon pirinç tüketiminin 2023'ün sonlarına ve 2024'ün büyük bir kısmına kadar gerçekleşmeyeceği hesaba katıldığında dönemde geçerli olan ekonomik şartlar ve hükümet politikaları etkili olacaktır. Nitekim enflasyonist baskının azalması ve iyileşen ekonomik büyüme beklentileri, özellikle Asya'daki bazı hükümetleri, COVID-19 salgınının başlangıcından bu yana uyguladıkları ve geçen yıl yüksek tahıl fiyatları bağlamında daha da güçlendirilen genişletilmiş gıda dağıtım planlarını sonlandırmaya teşvik edebilecektir. İlaveten, Latin Amerika ve Karayipler'deki giderek azalan arzla birlikte, 2022/23 sezonunda 53 kilo olan kişi başına düşen gıda alımının 2023/24 sezonunda minimal düzeyde azalarak 52,8 kiloya düşeceği tahmin edilmektedir (FAO, 2023a).

2023/24 sezonunda pirinç tüketiminde Çin 148,2 milyon tonla birinci, Hindistan 117,5 milyon tonla ikinci ülke konumundadır. Pirinç tüketiminde Hindistan'ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemiştir (Ek Tablo 1).

2023/24 sezonunda dünyada kişi başı pirinç tüketimi tahminlere göre 53 kg/yıl'dır (FAO, 2024a). Söz konusu sezonda üretimde artış (%1) yaşanırken, tüketimde düşük bir oranda (%0,3) azalma meydana gelmiştir. Söz

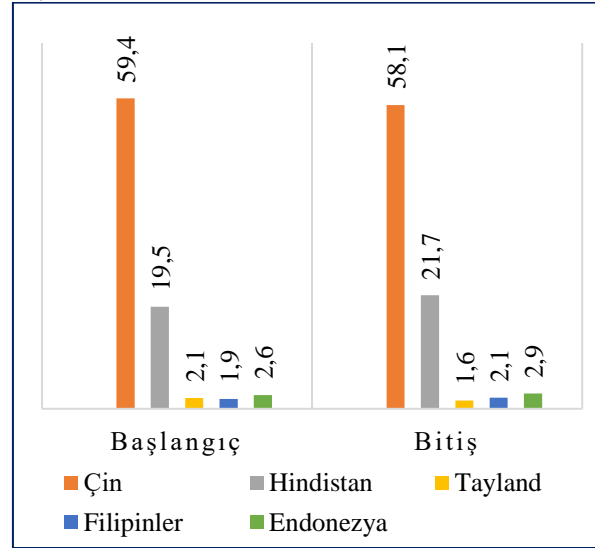
konusu bu durum sayesinde bitiş stoklarında bir önceki sezona göre daha az bir daralma (%1,2) olmuştur. Nitekim 2023/24 sezonu yaklaşık 177,2 milyon ton pirinç stoğu ile kapanmıştır.

İhracatçı ülkelerin yön vermesi ve ithalatçıların da daha fazla rezerve sahip olması nedeniyle 2023/24 pazarlama sezonu sonunda dünya pirinç stokları açılış seviyesinin %1,8 üzerine çıkarak 198,3 milyon tona yükselmiştir (FAO, 2023a). 2023/24 pazarlama sezonu sonunda ise önceki sezonun gerisinde kalmıştır. Çin'de başlangıç stoklarında yıllık artış oranı yıldan yıla düşmekte olup sezonun başlangıcında 106,6 milyon ton olan stokta, bir önceki sezona göre %5,7 azalma olduğu tahmin edilmektedir. Çin başlangıç stoklarının %59,4'üne, Hindistan ise %19,5'ine sahip olup bu iki ülke toplam stoğun %78,9'unu oluşturmaktadır. Sezon sonunda Çin'in 103 milyon ton stokla başlangıç stoğu seviyesinin gerisinde kaldığı, Hindistan'ın ise başlangıç stoklarına göre %10 artarak 38,5 milyon ton pirinç stoğuna ulaştığı tahmin edilmekte olup iki ülke toplamı, dünya pirinç bitiş stoklarının %79,9'unu oluşturmuştur (Ek Tablo 1).

2023/24 sezonu için dünyada stok/kullanım oranının önceki sezona göre %0,3 artarak %37,6 düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir (FAO, 2024a).

2023/24 sezonunda pirinç stok tahminlerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin payları Grafik 5'te verilmiştir.

Grafik 5. Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2023/24, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Pirinç ihraç eden ülkelerin, pirinç devrinde tahmin edilen toparlanmayı yönlendirmeleri ve toplam rezerv seviyelerini yıllık bazda %3,2 artırarak 66,7 milyon tonluk bir zirveye çıkarmaları beklenmektedir. Söz konusu artışta Hindistan önemli bir rol oynamaktadır. Üretimin iyi olması ve Ulusal Gıda Güvenliği Yasası'nda öngörülen seviyelerin üzerinde gerçekleşen olağanüstü pirinç dağıtımının sona ermesi sayesinde ise stokların yıllık bazda %4 artarak 44,5 milyon tona ulaşması tahmin edilmektedir. Tahminler doğrultusunda Pakistan, ABD ve Tayland'da rezervlerin yeniden oluşması, Vietnam'daki stokların çok az değişmesi, Avustralya, Kamboçya, Myanmar ve Uruguay'ın beklenen tüketim ve ihracat ihtiyaçlarını karşılamak için rezervlerini kullanması, Brezilya'da kuraklıktan etkilenen mahsulün önemli miktarda azalması, Arjantin'de ise stokların düşük kalması beklenmektedir. Tüm bu eğilimler doğrultusunda beş büyük ihracatçı ülkenin 2022/23 sezonunda %29,5 olan stok azalma oranının 2023/24 sezonunda %30,6'ya ulaşması tahmin edilmektedir (FAO, 2023a).

Pirinç ithal eden ülkelerin rezervlerinin boyutunu, %1,1 oranında artırarak, 131,6 milyon tona çıkarması beklenmektedir. Bu gruba ardışık rezerv azaltma sezonlarının ardından, Çin ve Endonezya'nın devreden rezervlerindeki artış da katkı sağlamaktadır. Çin'in üretiminde azalma olması tahmin edilmesine rağmen, stokta artış olması beklenmektedir. Endonezya'da ise tahmin edilen artışın çoğu, artan iç tedarik ve ithalat yoluyla devlet rezervlerinin yeniden oluşturulmasını yansıtacaktır. Diğer önemli ithalat ülkeleri arasında bulunan Irak, Kore Cumhuriyeti, Malezya, Nepal, Nijerya ve Filipinler'in sezon sonlarında stoklarını artırdığı görülürken, Bangladeş, Japonya ve Sri Lanka'da rezervlerin daha düşük seviyelerde kalması tahmin edilmektedir (FAO, 2023a).

2.2. Ticaret ve Fiyatlar

İhracatın daralması ve ithalat maliyetlerinin yüksek olması 2023 yılında uluslararası ticareti baskı altına almıştır (FAO, 2023a). 2023/24 sezonunda pirinç ihracat kısıtlamalarının yoğunlaşmasına ek olarak uluslararası ve yerel pirinç fiyatlarının yüksek seyretmesi de dünya pirinç kullanımında ve ticaretinde kayda değer bir canlanma olmayacağını göstermektedir (FAO, 2023b).

Uluslararası pirinç ticaretinin 2023 yılında (Ocak-Aralık), son dört yılın ilk daralmasını yaşayarak, 2022'deki 56,0 milyon tonluk rekor seviyeden, 53,6 milyon tona gerileyeceği tahmin edilmektedir. Ticarete önemli bir yeri olan Asya'nın ise 2022 yılından %4,7 daha az olmakla birlikte bu ticaret akışının neredeyse yarısını (25,6 milyon ton) elinde bulundurması beklenmektedir. Çin'de ihraç edilebilir tam kırık pirinç mevcudiyetinin azalması ve buna bağlı fiyat artışlarının ülkede ithal kırık pirinçleri daha az cazip bir hayvan yemi bileşeni haline getirmesi beklendiğinden,

alışmaların 1,1 milyon ton düşerek 5 milyon tona gerilemesi beklenmektedir. Dolayısıyla ticaret daralmasında Çin önemli bir rol oynayacaktır (FAO, 2023a).

Yüksek yurt içi pirinç fiyatları veya daha geniş enflasyon baskısı ile karşı karşıya kalan bazı hükümetler, görev imtiyazları veya kamu sektörü ithalatı yoluyla yurt dışından pirinç girişini kolaylaştırmaya yönelik adımlar atmışlardır. Söz konusu bu durum 2023 yılında Asya'daki ithalata katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda Türkiye, Endonezya, Bangladeş, Irak ve İran'da ithalatın daha önceki sezonlara göre daha yüksek seviyeye ulaşmasına katkı sağlamıştır. Afrika'da bazı hükümetlerce ülke içi yüksek pirinç fiyatları ve olumsuz hava koşullarından kaynaklı olarak gerileyen üretim nedeniyle ithalatı kolaylaştırıcı adımlar atılmıştır. Bununla birlikte Mısır, Etiyopya, Gana ve Sierra Leone'de ithalatın uluslararası fiyatların yüksek olması, yüksek ithalat maliyeti ve ABD doları karşısında para biriminde değer kaybı olması gibi nedenlerle azalması beklenmektedir. Söz konusu bilgiler ışığında Afrika'da 2023 yılı ithalatının 2022'ye göre %5,3 azalarak 17,7 milyon tona düşeceği tahmin edilmektedir (FAO, 2023a).

Arjantin, Brezilya, Rusya Federasyonu, ABD ve özellikle Pakistan dahil olmak üzere çeşitli uluslararası tedarikçilerin 2023 yılında pirinç ihracatlarının, üretim kesintilerinden kaynaklanan arz sıkışıklığı nedeniyle sekteye uğraması beklenmektedir. Hindistan'ın Eylül 2022'de tamamen kırılmış pirinç sevkiyatlarını yasaklamasının ardından kırılmış pirincin ihracat pazarından çekilmesi nedeniyle 2023 yılında ihracatının 2022'ye göre %7,9 azalarak 20,4 milyon tona düşeceği, yine de bu seviyenin 2021 öncesi seviyelerin üzerinde olacağı tahmin edilmektedir (FAO, 2023a).

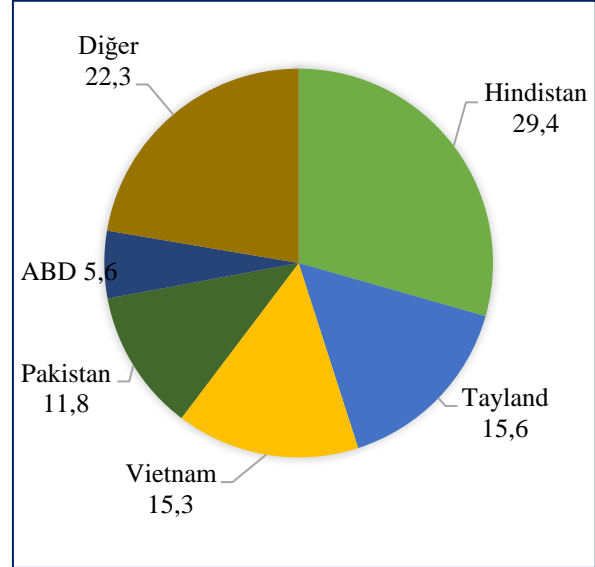
2024 yılında ise uluslararası pirinç ticaretinin 52,8 milyon ton ile 2023 yılındaki seviyeye yakın olacağı tahmin edilmektedir. Brezilya, Uruguay ve Vietnam dışında, çoğu ihracatçının sevkiyatlarını artırması beklenmektedir. Yüksek ihracat fiyatları Afrika ithalatını sınırlarken, yenilenen stokları sayesinde Endonezya gibi bazı Asyalı ithalatçıların ithalatında azalma olacağı tahmin edilmektedir (FAO, 2023b).

2024 yılı pirinç ticaretinde bir önceki yıla göre görülen daralmada, Hindistan ve Tayland'da ihracat miktarlarında tahmin edilen azalmanın da etkili olması muhtemeldir. Söz konusu ülkelerde bir önceki sezona göre toplam %23,7 oranında ihracat azalışı gerçekleşmiştir. İhracat artış oranı bakımından incelendiğinde, ihracatçı ülkeler arasında üçüncü sırada yer alan Vietnam'ın bir önceki sezona göre %0,9 ve dördüncü sırada yer alan Pakistan'ın ise %70,3 oranında ihracat artışı yaşadığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 1).

2023/24 sezonunda dünya pirinç ihracatının bir önceki sezona göre %0,4 azalışla 54,4 milyon tona gerilediği tahmin edilmektedir. Pirinç ihracatında 16 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, Tayland 8,5 milyon tonla Hindistan'ı takip etmektedir. Üçüncü ülke konumunda olan Vietnam'da 8,3 milyon ton pirinç ihracatı gerçekleşirken, Vietnam'ı sırasıyla 6,4 milyon ton ihracatla Pakistan ve 3 milyon ton pirinç ihracatıyla ABD izlemiştir (Ek Tablo 1).

2023/24 sezonunda pirinç ihracat tahminlerinde dünyada ilk sıralarda yer alan ülkelerin ihracat içerisindeki payları Grafik 6'da gösterilmiştir.

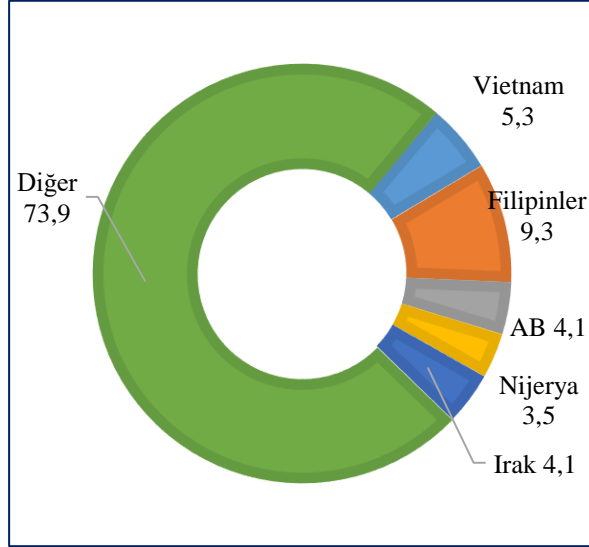
Grafik 6. Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2023/24, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

2023/24 sezonunda dünya pirinç ithalatının bir önceki sezona göre %8,3 azalarak yaklaşık 51,8 milyon tona gerilediği tahmin edilmektedir. USDA verilerine göre; Filipinler'de pirinç ithalatı bir önceki sezona göre %28 artarak 4,8 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Filipinler'in bir önceki sezonda olduğu gibi dünya ithalatında lider konumunu sürdürdüğü görülmektedir. Bununla birlikte pirinç ithalatında öncü olan diğer ülkelerde ithalatın bir önceki sezona göre azalacağı tahmin edilmektedir. Öyle ki Nijerya'da pirinç ithalatı bir önceki sezona kıyasla %20,9 azalarak 1,8 milyon tona, AB'de %9 ve Irak'da %4,3 azalarak 2,1 milyon tona gerilemiştir. Dünya pirinç ithalatında Filipinler'den sonra sırasıyla Vietnam, AB-Irak ve Nijerya gelmektedir (Grafik 7; Ek Tablo 1).

Grafik 7. Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2023/24, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Uluslararası pirinç fiyatları, 2022'nin büyük bölümünde yükseldikten sonra, Asyalı alıcılardan gelen güçlü talep ve 2022/23 sezonunda bazı tedarikçilerde yaşanan üretim kesintileri nedeniyle 2023'te de yükseliş eğilimini sürdürmüştür. Bu durum, Mayıs 2023'te 127,8 puanlık değerle FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi'ni Ekim 2011'den bu yana en yüksek seviyesine çıkarmıştır (FAO, 2023a).

Bir önceki sezon hava koşullarının olumsuz olması ve üretim maliyetlerindeki artışlar üretimde aksamalara yol açmış ve bu da 2023/24 sezonunda bazı büyük tedarikçilerde ihracata yönelik arzın daralmasına neden olmuştur (FAO, 2023a).

Hindistan hükümetinin iç alım destekleri sayesinde İndica çeşidinde yaşanan kayıplar tolere edilebilmiştir. El Niño'nun üretim üzerindeki etkisi nedeniyle ise İndica fiyatında yükselme yaşanmıştır. Ancak bu yükseliş diğer çeşitlere yansımamıştır. Ocak 2023'te Japonica çeşidi tüm zamanların en yüksek nominal değerine ulaşmış, ancak Vietnam'a yeni hasat edilmiş tedariklerin gelmesi ve Kaliforniya'da ikame ürünün üretimindeki artış gibi nedenlerle ithalatı

düşmüş ve bu da fiyatının %7,5 oranında düşmesine sebep olmuştur. Glutenli çeşidin fiyatı ise Çin'in talebinin azalması nedeniyle 2022 sezon kapanışından bu yana %4,8 değer kaybetmiştir (FAO, 2023a).

Son aylardaki bazı düşümlere rağmen uluslararası fiyatlar yüksek kalmaya devam etmiştir. 2022 ve 2023'ün büyük bölümünde uluslararası pirinç piyasalarına hakim olan güç, son aylarda bir miktar azalmıştır. FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi'ne göre uluslararası fiyatlar 2023'ün kapanışından bu yana %2,7 düşerken bir önceki yılın aynı dönemine göre %7,5 yükselmiştir. İndica çeşidi son aylarda fiyat hareketlerini yönlendirmiş olup Mayıs 2023'e göre %15 artış göstermiştir. Diğer çeşitlerde ise yetersiz talep ve kuraklığın azalması nedeniyle fiyatlarda düşme yaşanmıştır. Glutenli çeşitte fiyatlar 2019 yılındaki zirvenin çok altında kalırken, Aromatik ve Japonica çeşitleri için fiyatlar sırasıyla Mayıs 2023 seviyelerinin %11,5 ve %29,6 altına düşmüştür (FAO, 2024).

Uluslararası pirinç fiyatları son 18 ayın büyük bölümünde artış gösterdikten sonra, Hindistan'ın pirinç ihracat kısıtlamalarının artması, mevsimsel sıkışıklık ve El Niño'nun üretim üzerindeki etkilerine ilişkin endişeler nedeniyle, Temmuz ve Ağustos 2023'te artış hızını artırmıştır. Daha sonra ise ihracat teklifleri, zayıflayan ithalat talebi, yeni üretimin piyasaya sürülmesi ve bazı Asya ihracatçı ülkelerinde para birimlerinin ABD dolarına karşı değer kaybetmesi nedeniyle artış hızı azalmıştır. Bununla birlikte, özellikle hava durumu ve ticaret politikalarında devam eden belirsizlikleri yansıtan uluslararası pirinç fiyatları, Ekim 2023'te bir önceki yılın aynı dönemine göre ortalama %24 daha yüksek kalmıştır (FAO, 2023b).

FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2024 yılının ilk 8 aylık

döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre %7,3 artış göstermiştir. FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2023/24 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında, ortalama 141,7 puanla Ağustos ayına göre %0,5 azalırken bir önceki yılın Eylül ayına kıyasla ise %27,8 artış göstermiştir (Ek Tablo 2).

Tüm pirinç fiyat endeksi 2023 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre azalma trendinde olurken en fazla azalma %11 ile Japonica pirinç endeksinde görülmüştür. Aromatik endesinde ise %1,6 oranında değer kaybı olmuştur. Glutenli ve Indica pirinç endeksi ise bir önceki aya göre sırasıyla %4,5 ve %0,3 oranlarında değer kazanmıştır (Ek Tablo 2).

2024 yılı Ağustos ayında FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) sezon başlangıcına göre %5,4 azalışla 134 puana gerilemiştir. Dünya ticaretine konu olan bazı pirinç çeşitlerinin yıllık fiyat ortalamaları ve 2023/24 sezonuna ait aylık fiyatları Ek Tablo 3'te verilmiştir.

3. DÜNYADA ÖNGÖRÜ (2024/25)

Dünya pirinç üretiminin 2024/25 sezonunda 528,2 milyon tona yükseleceği öngörülmektedir. Aynı sezonda dünya ticaretinde de önceki sezona kıyasla daralma olması söz konusudur. İhracatın 54,6 milyon ton, ithalatın ise yaklaşık 50,9 milyon ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Geçen sezon azalma seyrinde olan tüketimin artan nüfus etkisiyle bir önceki sezona göre artarak 523,5 milyon ton civarında olacağı öngörülmektedir. Bitiş stoklarının yaklaşık 178,1 milyon ton, dünya stok/kullanım oranının ise %38,2 olacağı öngörülmektedir.

3.1. Üretim, Kullanım ve Stoklar

Pirinç üretiminin 2024/25 sezonunda rekor seviyeye ulaşacağı öngörülmektedir. Kuzey yarım kürenin yaz yağmurlarına bağlı olmakla birlikte dünya pirinç üretiminin 2024/25 sezonunda %0,9 artarak 534,9 milyon tonluk yeni bir zirveye ulaşması beklenmektedir. Sezonun başında cazip olan pirinç fiyatları nedeniyle ekim alanının 2023/24 sezonunda ulaşılan rekor seviyenin üzerine çıkması ve El Nino etkisinin yok olmasının da etkisiyle verimde canlanma olması beklenmektedir (FAO, 2024a).

USDA verilerine göre pirinç üretiminde geçen sezona kıyasla %1,4 artış yaşanacağı öngörülmektedir. Hindistan her yıl olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almaktadır. USDA verilerine göre, 2024 yılında yaklaşık 168 milyon hektar alanda çeltik ekimi yapılmıştır. Önceki sezona göre %1,9 artış gösteren Hindistan'da 48,5 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de ise %1,2 artış yaşanarak 29 milyon hektar alanda çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir (Ek Tablo 1).

2024/25 için öngörülen üretim artışının önemli bir oranı Asya'da olup 2023/24 sezonuna göre %0,6 artışla toplam 478,9 milyon tonluk bir üretim elde edilmesi beklenmektedir. Bölge içinde Bangladeş, Hindistan ve Filipinler'in iyileşen yetiştirme koşulları ve hükümet destekleri sayesinde rekor seviyede mahsuller elde etmesi öngörülmektedir. Cazip fiyatlar sayesinde Kamboçya, Nepal ve Pakistan'daki ekim

alanlarında yaşanan genişlemenin üretimlerini de artırması beklenmektedir. Çin'de üç ardışık sezon üretim kesintisinin ardından mısır gibi rakip ürünlere kıyasla güçlü pirinç fiyatlarının pirinç ekili alanları istikrara kavuşturması ve verimdeki iyileştirmelerle yıllık %0,6'lık artış sağlanarak üretimin 142,3 milyon tona ulaşması öngörülmektedir. Kuraklık etkilerinin azalması ile Irak, İran ve Türkiye'de de üretimde artış olması muhtemeldir. Tayland'da, erken sezon kuraklığından kaynaklanan olası ekim gecikmeleri ve hükümet destek programlarına ilişkin belirsizlikler üretim öngörüsüne de yansımaktadır. Kore Cumhuriyeti'nde, çiftçilere sofralık pirinci, unlu pirinç ve fasulye yetiştiriciliğiyle ikame etmeleri için verilen teşviklerdeki artışlar nedeniyle pirinç üretiminde daralma olması öngörülmektedir. Myanmar'da normalin altında yağmur olasılığı ve beraberinde yakıt ve enerji kıtlığının etkileri nedeniyle üretimde azalma olması, sezonun daha ileri olduğu ve ana ürün gelişiminin El Niño koşullarıyla ilişkili mevsim dışı kuraklıkla karşı karşıya kaldığı Malezya, Doğu Timor, Vietnam ve özellikle Endonezya'da, sulama ve gübre sübvansiyonlarına rağmen, üretimde azalma olması öngörülmektedir. Afrika kıtasında yıllık %4 artış olmak üzere üç sezondur üretim artışı görülmekte olup 2024/25 sezonunda 28,4 milyon ton üretime ulaşması öngörülmektedir (FAO, 2024a).

Latin Amerika ve Karayipler’de bulunan ülkelerin 2024/25 sezonunda önceki sezona göre üretim miktarının %1,9 artarak 18 milyon tona ulaşması öngörülmektedir. Bu artış öngörüsü bile beklenen üretim seviyesinden düşüktür. Güney Amerika’da (Brezilya, Paraguay ve Uruguay) yüksek fiyatlara yanıt olarak üreticilerin ekim alanını artırma kapasitesi El Nino kaynaklı yağmurlar ve ekim gecikmeleri nedeniyle düşük kalmıştır. Sel, yaşanan kayıpları daha da artırmış ve Brezilya’daki üretimin 26 yılın en düşük ikinci seviyesinde kalmasına yol açarken, Paraguay ve Uruguay’daki üretimin de yıllık bazda %10-12 oranında düşmesine neden olmuştur (FAO, 2024a).

Kuzey Amerika’da (Birleşik Devletler’de), 2024/25 sezonunda Indica çeşidi fiyatlarının yüksek olmasının, üreticileri Japonica çeşidi ekimini azaltmaya ve uzun taneli çeşitlerin ekimini artırmaya teşvik etmesi beklenmektedir. Bir önceki sezona göre üretimin %0,9 artarak 7 milyon tona ulaşması, Okyanusya’nın en büyük pirinç üreticisi Avustralya’da, sulama kaynaklarının bol olması ve genel olarak elverişli hava koşulları sayesinde üretimin %9,3 artışla 370.000 tona ulaşması ve Avrupa’da ise, normalin altında sonuçların görüldüğü üç ardışık sezonun ardından üretimin normale dönmesi öngörülmektedir. Bahar yağmurlarının bol olması sayesinde su kısıtının azaldığı iki büyük AB üreticisi ülke İspanya ve İtalya’da üretimin %14 artarak 1,5 milyon tona çıkması, Rusya Federasyonu’nda üretimin %6 artışla dört yılın zirvesi olarak 754.000 tona ulaşması ve hükümet desteği sayesinde üç ile altı yıl içinde pirinç üretimini yaklaşık iki katına çıkarması öngörülmektedir (FAO, 2024a).

Dünyada pirinç arzının 2024/25 sezonunda bir önceki sezona göre %0,5 artarak 756,2 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (Tablo 5).

Sezonun başlangıcında dünya pirinç stoklarına ait öngörülerde 177,2 milyon tonla, bir önceki sezona göre %1,2 azalma söz konusudur. Öngörüler doğrultusunda Çin 103 milyon ton ile başlangıç stoklarının %58,1’ine, Hindistan ise 38,5 milyon ton ile %21,7’sine sahiptir (Ek Tablo 1).

Tablo 5. Dünya pirinç arz ve kullanım öngörüsü

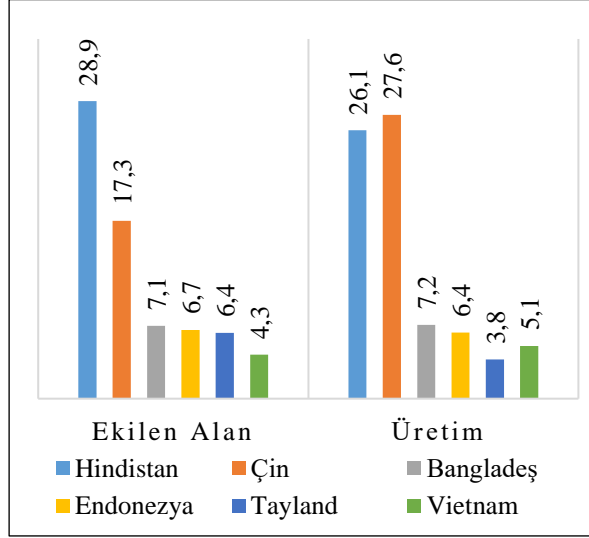
(milyon ton)	2023/24 (Tahmin)	2024/25 (Öngörü)	Değ. %
Başlangıç stokları	179,4	177,2	-1,2
Üretim	520,9	528,2	1,4
İthalat	51,8	50,8	-2,0
Toplam arz= Toplam kullanım	752,1	756,2	0,5
İhracat	54,4	54,6	0,3
Yurtiçi tüketim	520,6	523,5	0,6
Bitiş stokları	177,2	178,1	0,5

Kaynak: Ek Tablo 1

2024/25 sezonunda çeltik ekim alanlarında bir önceki sezona göre (%1,1) artış olmakla birlikte önemli bir değişim yaşanmamıştır. Bu olumlu gelişme eşliğinde dünyada üretimin önceki sezona göre (%1,4) düşük oran da olsa artarak 528,2 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir. Üretimde Çin, 146 milyon tonla lider ülke konumunu korumaktadır. Çin’i 138 milyon tonla Hindistan izlemektedir. İlk ikide yer alan bu ülkelerden Çin’de üretimin bir önceki sezona göre %1, Hindistan’da ise %0,7 olmak üzere düşük düzeylerde de olsa artacağı öngörülmektedir. Üretimde lider olan diğer ülkelerden Bangladeş’te pirinç üretiminin bir önceki sezona göre %2,7 artışla 38 milyon ton ve Endonezya’da ise %3 artışla 34 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (Ek Tablo 1).

2024/25 sezonunda çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretim öngörülerinde ön planda olan ülkelerin payları Grafik 8’de verilmiştir.

Grafik 8. Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2024/25, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

USDA verilerine göre; 2024/25 sezonunda dünyada ortalama çeltik veriminin önceki sezona göre %0,2 artarak 4,71 ton/ha olacağı öngörülmektedir. Verimde bir önceki sezona göre %5,6 gerileme gösteren Avustralya 9,9 ton/ha ile yine ilk sıradaki yerini korurken, bir önceki sezona göre %5,7 artış gösteren Uruguay 9,4 ton/ha verim ile ikinciliği elde etmiştir. Türkiye ise %5,9 artış göstererek 9,2 ton/ha çeltik verimi ile geçen sezondaki üçünlüğünü korumuştur. Peru (8,6 ton/ha), Mısır (8,7 ton/ha) ve Fas'ın (8,6 ton/ha) gerisinde kalarak altıncı olmuştur. Fas ve Mısır çeltik veriminde bir önceki sezona göre değişim göstermezken, Peru'da ise kayda değer bir artış (%0,8) olmamıştır (Ek Tablo 1).

2024/25 sezonunda dünya pirinç kullanımındaki büyümeyi canlandıracak düzeyde pirinç arzı bulunacağı öngörülmektedir. Pirinç kullanımının 2024/25 sezonunda arzın da fazla olmasının etkisiyle %1,2 artarak son üç sezonun zirvesi olan 531,4 milyon tona ulaşması öngörülmektedir. Söz konusu artışta pirincin gıda olarak kullanımının da etkisi bulunmaktadır. Nitekim pirincin gıda olarak kullanımının bir

önceki sezondan 5,9 milyon ton fazla olmak üzere 432,5 milyon tona ulaşması öngörülmektedir (FAO, 2024a).

Nüfus artışıyla birlikte kişi başına düşen gıda alımında yıllık %0,5'lik bir artış yaşanarak 53,3 kg'a ulaşması öngörülmektedir. Söz konusu artış Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'de üst üste üç sezon düşük seyreden ithalatın artması beklentilerini yansıtmaktadır. Diğer yandan Çin'de fiyat kaynaklı ithalat azalması yem kullanımında düşmeye neden olabileceken, pirincin gıda dışı kullanımının 98,9 milyon ton bandında durgunlaşması öngörülmektedir (FAO, 2024a).

USDA 2024/25 sezonu öngörülerine göre; tüketimde Çin 145 milyon tonla birinci, Hindistan 120 milyon tonla ikinci ülke konumundadır. Çin'de bir önceki sezona göre tüketimde %2,2 artış olması beklenirken, Hindistan'da ise %2,1 azalma olması öngörülmektedir. Pirinç tüketim öngörülerinde Hindistan'ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 1).

2024/25 sezonunda üretimin toplam kullanımdan fazla olacağı öngörülmekte olup söz konusu durum neticesinde pirinç stoklarının %2,7 artarak 205,1 milyon tonluk rekor seviyeye ulaşacağı öngörülmektedir (FAO, 2024a).

2024/25 sezonunda üretimde ve arzda gerçekleşmesi öngörülen artış sayesinde tüketimde öngörülen artışın tolere edilmesi muhtemeldir. Bu durumun sonucu olarak bitiş stoklarında başlangıç stoklarına göre %0,5 oranında artış yaşanacağı öngörülmektedir. Başka bir ifadeyle tüketimdeki artışa rağmen üretim ve arzın daha yüksek seviyelerdeki artışı, stoklara pozitif yansımaktır. Bu öngörü ışığında 2024/25 sezonunun 178,1 milyon ton pirinç stoğu ile kapanması

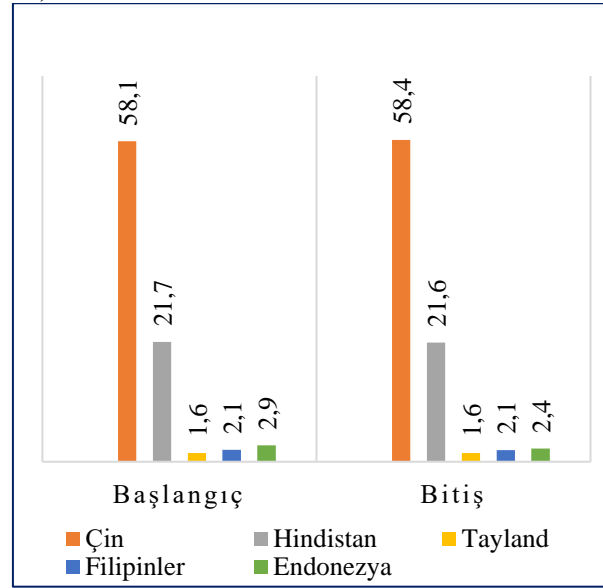
muhtemeldir. Sezon sonunda Çin'in 104 milyon ton stokla başlangıç stoğu seviyesinin %1 üzerine çıkacağı, Hindistan'ın 38,5 milyon ton pirinç stoğu ile başlangıç seviyesi ile aynı kalacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte Çin ve Hindistan, dünya pirinç stoklarının %80'i gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Ek Tablo 1). 2024/25 sezonu için dünyada stok/kullanım oranının ise %38,2 olacağı öngörülmektedir (FAO, 2024a).

2024/25 sezonlarının sonunda dünya pirinç stoklarının %2,7 artarak 205,1 milyon tonluk rekor seviyeye ulaşması öngörülmektedir. Önceki sezonlarda olduğu gibi dünya rezervlerinin %70'inden fazlasını Çin ve Hindistan oluşturmakta olup stok artışında önemli yer almaktadırlar. Nitekim Çin'de ülke içi talebin yetersiz olması ve ihracatın nispeten az olması nedeniyle stokların %2,8 artarak 101,8 milyon tona ulaşması; Hindistan'da ise taşıma ve üretici fiyat destek politikası sayesinde rezervlerin daha da genişleyerek 49,7 milyon tona ulaşması öngörülmektedir. Diğer ithalatçı ülkelerden Bangladeş, AB, Nijerya ve Filipinler'in de stok artışı yaşaması, Endonezya'nın ise üretimdeki azalmadan kaynaklı olarak stoklarında azalma olması öngörülmektedir. Kenya, Güney Afrika ve Suudi Arabistan önceki sezonda ithalat yoluyla biriktirdikleri stoklardan yararlanırken, gıda dışı kullanım yoluyla devlet rezervlerinin boyutunu küçülten Kore Cumhuriyeti'nde stokların azalması beklenmektedir. Hindistan'ın yanı sıra Pakistan, Tayland ve ABD gibi diğer büyük pirinç ihracatçıların da stoklarında artış olması öngörülmektedir. Diğer tedarikçiler arasında Paraguay, Uruguay ve Myanmar'ın üretim azalması nedeniyle rezervlerini kullandıkları görülürken, Brezilya'daki stokların, devlet rezervlerini yeniden oluşturma çabalarının bir sonucu

olarak ithalat yoluyla artacağı öngörülmektedir (FAO, 2024a).

2024/25 sezonunda dünya pirinç stok öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin payları Grafik 9'da verilmiştir.

Grafik 9. Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2024/25, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

3.2. Ticaret ve Fiyatlar

Pirinçte uluslararası ticaretin 2024 yılında üst üste iki kez daralması nedeniyle 2023 yılı için tahmin edilen 52,9 milyon tondan, 51,4 milyon tona düşmesi öngörülmektedir. Böylece dünya pirinç ticareti 2024 yılında dört yılın en düşük seviyesine düşmüş olacaktır. Söz konusu daralmada Afrika'da yaşanan ithalat kesintileri önemli rol oynamaktadır. Nitekim pirinç ithalatının üçte birine yakınını oluşturan kıtada, 2024 yılında ithalatın son sekiz yılın en düşük seviyesine (15,4 milyon ton) düşmesi beklenmektedir. İhracat daralmasında ise kıtada elde edilen üretimin iyi olması ve 2023 yılında yapılan ithalatın fazla olmasının etkisi bulunmaktadır. Yerel paranın değer kaybetmesi, yükselen uluslararası fiyatlar, yüksek nakliye ve sigorta maliyetleri gibi nedenlerle Nijerya, Mısır, Etiyopya, Gana, Madagaskar ve Sierra

Leone’de ithalatın azalması öngörülmektedir (FAO, 2024a).

Asya Kıtası’nın 25,3 milyon tonluk ithalat ile 2023 yılındaki yüksek seviyesine yakın kalması öngörülmektedir. Söz konusu ticarete Uzak Doğu Ülkeleri’ndeki ithalat artışı etkin rol oynamaktadır. Çin’de ithalatın 2021 ve 2022 yıllarının gerisinde kalarak 3,1 milyon tona gerilemesi öngörülmektedir. Yakın Doğu Asya’ya bakıldığında 2024 yılında İran ithalatının hükümetin uyguladığı döviz kuru politikası sayesinde artması beklenirken, 2023 yılında fazla ithalattan kaynaklı stok fazlası olan Irak, Türkiye ve Suudi Arabistan’ın ithalatının düşmesi öngörülmektedir (FAO, 2024a).

AB ve ABD’de pirinç talep artışının ithalatı desteklemesi öngörülürken, Latin Amerika ve Karayipler’de üretimdeki aksaklıklar nedeniyle Kolombiya, Meksika, Peru ve Brezilya’nın ithalatını artırabileceği; özellikle Brezilya’da, ithalat vergilerinin askıya alınması, hükümetin yerel fiyatları sınırlaması ve devlet stoklarını yenileme çabalarıyla daha da güçleneceği için, toplam ithalatın yıllık %8,3 artışla 4,8 milyon tona çıkması öngörülmektedir (FAO, 2024a).

Önemli pirinç ihracatçıları arasında yer alan Hindistan’ın kırık pirinç ve basmati olmayan beyaz pirinç üzerindeki mevcut ihracat yasakları göz önüne alındığında, 2024 yılında beklenen ticaret düşüşünün çoğunu üstleneceği öngörülmektedir. Bununla birlikte Hindistan gıda güvenliği nedeniyle çıkarılan ihracat yasakları, basmati talebine olan fazla talep ve rekabetçi fiyatlandırma sayesinde dünyanın en büyük pirinç ihracatçısı olmaya devam edecektir (FAO, 2024a).

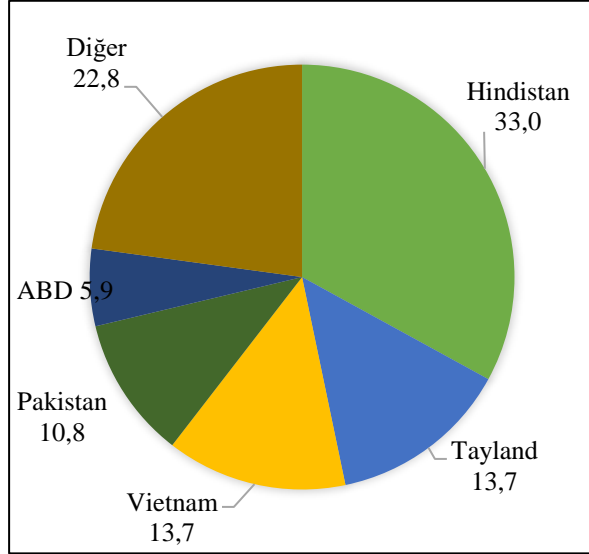
Çin’de üretim açıkları nedeniyle Glutenli çeşit talebinin artması ve Japonica çeşidinin ihracat rekabetinin artması Vietnam’da İndica çeşidi pazarında rekabet avantajını kısıbilecek,

dolayısıyla Vietnam’da ihracat düşebilecektir. Arzın fazla olması nedeniyle Brezilya, Paraguay ve Uruguay’da da ihracatın azalması öngörülmektedir. İhracatı 2023 yılına göre düşük seviyede de olsa artış gösteren Myanmar’ın, döviz kuruna yönelik oluşturulan kurallar nedeniyle, halen 2,1 milyon tonluk potansiyel seviyesinin altında ihracat gerçekleştirmesi beklenmektedir. Tayland’ın ihracatının ise Asya pazarlarından gelen talepler, daha rekabetçi fiyatlar ve Latin Amerika pazarına yapılan akınlar sayesinde 2023 yılındaki 8,6 milyon ton olan yüksek seviyesine yakın seyretmesi öngörülmektedir (FAO, 2024a).

USDA verilerine göre dünyada 2024/25 sezonunda pirinç ticaretinin bir önceki sezona göre %0,8 azalacağı öngörülmekte olup ihracatın ise bir önceki sezona göre kayda değer bir artış (%0,3) olmamakla birlikte, 54,6 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Sezona dair öngörüler ülkeler bazında değerlendirildiğinde 18 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, Tayland ve Vietnam 7,5 milyon tonla ikinciliği paylaşmışlardır. Üçüncü ülke konumunda olan Pakistan’da 5,9 milyon ton pirinç ihracatı öngörülürken, Pakistan’ı bir önceki sezona göre %5,2 artış göstererek 3,2 milyon ton pirinç ihracatına ulaşan ABD izlemektedir. Hindistan’da bir önceki sezona göre ihracatta %12,5 artış beklenirken, Tayland’ın ihracatında %11,8, Vietnam’ın ihracatında ise %9,6 azalma olacağı öngörülmektedir (Ek Tablo 1).

2024/25 sezonunda dünya pirinç ihracat öngörülerinde öncü ülkelerin ihracat içerisindeki payları Grafik 10’da gösterilmiştir.

Grafik 10. Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2024/25, %)

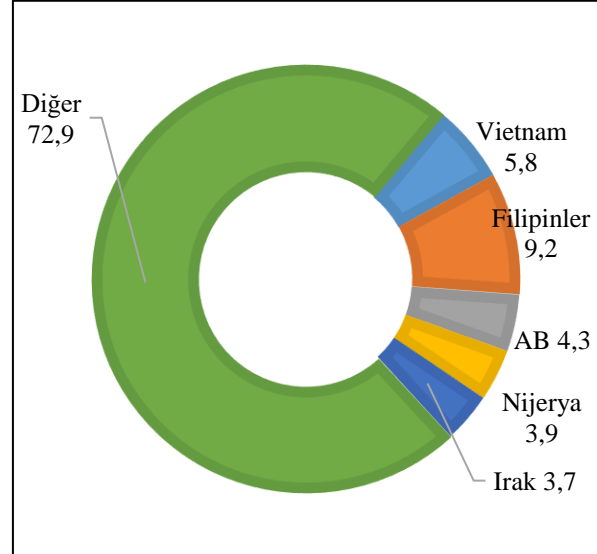

Kaynak: Ek Tablo 1

2024/25 sezonunda dünyada pirinç ithalatının bir önceki sezona göre %2 daralma göstererek 50,8 milyon tona gerilemesi beklenmektedir. USDA öngörülerine göre ithalatta ilk sırada yer alan Filipinler'de 4,7 milyon ton ithalat beklentisi söz konusudur. İkinci sırada yer alan Vietnam'da pirinç ithalatı bir önceki sezona kıyasla %7,3 artarak 2,9 milyon tona ulaşacaktır. Vietnam'ı 2,2 milyon tonluk ithalat miktarlarıyla AB ülkeleri, 2 milyon ton ile Nijerya ve 1,9 milyon tonluk ithalat miktarıyla Irak'ın izleyeceği öngörülmektedir (Ek Tablo 1).

2024/25 sezonunda dünya pirinç ithalat öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin ithalat içerisindeki payları Grafik 11'de gösterilmiştir.

Grafik 11. Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2024/25, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2024/25 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında ortalama 133,1 puan olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu puan Ağustos ayına göre %0,7 azalma gösterirken, bir önceki yılın Eylül ayına kıyasla ise %6,1 azalma göstermiştir. Pirinç çeşitlerine ait alt endeksler incelendiğinde en fazla azalma %2,6 ile Aromatik pirinç endeksinde olmuştur. Japonica (%0,5) ve Indica (%0,4) endeksleri de bir önceki aya göre değer kaybederken, Glutenli endeksi ise bir önceki aya göre %2,9 oranında değer kazanmıştır (Ek Tablo 2).

Son aylardaki bazı düşüslere rağmen uluslararası fiyatlar yüksek kalmaya devam etmekte olup 2022 ve 2023'ün büyük bölümünde uluslararası pirinç piyasalarına hakim olan güç son aylarda bir miktar azalmıştır. FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi'ne göre uluslararası fiyatlar 2023'ün kapanışından bu yana %2,7 düşerken bir önceki yılın aynı dönemine göre %7,5 yükselmiştir. Indica çeşidi son aylarda fiyat hareketlerini yönlendirmiş olup Mayıs 2023'e göre %15 artış göstermiştir. Diğer çeşitlerde ise yetersiz talep ve kuraklık azalması

nedeniyle fiyatlarda düşme yaşanmıştır. Glutenli çeşitte fiyatlar 2019 yılındaki zirvenin çok altında kalırken, Aromatik ve Japonica çeşitleri için fiyatlar sırasıyla Mayıs 2023 seviyelerinin %11,5 ve %29,6 altına düşmüştür (FAO, 2024a).

4. TÜRKİYE'DE DURUM (2022/23)

Türkiye'de 2022/23 sezonunda, 120 bin 523 ha alandan, 570 bin ton pirinç elde edilmiştir. Söz konusu sezonda, tüketimde önceki sezona kıyasla azalma gerçekleşmiş toplam kullanım yaklaşık 1 milyon 8 bin ton olmuştur. Türkiye pirinç ithalatı 739 bin ton, ihracatı ise 295 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Pirinçte yeterlilik derecesi %74,3 düzeyine gerilerken, çeltik üretici fiyatı ortalaması 16,23 TL/kg'dır.

4.1. Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

TÜİK verilerine göre; 2022/23 sezonunda Türkiye'de pirinç arzı 1 milyon 336 bin ton, toplam kullanım ise 1 milyon 8 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 4). Sezon sonunda 328 bin 516 ton pirinç stok değişimi kayda geçmiş olup söz konusu miktar 2023/24 sezonunda başlangıç stoklarına pozitif olarak yansımıştır.

2022/23 sezonunda iklim koşullarından dolayı sezonun kurak geçmesi ve sulama imkânlarının yeterli olmaması çeltik üretiminde olumsuz etki yaratmıştır. Öyle ki Türkiye'de çeltik tarımına dair veriler daha önceki sezonların (dört sezonun) gerisinde kalarak rekor bir gerileme göstermiştir. Nitekim 2022/23 sezonunda Türkiye'de çeltik üretimi 120 bin 523 hektar alanda gerçekleşmiş olup çeltik ekilen alanlar önceki sezona göre %6,9 azalmıştır (Ek Tablo 6). Çeltik verimi ise bir önceki sezona göre çok düşük bir oranda (%2,1) artarak 788 kg/da'a yükselmiştir (Ek Tablo 5).

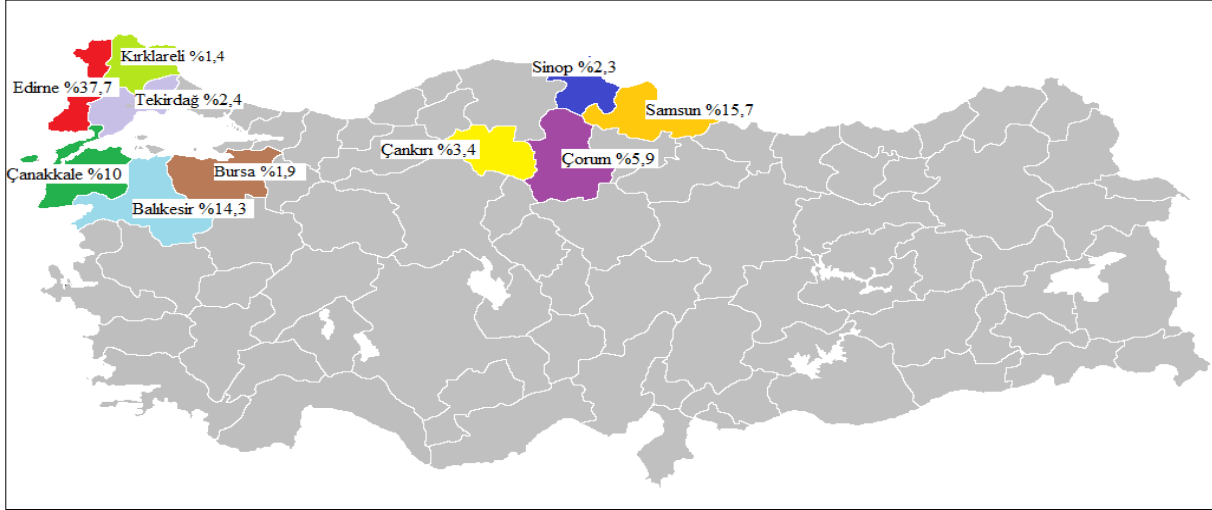
Çeltik veriminde gerçekleşen artışa rağmen çeltik ekilen alanlardaki gerileme nedeniyle 2022/23 sezonunda Türkiye'de çeltik üretimi önceki döneme göre %5,3 azalarak 950 bin tona gerilemiş, %60 randımanla 570 bin ton pirinç elde edilmiştir (Ek Tablo 7).

2022/23 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ilk sıralarda yer alan iller Harita 1'de gösterilmiştir. Çeltik tarımı yapılan alanlarda önceki yıllarda olduğu gibi Trakya lider konumdadır. Marmara Bölgesi'nin ve

Karadeniz Bölgesi'nin çeltik tarım alanları açısından ön plana çıktığı görülmektedir.

Edirne'de çeltik ekili alanlarda bir önceki sezona göre %11,8 azalma gerçekleşmiş olup Edirne 45 bin 480 hektar alanla tek başına Türkiye çeltik tarım alanlarının yaklaşık %38'ine sahiptir. Söz konusu sezonda çeltik ekiminde ön plana çıkan ilçeler sırasıyla İpsala, Merkez, Uzunköprü, Meriç ve Keşan'dır. İpsala İlçesi'nin çeltik ekili alanlar içerisinde Edirne'deki payı %45,4; Türkiye'deki payı ise %17,1 olmuştur.

Harita 1. Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2022/23, %)

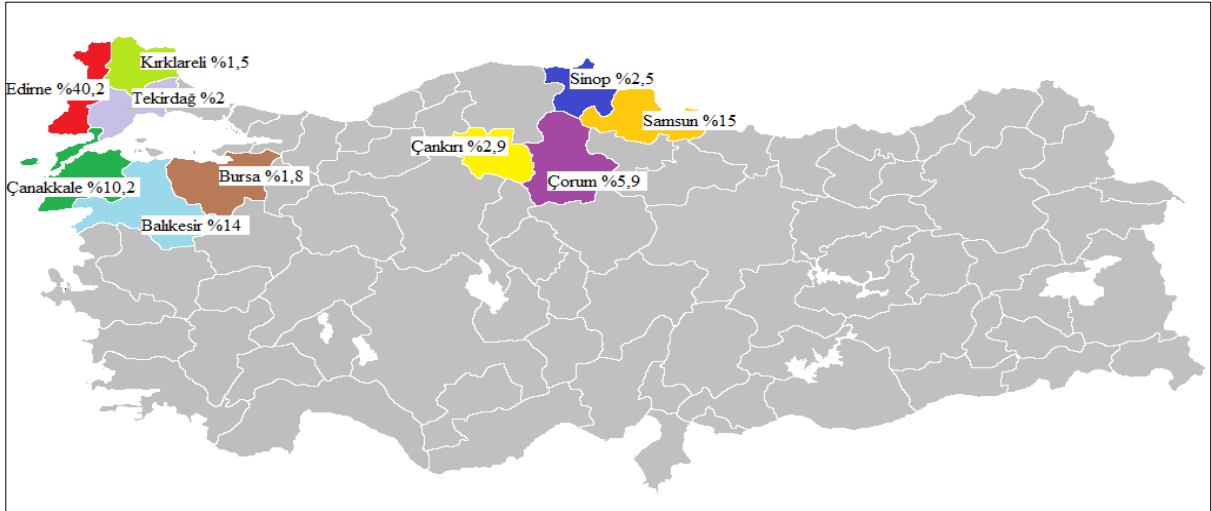

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 17.07.2024)

2022/23 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde Edirne’nin, 382 bin 189 ton ile toplam üretimin %40,2’sini karşıladığı görülmektedir. Edirne’de önceki sezona göre üretimde %7,1 azalma söz konusudur. Söz konusu azalışta verimde yaşanan artışa rağmen ekilen alanlarda meydana gelen azalmanın etkisi olmuştur. Edirne’nin üretimde ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Merkez, Uzunköprü ve Meriç’tir. İpsala ilçesi Edirne’de çeltik üretiminin

%46,3’ünü; Türkiye’de ise çeltik üretiminin %18,6’sını karşılamıştır. Çeltik üretiminde Edirne’yi 142 bin 480 tonla Samsun, 133 bin 136 tonla Balıkesir izlemiştir (Ek Tablo 7). Çeltik üretimi sıralamasında yer alan ilk on ilin, 2022/23 sezonunda toplam üretimin %96’sını oluşturduğu görülmektedir (Harita 2). Söz konusu iller arasında en yüksek çeltik verimi 876 kg/da ile Kırklareli’nde elde edilmiş olup Edirne 840 kg/da, Sinop 834 kg/da verim ile Kırklareli’ni takip etmiştir (Ek Tablo 5).

Harita 2. Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2022/23, %)

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 17.07.2024)

Çeltik üreticilerine, 2022 yılında yayınlanan “Bitkisel Üretim Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ” kapsamında

destekleme ödemesi yapılmıştır. Fark ödemesi desteği önceki yıllarda olduğu gibi 10 krş/kg verilmiştir. Bunun yanı sıra

üreticiler, 250 TL/da mazot desteği ve 21 TL/da gübre desteği almışlardır. Çeltik üretiminde yurt içi sertifikalı tohum kullanan üreticilere 50 TL/da ödeme yapılmıştır. 2022/23 üretim sezonunda organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik için destek miktarı, bireysel ürün sertifikası için 40 TL/da, üretici grubu üretim sertifikası için ise 20 TL/da'dır. İyi tarım uygulamaları destekleri çeltik üretiminde bireysel veya grup sertifikasyonu fark etmeksizin 10 TL/da

olarak belirlenmiştir. Toprak analizi desteğinden ise 50 da üzeri arazi sahipleri her 50 da alan için 1 analiz olacak şekilde, analiz başına 50 TL olarak yararlanmışlardır. Son beş yıllık süreç değerlendirildiğinde dekara verilen gübre ve mazot desteği (toplamı) 2018 yılına kıyasla 2022 yılında yaklaşık 5 kat artmıştır. Çeltik üretimi için verilen kilograma toplam destek miktarı 2022 yılında bir önceki yıla göre %131,4, 2018 yılına göre ise %203 artış göstermiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Türkiye’de çeltik üretiminde verilen destekler (TL/kg)

	Fark ödemesi	Mazot	Gübre	Sertifikalı tohum kullanım	Toprak Analizi*	Toplam
2018	0,100	0,051	0,005	0,010	0,001	0,168
2019	0,100	0,078	0,005	0,010	0,001	0,195
2020	0,100	0,079	0,010	0,020	0,001	0,211
2021	0,100	0,088	0,010	0,021	0,001	0,220
2022	0,100	0,318	0,027	0,063	0,001	0,509
2023	0,100	0,311	0,026	0,081	0,001	0,520

Kaynak: TEPGE hesaplamaları; *2018-2021 yıllarında 50 da üzeri araziler için analiz başına 40 TL, 2022-2023 yıllarında 50 da üzeri araziler için analiz başına 50 TL destek uygulanmıştır (02.08.2024).

TÜİK tarafından yayınlanan denge tablosu verilerine göre; Türkiye’de 2022/23 sezonunda pirinç tüketimi bir önceki sezona göre %3,6 azalarak 718 bin 664 tona gerilemiştir. Söz konusu sezonda tüketim daha önceki sezonlara göre daha yüksek olmakla birlikte COVID-19 pandemisi öncesi seviyesine henüz ulaşamamıştır. Nitekim yıllık kişi başı pirinç tüketimi daha önceki sezonların halen gerisinde olmakla birlikte 2021/2022 sezonuna göre de %4,3 azalarak 8,4 kg olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de çeltik ekilen alanlardaki azalmayla doğru orantılı olarak tohumluk kullanımında %6,9, kayıplarda ise %3,7 azalma yaşanmıştır. Söz konusu durum tüketimde gerçekleşen azalmayla tolere edilebilmiş ve yurt içi kullanım, bir önceki sezona göre %3,7 azalarak 759 bin 249 ton olmuştur. 2022/23 sezonunda gerçekleşen üretimdeki azalmaya bağlı olarak pirinç yeterlilik derecesi bir önceki sezona göre %1,4 azalma göstererek

%74,3’e gerilemiştir. İthalatın arz içerisindeki payı ise %57,8 olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 4).

Türkiye pirinç denge tablosu incelendiğinde toplam arzın 1 milyon 336 bin ton olduğu, toplam kullanımın ise arzdan 328 bin 516 ton daha az gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu fark sezon sonunda stok değişimine pozitif olarak yansımıştır (Ek Tablo 4).

4.2. Dış Ticaret

Dış ticaret istatistikleri, “Özel Ticaret Sistemi” ve “Genel Ticaret Sistemi” olmak üzere iki temel kategoride yayınlanmaktadır. Özel Ticaret Sistemi’nde gümrük sınırı esas alınmakta olup serbest bölgeler ve gümrük antepoları bu sınırın dışında yer almaktadır. Genel Ticaret Sistemi’nde ise, gümrük alanlarına ve serbest bölgelere giren ve çıkan mallara da dış ticaret verisinde yer verilmektedir.

TÜİK denge tablosunda 2018/19 piyasa yılı öncesi veriler Özel Ticaret Sistemine göre, 2018/19 ve sonrası veriler ise Genel Ticaret Sistemi'ne göre oluşturulmuş olup yıllar arası oluşan farklılıklar kullanılan ticaret sisteminin değişmesinden kaynaklanmaktadır. Bu raporda dünyada yaygın olarak kullanılan Genel Ticaret Sistemi verileri kullanılmıştır. Türkiye pirinç dış ticaret verileri pirinç ürünlerinin (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç) eşdeğeri hesaplanarak toplam miktarın pirinç cinsinden yorumlanması ve çeltik ürününün yorumlanması ile oluşturulmuştur. Bu açıklama doğrultusunda, Türkiye'de 2022/2023 piyasa yılında pirinç ürünlerinin pirinç cinsinden ithalat miktarları 772 bin 049 ton, ihracat miktarı ise 248 bin 584 ton olmuştur (Ek Tablo 4).

Türkiye, çeltik üretiminde dolayısıyla pirinçte kendine yeterli değildir. Bu nedenle ithalat yoluyla açığı kapatmaktadır. Söz konusu bu durum gümrük vergileri ile ilgili sık sık düzenleme yapılmasına neden olmaktadır. Pirinç ithalatında her üründe olduğu gibi İthalat Rejimi Kararı çerçevesinde söz konusu madde için tespit edilen gümrük vergisi uygulanmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü ile yapılan anlaşmaya göre Türkiye, çeltikte %34, kahverengi pirinçte %36 ve pirinçte %45 gümrük vergisi koyabilme hakkına sahiptir. Genellikle üreticinin ürünü değerinde satılsın diye hasat döneminde uygulanan gümrük vergisi hasattan sonra sıfırlanmaktadır (Anonim, 2023a). Buna göre 13 Aralık 2022 tarihli Resmi Gazete'de yer alan 6539 sayılı İthalat Rejimi Kararında Değişiklik Yapılmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı ile çeltik ithalatında %34, kahverengi pirinç ithalatında %36 ve pirinç ithalatında %45 oranlarında uygulanan gümrük vergileri 31 Ağustos 2023'e kadar sıfırlanmış (RG, 2022), yeni karar gereği ise 1

Eylül 2023 tarihinden itibaren çeltik ithalatındaki gümrük vergisi %34, kahverengi pirinçte %36 ve pirinçte %45'e çıkarılmıştır (Anonim, 2023a).

TÜİK Genel Ticaret Sistemi verilerine göre; 2022/2023 piyasa yılında toplamda 56 bin 234 ton çeltik, 738 bin 807 ton pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatı yapılmıştır (Ek Tablo 9, 13).

2017/18 piyasa yılı sonrası artış eğilimine geçen çeltik ithalatı 2020/21 piyasa yılında azalma eğilimine girmiştir. 2022/23 piyasa yılında artış ve sonrasında azalış eğiliminde olsa da ithalat miktarları eski ithalat rakamlarının gerisinde kalmıştır. Dış alım politikalarının da etkisiyle 2021/22 piyasa yılında önceki yıla göre %86,6 azalma gösteren çeltik ithalatı 2022/23 piyasa yılında muazzam bir artış göstermiştir. Artış oranı bir önceki yıla göre %304,6 olmuştur (Ek Tablo 13). Bununla birlikte pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatında önceki sezona göre %152,2 artış görülmüştür (Ek Tablo 9). 2022/23 piyasa yılında ABD doları cinsinden çeltik ithalat değeri bir önceki sezona kıyasla %471,6 artarak 34 milyon dolar (Ek Tablo 15) ve pirinç ithalat değeri (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat değerlerinin toplamı) ise %183,6 artarak 497,9 milyon dolar olmuştur (Ek Tablo 11).

Türkiye her ne kadar pirinç ve çeltik konusunda ithalatçı konumunda bir ülke olsa da yıllar itibarıyla az da olsa ihracat yapılmaktadır. İhracat çoğunlukla pirinç cinsinden gerçekleştirilmekte olup çeltik ihracatı yok denecek kadar azdır. TÜİK Genel Ticaret Sistemi verilerine göre, 2022/23 piyasa yılında çeltik ihracatı bir önceki yıla

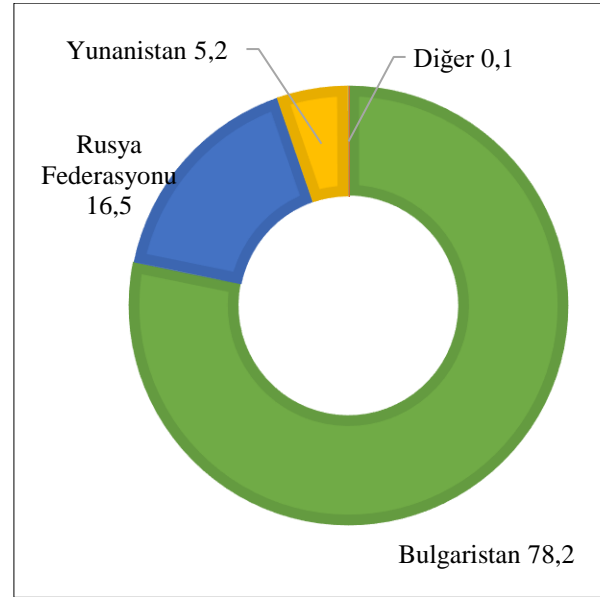
göre %44,8 azalarak 258 tona gerilemiştir (Ek Tablo 12). Aynı dönem pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat miktarlarının toplamı) ihracatı ise %9,5 azalma göstermiş ve 232 bin 339 tona gerilemiştir (Ek Tablo 8). ABD doları cinsinden çeltik ihracat değeri bir önceki sezona kıyasla yaklaşık %1,8 artarak yaklaşık 307 bin dolara (Ek Tablo 14), pirinç ihracat değeri ise %6,7 artarak 166,9 milyon dolara ulaşmıştır (Ek Tablo 10).

Türkiye’de 2022/23 piyasa yılında gerçekleştirilen ABD doları cinsinden çeltik dış ticaret değerleri ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Bulgaristan’ın 28,8 milyon dolar ithalat değeriyle ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada 3,3 milyon dolar ithalat değeri ile daha önceki yıllarda ilk sırada yer alan ve birinciliği Bulgaristan’a devreden Rusya gelmektedir. Geçtiğimiz sezon ticaret yapılmayan Yunanistan’dan ise söz konusu sezonda 1,9 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirilmiştir (Ek Tablo 15). Çeltik ihracat değerleri açısından ön planda olan ülkeler 132 bin ABD doları ile Ukrayna, 68,1 bin ABD doları ile Bulgaristan ve 40,5 bin ABD doları ile Rusya’dır (Ek Tablo 14). Pirinç dış ticaret değerleri ülkeler bazında değerlendirildiğinde ise; Çin’in 148,6 milyon dolar ithalat değeriyle önceki yıllarda olduğu gibi ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada 95,8 milyon dolar ithalat değeri ile Hindistan gelmektedir. Üçüncü sırada ise 77,8 milyon dolar ithalat değeri ile, önceki sezon dördüncü sırada yer alan, Tayland yer almaktadır (Ek Tablo 11). Pirinç ihracat değerleri açısından ön planda olan ülkeler 45,5 milyon ABD doları ile Suriye ve 21,8 milyon ABD doları ile Ukrayna’dır (Ek Tablo 10).

2022/23 piyasa yılında Türkiye çeltik ithalatında iki ülkenin ön plana çıktığı görülmektedir. İlk sırada 43 bin 973 ton ile

Bulgaristan, ikinci sırada ise 9 bin 295 tonla Rusya yer almaktadır. Rusya’yı sırasıyla 2 bin 927 ton ile Yunanistan, 27 ton ile Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 13). Söz konusu sezonda Türkiye’nin çeltik ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Grafik 12’de verilmiştir.

Grafik 12. Türkiye’nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/2023, %)

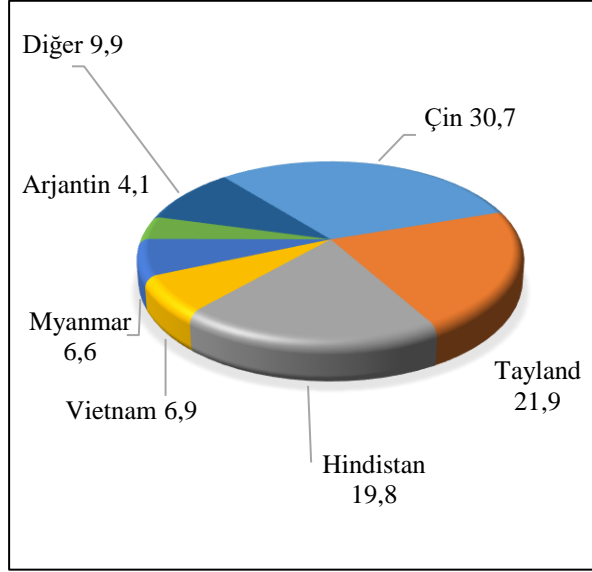

Kaynak: Ek Tablo 13

2022/23 piyasa yılında Çin’den 226 bin 542 ton pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatı yapılmıştır. İthalatta lider konumda olan Çin’i, 161 bin 912 ton ile Tayland ve 146 bin 629 ton ithalatla Hindistan izlemiştir (Ek Tablo 9).

2022/23 piyasa yılında Türkiye’nin pirinç ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Grafik 13’te verilmiştir.

Grafik 13. Türkiye'nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23, %)*

Kaynak: Ek Tablo 9

*(Yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamına göre oranları)

2022/23 piyasa yılında Türkiye pirinç ihracatında üç ülke ön plana çıkmaktadır. İlk sırada 67 bin 254 ton ile Suriye, ikinci sırada 34 bin 880 tonla Ukrayna ve üçüncü sırada 13 bin 348 tonla Irak yer almaktadır. Irak'ı sırasıyla 12 bin 760 ton ile Suudi Arabistan, 12 bin 624 ton ile İsrail ve 12 bin 090 ton ile Lübnan izlemektedir (Ek Tablo 8). Çeltik ihracatı ise 258 ton olup yok denecek kadar azdır (Ek Tablo 12).

İşlenen çeltikten %60-65 randımanla pirinç elde edilmektedir. Geriye kalan %35-40'lık kısmı ise kırık pirinç, ham tane, kepek ve kavuz oluşturmaktadır. Kırık pirinç ve ham taneler pirinç unu ve malt üretiminde, kepek ise hayvan yemi üretiminde kullanılmaktadır. Kavuz ise toksik etkiye sahip olduğundan deterjan sanayinde ya da enerji elde etmek amacıyla yakıt olarak kullanılmaktadır (UHK, 2011).

4.3. Fiyatlar ve Parite

Türkiye'de 2022 dönemi çeltik hasadı 7 Eylül'de başlamış, 15 Kasım'da tamamlanmıştır. 2022/23 piyasa döneminde

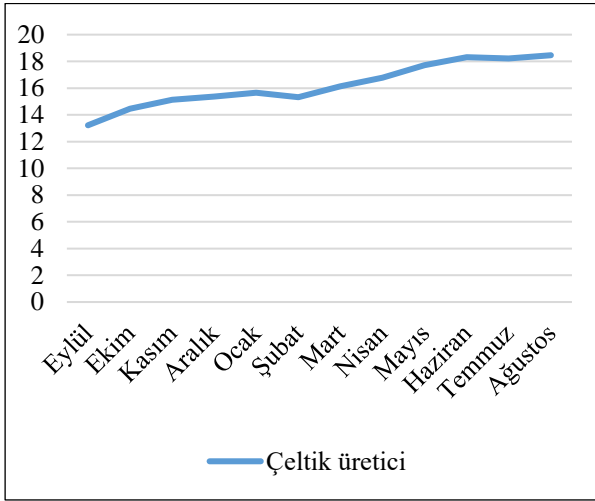
TMO tarafından 13 Eylül 2022'de açıklanan çeltik alım fiyatları şöyledir: 55 randımanlı Baldo çeşit için 15.000 TL/ton, 58 randımanlı Cammeo çeşit için 14.500 TL/ton, 58 randımanlı Özgür çeşit için 14.000 TL/ton, 60 randımanlı Osmancık çeşit için 13.500 TL/ton, 60 randımanlı Ronaldo ve Vasco çeşit için 13.000 TL/ton, 65 randımanlı Luna çeşit için ise 12.500 TL/ton fiyat belirlenmiştir. 5 Ekim 2022'de çeltik alım fiyatları revize edilmiş olup şöyle açıklanmıştır: 55 randımanlı Baldo çeşit için 16.000 TL/ton, 58 randımanlı Cammeo çeşit için 15.500 TL/ton, 58 randımanlı Özgür çeşit için 15.000 TL/ton, 60 randımanlı Osmancık çeşit için 14.500 TL/ton, 60 randımanlı Ronaldo ve Vasco çeşit için 14.000 TL/ton, 65 randımanlı Luna çeşit için ise 13.500 TL/ton olup bu kapsamda üreticilerden 2 bin 540 ton çeltik alımı gerçekleştirilmiştir (TMO, 2023).

TÜİK verilerine göre; Türkiye'de Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi 2023 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %4,47, bir önceki yılın Aralık ayına göre %46,58, bir önceki yılın aynı ayına göre %71,96 on iki aylık ortalamalara göre ise %91,66 artış göstererek 1001,90 olmuştur. Aynı dönemde Tarım-ÜFE (2015=100) içerisinde, tarım ve avcılık ürünlerinin ağırlığı %95,4'tür. Bu grup içerisinde pirinç harici diğer tahıl, baklagil ve yağlı tohumlarda endeks bir önceki aya göre %1,33 azalarak 791,12; çeltik ise bir önceki aya göre %10,51 artış göstererek 771,28 değerine ulaşmıştır.

Türkiye'de 2021/22 sezonunda ortalama 7,09 TL/kg olan çeltik üretici fiyatı, 2022/23 piyasa dönemi başlangıcı olan 2022 yılı Eylül ayında 13,22 TL/kg'a ulaşmıştır. Ulaşılan bu değer bir önceki aya göre artış oranı %10,4 iken, bir önceki yılın aynı ayına göre %215,5 artış söz konusudur. Sezon üretimi sayesinde arzın fazla olmasına rağmen ilerleyen aylarda üretici fiyatlarında artış trendi göze çarpmıştır

(Grafik 14). 2022 yılı Ocak ayından itibaren artış eğiliminde olan üretici fiyatları 2023 yılının Ağustos ayında en yüksek seviyesine ulaşmış ve piyasa dönemini 18,46 TL/kg ile kapatmıştır. 2022/23 piyasa yılında ortalama çeltik üretici fiyatı bir önceki sezona göre %128,9 artış göstererek 16,23 TL/kg'a ulaşmıştır (Ek Tablo 16).

Grafik 14. Türkiye’de aylara göre çeltik üretici fiyatları (2022/23, TL/kg)

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.08.2024)

Tüketici Fiyat Endeksi 2022 Eylül ayında bir önceki aya göre %3,08, bir önceki yılın Aralık ayına göre %52,40, bir önceki yılın aynı ayına göre %83,45, on iki aylık ortalamalara göre ise %59,91 artış göstermiştir. Ana harcama gruplarından gıda ve alkolsüz içeceklerin TÜFE (2003=100) içerisindeki ağırlığı %25,32’dir. Bu grup içerisinde pirinç “ekmek ve tahıllar” başlığı içerisinde değerlendirilmiş olup söz konusu grupta endeks bir önceki aya göre %2,45, bir önceki yılın Aralık ayına göre %56,07, bir önceki yılın aynı ayına göre %106,50, on iki aylık ortalamalara göre ise %76,75 artış göstermiştir.

Türkiye’de 2021/22 (Eylül- Nisan-8 ay) sezonunda ortalama 14,43 TL/kg olan pirinç tüketici fiyatının, 2022 yılı Nisan ayında 16,60 TL/kg ile piyasa yılı içerisinde görülen

en yüksek seviyesine ulaştığı görülmektedir. (2022 yılı Nisan ayından itibaren ilgili veri TÜİK tarafından açıklanmamaktadır)(Ek Tablo 16).

5. TÜRKİYE'DE TAHMİN (2023/24)

Türkiye'de 2023/24 sezonunda, 112 bin 120 ha alandan, 540 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Söz konusu sezonda üretim alanında ve üretimdeki azalmanın etkisiyle tüketimde önceki sezona kıyasla daralma yaşandığı tahmin edilmektedir. 2023/24 piyasa yılı ticaret tahminlerinde çeltik ve pirinç ithalatında önceki sezona göre azalma olması söz konusudur. Aynı dönem için, çeltik üretici fiyatı ortalaması 22,84 TL/kg'dır.

5.1. Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından çeltik üreticilerine 2023 yılı için ton başına 100 TL prim ödemesinin yanında dekar başına 250 TL mazot, 21 TL gübre ve 65 TL sertifikalı tohum kullanım desteği olmak üzere dekar başına toplam 336 TL destek verilmiştir (TMO, 2024a).

Türkiye'de çeltik ekimleri genel olarak Nisan ve Mayıs aylarında yapılmaktadır (Taşlıgil ve Şahin 2011). TÜİK verilerine göre; 2022/23 sezonunda Türkiye'de pirinç arzı 1 milyon 337 bin ton, toplam kullanım ise 1 milyon 8 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 4). Sezon sonunda 328 bin 516 ton pirinç stok değişimi kayda geçmiş olup söz konusu miktar 2023/24 sezonunda başlangıç stoklarına pozitif olarak yansımıştır.

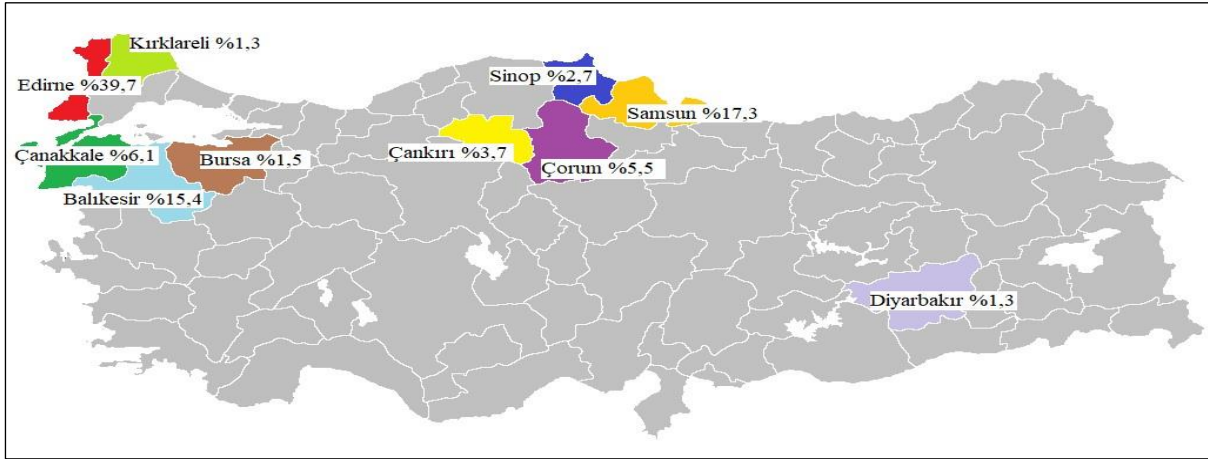
Hava koşullarının uygunsuzluğu ve sulama imkanlarının yeterli olmaması çeltik üretiminde olumsuz etki yaratmıştır. Türkiye'de çeltik tarımına dair veriler son iki sezondur, verimde sağlanan küçük oranlardaki artışa rağmen, daha önceki sezonların gerisinde kalmıştır. 2023/2024 sezonunda çeltik ekilen alanların önceki sezona göre %7 azalarak 112 bin 120 hektar, çeltik veriminin ise bir önceki sezona göre %1,9 artarak 803 kg/da olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 5,6).

Çeltik verimindeki artışa rağmen, çeltik ekilen alanlarda gerçekleşen azalma nedeniyle

2023/24 sezonunda Türkiye'de çeltik üretimi önceki sezona göre %5,3 azalarak 900 bin tona gerilemiştir (Ek Tablo 7). 2023/24 sezonunda %60 randımanla 540 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Çeltik tarımı yapılan alanlarda önceki yıllarda olduğu gibi Trakya lider konumdadır. Marmara Bölgesi'nin ve Karadeniz Bölgesi'nin çeltik tarım alanları açısından ön plana çıktığı görülmektedir (Ek Tablo 6). Edirne'de çeltik ekili alanlarda bir önceki sezona göre %2 azalma gerçekleşmiş olup Edirne'nin yaklaşık 45 bin hektar alanla Türkiye çeltik tarım alanlarının %39,7'sine sahip olduğu tahmin edilmektedir. Edirne'nin çeltik tarımında ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Merkez, Uzunköprü, Meriç ve Keşan'dır. İpsala İlçesi'nin çeltik ekili alanlar içerisinde Edirne'deki payı %46,1 Türkiye'deki payı ise %18,3'tür. 2023/24 sezonunda çeltik ekili alanlarda Edirne'yi yaklaşık 19 bin hektar alanla Samsun'un ve 17 bin hektar alanla Balıkesir'in izlediği görülmektedir (Ek Tablo 6). Bu üç il söz konusu sezonda çeltik tarım alanlarının %72,5'ini oluşturmaktadır.

2023/24 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ilk sıralarda yer alan iller Harita 3'te ve üretimde ilk sıralarda yer alan iller Harita 4'de gösterilmiştir.

Harita 3. Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2023/24, %)

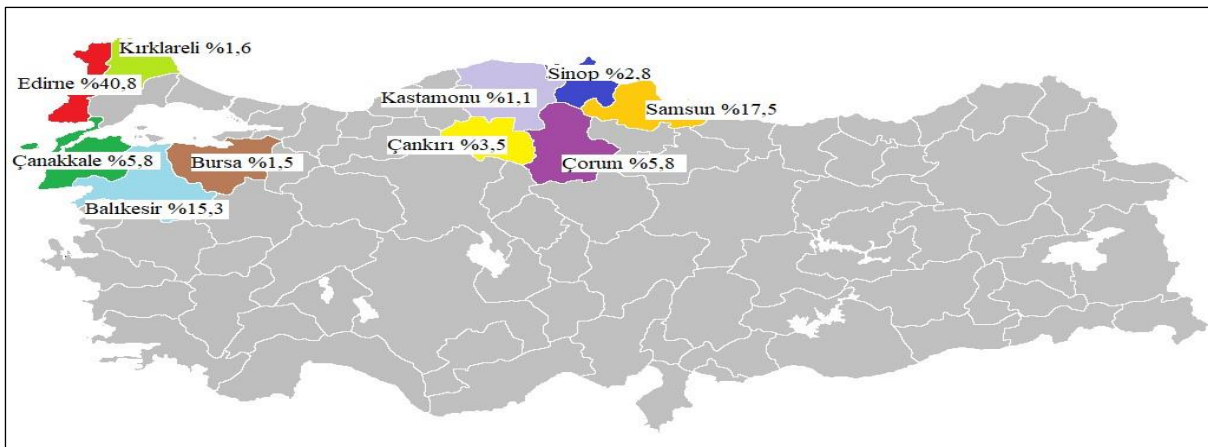
Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 25.07.2024)

2023/24 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde Edirne'nin, 367 bin 352 ton ile toplam üretimin %40,8'ini karşıladığı tahmin edilmektedir. Edirne'de önceki sezona göre üretimde %3,9 azalma söz konusudur. Söz konusu azalışta verimde ve ekilen alanlarda meydana gelen azalmanın etkisi olduğu düşünülmektedir. Edirne'nin üretimde ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Merkez, Uzunköprü, Meriç ve Keşan'dır. İpsala ilçesi Edirne'de çeltik üretiminin %45,8'ini; Türkiye'de ise çeltik üretiminin %18,7'sini karşılamıştır. Çeltik üretiminde Edirne'yi 157 bin 392 tonla Samsun, 137 bin 778 tonla Balıkesir izlemiştir (Ek Tablo 7). Samsun'da çeltik üretiminde önceki sezona göre %1,5, Balıkesir'de ise %3 artış olmuştur. Söz

konusu üç ilin toplam üretim içerisindeki payının %73,6 olduğu görülmektedir.

Çeltik üretimi sıralamasında yer alan ilk on ilin üretim içerisindeki payları Harita 4'de gösterilmiş olup bu iller 2023/24 sezonunda toplam üretimin %95,6'sını oluşturmaktadır. Bu on il arasında en yüksek çeltik verimi 962 kg/da ile Kırklareli'nde elde edilmiştir. Kırklareli'ni 836 kg/da verim ile Çorum, 825 kg/da verim ile Edirne izlemektedir. Söz konusu sezonda önceki sezona kıyaslandığında çeltik veriminde Çankırı'da %13, Kırklareli'nde %9,8, Kastamonu'da %7,6 ve Bursa'da ise %7,5 artış yaşandığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 5).

Harita 4. Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2023/24, %)

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 25.07.2024)

Çeltik üreticilerine, 2023 yılında yayımlanan “Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ” kapsamında destekleme ödemesi yapılmıştır. Üreticiler önceki sene ile aynı olmak üzere 10 krş/kg fark ödemesi desteği ve 21 TL/da gübre desteği ve 250 TL/da mazot desteği almıştır. 2022 yılında sertifikalı tohum kullanan üreticilerin 50 TL/da olarak aldıkları ödeme, 2023 yılında 65 TL/da’ya çıkarılmıştır. Organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik için destek miktarı, bireysel ürün sertifikası için 40 TL/da’dan, 72 TL/da’a; üretici grubu üretim sertifikası için ise 20 TL/da’dan, 36 TL/da’a çıkarılmıştır. İyi tarım uygulamaları destekleri çeltik üretiminde bireysel veya grup sertifikasyonu fark etmeksizin daha önce 10 TL/da iken, 2023 yılında 30 TL/da’a çıkartılmıştır. Toprak analizi desteğinden ise 50 da ve üzeri arazi sahipleri her 50 da alan için bir analiz olacak şekilde, analiz başına 50 TL olarak yararlanmışlardır. Daha önce 40 TL olan destek miktarı 2022 yılında %25 artmış, 2023 yılında ise aynı kalmıştır. Son beş yıllık süreç değerlendirildiğinde çeltik için dekara verilen gübre ve mazot desteği toplamının 2019 yılına kıyasla 2023 yılında yaklaşık 3 kat arttığı görülmektedir. 1 kg çeltik üretimi için ödenen toplam destek miktarı 2023 yılında bir önceki yıla göre %2,2, 2019 yılına göre ise %166,7 artış göstermiştir (Tablo 6).

Türkiye’de 2012/13 sezonundan COVID-19 pandemisinin ortaya çıktığı 2019/20 sezonuna kadar pirinç tüketimi sürekli artış eğiliminde olmuştur. 2019/20 sezonunda COVID-19 kısıtlamalarının etkisiyle düşüş gösteren tüketim 2020/21 sezonunda yükseliş trendine girmiş; ancak 2022/23 sezonunda bir önceki sezona göre %3,6 azalma göstermiştir. Pirinç tüketimi pandemi öncesi tüketimin halen gerisindedir (Ek Tablo 4). Son yıllarda yaşanan COVID-19 pandemisi ve bu

kapsamda alınan tedbirler tüketim alışkanlıklarının da değişmesinde etkili olmuştur. Bununla birlikte TÜİK verilerine göre 2023 yılında Türkiye’de nüfus bir önceki yıla göre %0,1 artış göstererek 85,4 milyona ulaşmıştır. Gerek tüketim alışkanlıklarındaki değişim gerek ise nüfusda az da olsa artış olmasının etkisiyle pirinç tüketiminde bir önceki sezona göre artış yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Uluslararası Tarım Şehirleri Birliği verilerine göre, Türkiye’de son yıllarda pirinç tüketimi de yıllar itibarıyla artış göstermiş ve son yıllarda 700 bin tonun üzerine çıkmıştır (Kişi başına yıllık ortalama pirinç tüketimi 10 kilogram civarında olup Türkiye’de pirinçte kendine yeterlilik oranı ise %80 dolaylarındadır (Agricities, 2022)). Bununla birlikte artan pirinç fiyatları ve ithal edilen çeşitlerin kalitesinin düşük olması gibi nedenlerle tüketicilerin makarna, bulgur gibi alternatif ürünlere yönlendiği ve söz konusu durum neticesinde kişi başı pirinç tüketiminde azalmaya neden olduğu (8 kg) belirtilmektedir (Anonim, 2023b). USDA verilerine göre; Türkiye 2023/2024 sezonunda yurt içi tüketimin 750 bin ton civarında olacağı tahmin edilmektedir (Tablo 7).

2022/23 sezonunda çeltik ekilen alanlarda ve üretimde önceki sezona kıyasla meydana gelen azalışın tohumluk kullanımında ve kayıplarda da bir önceki sezona göre azalma meydana getirecek olması kaçınılmazdır. Tüm bu göstergeler ışığında 2022/23 sezonuna ait denge tablosunda toplam kullanım miktarının 2021/22’ye kıyasla artış gösterdiği tahmin edilmekte ve daha önceki yıllarda ulaşılan seviyenin üstünde olacağı tahmin edilmektedir.

5.2. Dış Ticaret

TÜİK Genel Ticaret Sistemi verilerine göre; 2023/24 piyasa yılında 26 bin 736 ton çeltik,

335 bin 700 ton pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatı gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 9, Ek Tablo 13).

Dış alım politikalarının da etkisiyle 2022/23 piyasa yılında önceki yıla göre muazzam bir artış (%304,6) gösteren çeltik ithalatı 2023/24 piyasa yılında azalma göstermiştir. Azalma oranı bir önceki yıla göre %52,5 olmuştur (Ek Tablo 13). Bununla birlikte pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatında da önceki sezona göre %54,6 azalma görülmüştür (Ek Tablo 9). 2023/24 piyasa yılında ABD doları cinsinden çeltik ithalat değerinin bir önceki sezona kıyasla %46,7 azalarak 18 milyon dolara gerilediği (Ek Tablo 15), pirinç ithalat değerinin (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat değerlerinin toplamı) ise %47,2 azalarak 263 milyon dolara gerilediği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 11).

TÜİK Genel Ticaret Sistemi verilerine göre; 2023/24 piyasa yılında pirinç ihracatının (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat miktarlarının toplamı) bir önceki yıla göre %27 artarak 295 bin 89 tona ulaştığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 8). Aynı dönem çeltik ihracat miktarı bir önceki sezona oranla %107 artış göstererek 534 bin tona ulaşmıştır (Ek Tablo 12). ABD doları cinsinden pirinç ihracat değerinin (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat değerlerinin toplamı) bir önceki sezona kıyasla %22,4 artarak 204 milyon dolara ulaştığı (Ek Tablo 10); ABD doları cinsinden çeltik ihracat değerinin ise bir önceki sezona kıyasla %18,8 artarak yaklaşık 365 bin dolara yükseldiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 14).

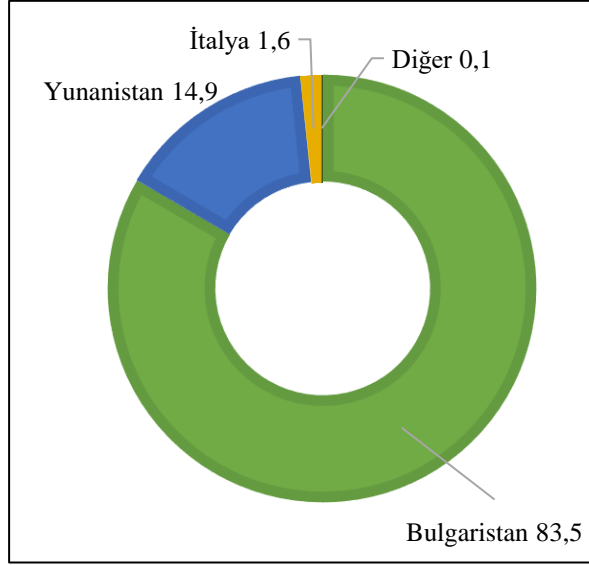
Türkiye’de 2023/24 piyasa yılında gerçekleştirilen çeltik dış ticaret değeri ABD doları cinsinden ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Bulgaristan’ın 15,6 milyon dolar ithalat değeriyle ilk sırada yer aldığı tahmin edilmektedir. İkinci sırada ise 2 milyon dolar ithalat değeri ile daha önceki piyasa yılında üçüncü sırada yer alan Yunanistan gelmektedir. Geçtiğimiz piyasa yılında altıncı sırada yer alan İtalya’nın ise söz konusu sezonda 501 bin dolarlık ithalat ile üçüncü sırada yer aldığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 15). Çeltik ihracat değerleri açısından ön planda olan ülkelerin 91 bin ABD doları ile Rusya, 88 bin ABD doları ile Ukrayna ve 50,2 bin ABD doları ile Bulgaristan olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 14).

Türkiye’de 2023/24 piyasa yılında gerçekleştirilen pirinç dış ticaret değeri ABD doları cinsinden ülkeler bazında değerlendirildiğinde ise; Çin’in 104,3 milyon dolar ithalat değeriyle ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada ise 40,6 milyon dolar ithalat değeri ile Hindistan gelmektedir. Önceki sezon dördüncü sırada yer alan Arjantin ise 21,5 milyon dolar ithalat değeri ile üçüncü sırada yer almıştır (Ek Tablo 11). Pirinç ihracat değerleri açısından ön planda olan ülkelerin 55,2 milyon ABD doları ile Suriye, 23,9 milyon ABD doları ile Libya ve 17,3 milyon ABD doları ile Ukrayna olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 10).

2023/24 piyasa yılında Türkiye çeltik ithalatında iki ülkenin ön plana çıktığı tahmin edilmektedir. İlk sırada 22 bin 316 ton ile Bulgaristan, ikinci sırada ise 3 bin 987 tonla Yunanistan yer almaktadır. Yunanistan’ı sırasıyla 418 ton ile İtalya, 13 ton ile Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 13).

Söz konusu sezon tahminlerinde Türkiye’nin çeltik ithalatı gerçekleştirdiği ülkelerin payları Grafik 15’te verilmiştir.

Grafik 15. Türkiye'nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2023/24, %)

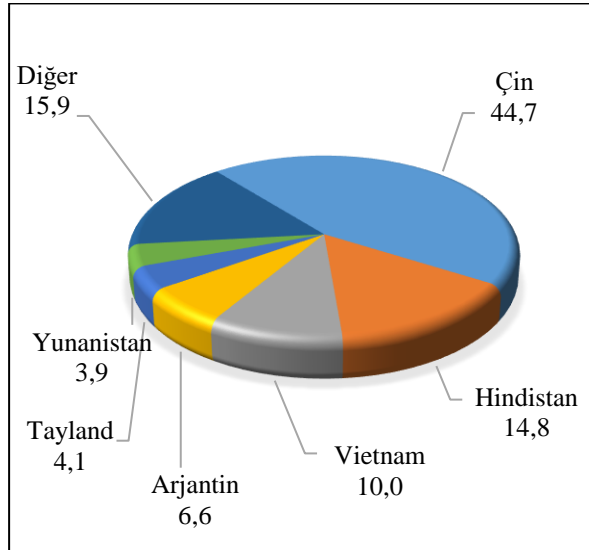

Kaynak: Ek Tablo 13

2023/24 piyasa yılında Çin'den 150 bin 67 ton pirinç ithalatı yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. İthalatta lider konumda olan Çin'i, 49 bin 622 ton ile Hindistan ve 33 bin 715 ton Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 9).

2023/24 tahmini verilerine göre, Türkiye'nin pirinç ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Grafik 16'da verilmiştir.

Grafik 16. Türkiye'nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2023/24, %)*

Kaynak: Ek Tablo 9

*(Yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamına göre oranları)

2023/24 piyasa yılında Türkiye pirinç ihracatında üç ülkenin ön plana çıktığı tahmin edilmektedir. İlk sırada 78 bin 895 ton ile Suriye, ikinci sırada 33 bin 509 tonla Libya ve üçüncü sırada 26 bin 621 tonla Ukrayna yer almaktadır. Ukrayna'yı sırasıyla 16 bin 647 ton ile Irak, 16 bin 41 ton ile Cezayir ve 15 bin 760 ton ile Belçika izlemektedir (Ek Tablo 8). Çeltik ihracatı ise 533 ton olup Suriye, Rusya, Ukrayna ve Azerbaycan ihracatında önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır (Ek Tablo 12).

5.3. Fiyatlar ve Parite

Türkiye'de 2023 dönemi çeltik hasadı 15 Eylül'de başlamış, 19 Kasım'da tamamlanmıştır. 2023/24 piyasa döneminde TMO tarafından 27 Ekim 2023'de açıklanan çeltik alım fiyatları şöyledir: 55 randımanlı Baldo çeşit için 24.000 TL/ton, 58 randımanlı Cammeo çeşit için 23.000 TL/ton, 60 randımanlı Osmancık çeşit için 20.000 TL/ton, 60 randımanlı Ronaldo çeşit için 19.000 TL/ton, 65 randımanlı Luna çeşit için ise 18.000 TL/ton fiyat belirlenmiştir (TMO, 2024a).

TÜİK verilerine göre; Türkiye'de Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi 2023 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %4,5, bir önceki yılın Aralık ayına göre %46,6, bir önceki yılın aynı ayına göre %72 on iki aylık ortalamalara göre ise %91,7 artış göstererek 1001,9 olmuştur. 2023 yılı Eylül ayında Tarım-ÜFE (2015=100) içerisinde, tarım ve avcılık ürünlerinin ağırlığı %95,4'tür. Bu grup içerisinde pirinç harici diğer tahıl, baklagil ve yağlı tohumlarda endeks bir önceki aya göre %1,3 azalarak 791,1; çeltik ise bir önceki aya göre %10,5 artış göstererek 771,3 değerine ulaşmıştır.

Türkiye'de 2022/23 sezonunda ortalama 16,2 TL/kg olan çeltik üretici fiyatının, 2023/24 piyasa dönemi başlangıcı olan 2023 yılı Eylül

ayında 19,9 TL/kg'a ulaştığı tahmin edilmektedir. Ulaşılan bu değer bir önceki aya göre artış oranı %7,9 iken, bir önceki yılın aynı ayına göre %50,7 artış söz konusudur. Sezon üretimi dolayısıyla arzın fazla olmasına rağmen ilerleyen aylarda üretici fiyatlarında artış trendi göze çarpmıştır. 2024 yılı Ocak ayından itibaren artış eğiliminde olan üretici fiyatları 2024 yılının Nisan ayında en yüksek seviyesine ulaşmış (25,6 TL/kg) ve sonraki süreçte azalma eğiliminde olarak piyasa dönemini 24,1 TL/kg ile kapatmıştır. 2023/24 piyasa yılında ortalama çeltik üretici fiyatının bir önceki sezona göre %40,7 artış göstererek 22,84 TL/kg'a ulaştığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 16).

Tüketici Fiyat Endeksi 2023 Eylül ayında bir önceki aya göre %4,7, bir önceki yılın Aralık ayına göre %49,9 bir önceki yılın aynı ayına göre %61,5, on iki aylık ortalamalara göre ise %55,3 artış göstermiştir. Ana harcama gruplarından gıda ve alkolsüz içeceklerin TÜFE (2003=100) içerisindeki ağırlığı %25,4'tür. Bu grup içerisinde pirinç "ekmek ve tahıllar" başlığı içerisinde değerlendirilmiş olup söz konusu grupta endeks bir önceki aya göre %2,9, bir önceki yılın Aralık ayına göre %47,7, bir önceki yılın aynı ayına göre %60,4 on iki aylık ortalamalara göre ise %60,5 artış göstermiştir.

Türkiye'de 2021/22 (Eylül-Nisan-8 ay) sezonunda ortalama 14,4 TL/kg olan pirinç tüketici fiyatı, 2022 yılı Nisan ayında 16,6 TL/kg ile piyasa yılı içerisinde görülen en yüksek seviyesine ulaşmıştır (2022 yılı Nisan ayından itibaren ilgili veri TÜİK tarafından açıklanmamaktadır) (Ek Tablo 16)

6. TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ (2024/25)

2024/25 sezonunun çeltik ekimleri bölgeye göre değişiklik göstermekle birlikte 2024 yılının ilkbahar ve yaz aylarında başlamıştır. Hava koşullarının ılımlı olmasının ve sulama kısıtı ile ilgili sorunların 2024/25 sezonunda Türkiye çeltik üretimini olumlu etkileyeceği öngörülmektedir. Nitekim TÜİK tarafından yayımlanan Bitkisel Üretim İkinci Tahminlerine göre 2024 yılında Türkiye'de çeltik üretimi bir önceki yıla göre %11,2 artışla 1 milyon tona yükselecektir.

6.1. Üretim, Ticaret ve Fiyatlar

Dünya gündeminde ilk sıralarda yer alan küresel ısınma, salgın hastalıklar ve Rusya-Ukrayna savaşı, ülkelerde gıda güvencesi konusunu daha da ön plana çıkarmıştır. Söz konusu gelişmelere; gıda ticaretinde korumacı yaklaşımlar, jeopolitik riskler, artan maliyetler, tarım ve gıdada tekelleşme eğilimlerinin eklenmesi ise tüm dünya ülkelerini bu yeni dünya düzeninde birtakım önlemler almaya zorunlu kılmıştır. Bu nedenle 2023 yılında TOB tarafından tarım ve orman sektöründe devrim niteliğinde düzenlemeler ve yapısal reformlar hayata geçirilmiştir. TOB doğal kaynakların etkin kullanımını gözetken, ileri teknolojiye dayalı, verimli, altyapısı güçlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir üretim amaçlamaktadır. Bu kapsamda yıllardır ülke gündeminde olan üretim planlaması süreci, suyu merkeze alarak bütüncül bir yaklaşımla başlatılmıştır. Yeterli, güvenilir, erişilebilir ve sürdürülebilir tarımsal ürün arzını sağlamak için ilk olarak tarımsal üretim planlaması kapsamında; üç yıllık üretim planlarının yapılmasına yönelik; 81 ilde üreticiler, üretici temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, kamu ve üniversitelerin yer aldığı teknik komiteler kurulmuştur. Yeni sistem ile birlikte üreticilerin korunup güçlendirilmesi, tüketicilerin de daha uygun şartlarda gıdaya erişim imkânı bulmasına katkı sağlamak istenmektedir (TOB, 2024).

TOB biyolojik çeşitliliğin korunması, toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması, arz güvencesini

sağlamak amacıyla tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ile güvenilirliğinin teminat altına alınması vd. için gerekli politikalar uygulamakta ve bu uygulamaların geliştirilmesine öncelik vermektedir. Üretimin teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla üreticilere destekler verilmekte ve bu verilen destek oranları yıldan yıla arttırılmaktadır (TOB, 2022). Çeltik için verilen başlıca destek kalemleri ise şöyledir: Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında 2021 üretim yılında üretilen ürünler için 945 havzada desteklenecek en uygun yetişen 21 üründen biri de çeltiktir ve çeltik üreticileri fark ödemesi desteği almaktadır. Çeltik; sertifikalı tohum kullanım desteği alan 21 üründen biridir ve Bitkisel Üretim Desteklenmesi kapsamında yurt içinde üretilip sertifikalandırılan ve yurt içinde satışı gerçekleşen ürünler içinde de yer almaktadır. Söz konusu bu kalemler ile çeltik tarımı teşvik edilmektedir (TOB, 2023, TOB, 2024).

Türkiye tarımsal üretiminde önem arz eden ve çeltikte de önemli olan sulama sorunu çözümüne yönelik olarak sulama yatırımlarına önem verilmektedir (TOB, 2022).

Tarımının gerektirdiği su tüketimi açısından değerlendirildiğinde çeltik, üretim sürecinde damla sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması gereken ürünlerin başında gelmektedir. Çeltik yetiştiriciliğinde klasik tava sulama yöntemi

yerine damla sulama yöntemi kullanarak %50'den fazla su tasarrufu sağlamak, su kısıtından dolayı çeltik ekim alanlarının arttırılmasının önündeki engeli kaldırmak, sertifikalı tohum kullanılması ile birim alandan daha fazla ve kaliteli ürün alınmasını sağlayıp çeltik ithalatını azaltmak, aşırı sudan dolayı toprağın biyolojik yapısının bozulmasının önüne geçmek, yer altı sularının kirlenmesini önlemek, sivrisinek problemi oluşmasının önüne geçmek ve kimyasal ilaç kullanımının azaltılması amacıyla Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tarafından "Tarım Arazilerinin Kullanımının Etkinleştirilmesi Projesi" kapsamında kabul edilerek finanse edilen %75 devlet, %25 üretici katkılı "Damlaya Damlaya Çeltik Olur" Projesi devreye konulmuştur. Çeltikte; damla sulama yönteminde dekar başına 800 ile 1.000 metreküp arasında su kullanılmakta bu şekilde eski klasik tava sulama yöntemine göre %50'den fazla su tasarrufu sağlanarak su kaynaklarının israfının önüne geçilmekte ve kuraklığın yaşandığı günümüzde su tasarrufuna büyük katkı sağlanmaktadır. İlâveten söz konusu proje eğimli arazilerde bile çeltik yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır (Anonim, 2021, Anonim, 2022a).

"Damlaya Damlaya Çeltik Olur Projesi" sayesinde, damla sulama yöntemi ile çeltik ve yem bitkisi ekim nöbeti uygulamalarında su tüketiminde %30 tasarruf sağlanmış ve 2021 yılında dönüm başına 700 kilogram olan verim, 2024 yılında 800-900 kilograma yükselmiştir. Yine 2021'de Dişbudak, Beypınar ve Doğandere köylerinden 11 üretici tarafından toplam 178 dekar alanda uygulanmaya başlanan proje, 1.252 dekar alanda 25 üreticiye ulaşmıştır. Proje ile su sarfiyatının azaltılmasının sağlanarak eğimli alanlarda çeltik üretiminin sağlanması hedeflenmektedir. Az suyla daha fazla ürün

alımının sağlanması sayesinde ekim alanının önümüzdeki yıl daha da artacağı belirtilmektedir. Halihazırda proje ile hem ekim alanının artmasına hem de üründe kalite artışına katkı sağlanmıştır (Anonim, 2024).

Çeltikte Damla Sulama Sistemlerinin Kullanım Olanaklarının Araştırılması Projesi Türkiye'de çeltik üretimi yapılan farklı bölgelerde; Trakya Bölgesi-Kırklareli, Ege Menemen Ovası, Akdeniz Bölgesi Tarsus ve Karadeniz Bölgesi Bafra Ovasında Ar-Ge Projeleri 2021 yılı itibarıyla tamamlanmıştır. Proje çıktıları ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılarak suyun etkin ve tasarruflu kullanımına yönelik çalışmalar yapılmıştır (TOB, 2022). Bu çalışmaların çeltik üretiminde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir. Nitekim TMO verilerine göre 2024/25 sezonunda Türkiye genelinde üretim alanında artış olması beklenmektedir. TÜİK tarafından yayımlanan Bitkisel Üretim 2. Tahminine göre ise, 2024 yılında Türkiye'de çeltik üretiminin önceki yıla göre %11,2 artış göstererek yaklaşık 1 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir.

Türkiye'de 2024 yılı çeltik hasadı eylül ayının ikinci yarısından itibaren başlamıştır. TMO çeltik piyasalarını yakından izlemekte ve piyasaların seyrine göre politikaları şekillendirmektedir. Buna göre 2024/25 piyasa yılında TMO tarafından açıklanan çeltik fiyatları şöyledir: 2024 yılı için 55 randıman Baldo çeşidi çeltik alım fiyatı 31.000 TL/ton, 58 randıman Cammeo çeşidi çeltik alım fiyatı 30.000 TL/ton, 60 randıman Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatı 25.000 TL/ton, 60 randıman Ronaldo-Vasco çeşidi çeltik alım fiyatı 23.500 TL/ton, 65 randıman Luna çeşidi çeltik alım fiyatı ise 22.000 TL/ton olarak belirlenmiştir (TMO, 2024b).

ABD Doları Türk Lirası karşısında değer kazanmaya devam etmekte olup buna bağlı olarak da mazot ve gübre gibi girdi fiyatları

artış göstermektedir. Söz konusu durumun hem üretici hem de tüketici fiyatlarında da artış eğilimini sürdüreceği öngörülmektedir.

2024 Eylül ayında 24,81 TL/kg olan çeltik üretici fiyatında, bir önceki aya göre %2,9, bir önceki yılın aynı aya göre ise %24,5 artış söz konusudur. 2024 yılı ilk dokuz ay ortalama üretici fiyatı 24,3 TL/kg olup bir önceki yılın ilk dokuz aylık ortalamasına göre %40 artış yaşanmıştır.

USDA verilerine göre; 2024/25 sezonunda Türkiye’de çeltik ekim alanlarında bir önceki sezona göre %1,1; verimde ise %5,9 oranlarında artma olacağı öngörülmektedir. Pirinç üretiminde de ekilen alan ve verimde beklenen artışla doğru orantılı olarak bir önceki sezona göre %7 artış olması öngörülmektedir. Söz konusu dönemde Türkiye’de yurtiçi pirinç tüketimine dair öngörülerde ise bir önceki pazarlama yılına göre %1,3’lük bir artış söz konusudur. 2023/24 pazarlama yılında ithalatın yaklaşık %20 artacağı, ihracatın ise %16,7 azalış göstereceği öngörülmektedir (Tablo 7).

Türkiye son yıllarda pirinçte stok sorunu yaşamaktadır. 2024/25 sezonunda da sorun yaşaması muhtemeldir. Nitekim 2024/25 pazarlama yılı başında %63,4 azalarak 75 bin tona gerilemesi beklenen Türkiye pirinç stoklarının, yıl sonunda 2023/24’e göre %30,7 artarak 98 bin tona ulaşacağı öngörülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye’de arz ve kullanım öngörüsü

(Bin ton)	2023/24 (Tahmin)	2024/25 (Öngörü)	Değ. %
Başlangıç stokları	205	75	-63,4
Üretim	545	583	7
İthalat	375	450	20
Toplam arz= Toplam kullanım	1.125	1.108	-1,5
İhracat	300	250	-16,7
Yurtiçi tüketim	750	760	1,3
Bitiş stokları	75	98	30,7

Kaynak: USDA (Erişim tarihi: 06.08.2024)

7. TÜRKİYE'DE ÇELTİK TARIMI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye'de çeltik tarımı 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Türkiye, çeltik üretimi açısından oldukça uygun iklim şartlarına sahiptir. Çeltik tarımında en önemli kısıtlardan biri sulama suyu ile ilgili problemlerdir. İnşası devam eden Hamzadere ve Çakmak Barajları ile çeltik üretiminin temel sorunu olan sulama sorununa büyük ölçüde çözüm getirilecek olunması, gelecek sezonlar için üretimde gerçekleşecek artış için umut vadetmektedir.

Türkiye, çeltik üretimi açısından oldukça uygun iklim şartlarına sahiptir. Sulama suyu bulunduğu sürece hemen hemen tüm illerde çeltik tarımı yapılabilmektedir. Bununla birlikte sulama suyu problemleri çeltik üreticileri için sorun teşkil etmekte ve çeltik tarımını kısıtlayan en önemli unsur olmaktadır. Özellikle kış aylarında yağışların da yetersiz olmasıyla çeltik ekiliş alanlarında daralma olabilmektedir (UHK, 2011). Bu minvalde su israfının önüne geçilmesi, baraj sularının etkin kullanımı, mevcut suyun ekiliş alanlarına dağıtımını konusunda geliştirilecek strateji ve doğru planlama önem taşımakta olup bu yönde çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye çeltik üretiminde ilk sırada yer alan Edirne'de inşa edilen Hamzadere Barajı Sulaması Projesi kapsamında 273 bin 350 dekar tarım arazisinin sulanması amaçlanmıştır. Hamzadere Barajı Sulaması Projesi kapsamında 2020 yılı öncesi İpsala, Keşan ve Enez İlçelerine ait 116.570 dekar tarım arazisi sulamaya açılmış olup 2020 yılında 6.400 metre uzunluğunda sulama kanalı inşaatı ve 40.000 metre borulu şebeke, 390 adet sanat yapısı imalatı yapılmıştır. Fiziki gerçekleşmesi %80 düzeyinde olan projede 2020 yılında yapılan imalatlar karşılığında ilave 15.000 dekarlık tarım arazisi sulamaya hazır hale getirilmiştir. Hamzadere Barajı Sulaması ile toplamda 131 bin 570 dekar tarım arazisi sulamaya hazır hale getirilmiştir (DSİ, 2020). 2022 yılında 2000 ha alan sulamaya açılmıştır (DSİ, 2023a).

Trakya Bölgesinin GAP'ı olarak adlandırılan DSİ tarafından yapılan Çakmak Barajı'nın gövde inşaatı tamamlandığında 176.000.000 m³ su depolayabilmesi ve Edirne'nin Uzunköprü, Meriç, Havsa, Pehlivan köy ilçelerinde bulunan 67 köye ait 522.000 dekar tarım arazisine hizmet etmesi hedeflenmiştir (Aktoprak, 2019). DSİ tarafından Çakmak Barajı Sulama tesislerinin bir bölümünün 2020 yılından itibaren işletmeye açılması ile birlikte Ergene Ovası'nın çeltik yetiştiriciliğinde sulama suyu yetersizliği ve su kalitesine bağlı önemli sorunlar yaşanan bölümlerinde de verimli ve kaliteli çeltik yetiştirilmeye başlanmıştır. Edirne'nin diğer bölgelerinde ve Meriç Nehri Ovası'nda olduğu gibi Ergene Nehri Ovası'nda da yaklaşık 60 bin dekar alanda, modern teknikler kullanılarak yapılan çeltik yetiştiriciliği ile Türkiye ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlanmaya başlanmıştır (DSİ, 2021). 2022 yılında Edirne'de kısmi olarak tamamlanan Çakmak Barajı Sulaması 1.Kısım tesisinde 1.300 ha alan daha sulamaya açılmıştır (DSİ, 2023a). Bu miktar 2023 yılında 1.650 ha alana ulaşmıştır (DSİ, 2023b). Trakya'da yapımı devam eden Çakmak ve Hamzadere Barajları bittiğinde bazı bölgelerde su riskinin ortadan kalkması ve ekim alanındaki artışa da bağlı olmak kaydıyla üretimde artış sağlanacaktır (UHK, 2011). Başka bir ifadeyle bu projelerin tamamlanmasıyla, çeltik üretiminin temel sorunu olan sulama sorununa büyük ölçüde çözüm getirilecek olunması, gelecek sezonlar

için üretimde gerçekleşecek artışın göstergesidir.

Çeltik tarımında önemli konulardan biri de münavebe sorunudur. Çeltik su içinde yetişen bir bitki olduğu için tuzlu toprakları sürekli yıkanma nedeniyle ıslah eden bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte üst üste 4-5 yıl çeltik tarımı yapılırsa taban suyu yüksek yerlerde toprakta daha fazla bir tuzluluk görülmesine ve o tarlada çeltikten başka bir ürünün tarımının yapılamamasına yol açmaktadır (UHK, 2011). Başka bir ifadeyle toprak yapısında bozulmaya yol açmaktadır. Toprak yapısının bozulması ise beraberinde verim kaybını da getirecektir. Söz konusu alanlarda toprak analizlerinin yapılması ve bu analiz sonuçlarına göre toprağın ihtiyaç duyduğu maddelerin verilerek toprakta iyileştirme yapılması önem taşımaktadır.

Çeltik üretiminde görülen en önemli hastalık ve zararlı sorunu; yanıklık hastalığı, kök boğazı çürüklüğü ve helminthosporium'dur. Bu hastalık ve zararlılar özellikle Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nde önemli ürün kayıplarına neden olabilmektedir. Çeltik üretiminde yabancı ot kontrolünde de bazı sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu hastalık, zararlı ve yabancı otlarla mücadelede en uygun yöntemin uygulanması, dayanıklı çeşitlerin ıslah edilmesi ve bu yönde çalışmalara ağırlık verilmesi önem taşımaktadır (UHK, 2011). Bu minvalde TOB çeşitli çalışmalar yürütmekte olup 2022 yılında Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü sorumluluğunda bulunan "Markör Destekli Geri Melez Seleksiyon Yöntemi Kullanılarak Yanıklık Hastalığına Karşı Dayanıklı Çeltik Çeşidi Geliştirmek Projesi" bu önemli çalışmalar arasında yer almaktadır (TOB, 2023).

Pirincin işlenmesi ve muhafazasında çeltik standardının sağlanması önemlidir. Bilhassa eski teknolojilerle ve geleneksel yöntemlerle

yapılan kurutma işleminde ürün nemi istenilen düzeye düşürülemediğinden aflatoksin oluşmakta ve buna bağlı olarak da ürün kayıpları yaşanmaktadır. Türkiye'de özellikle Karadeniz ve Orta Anadolu Bölgeleri'nde konuya ilişkin sorunlar yaşanmaktadır. Sorunun çözümü için üreticilerin modern kurutma ünitelerine yönlendirilmeleri ve/veya bu tarz ünitelere sahip olmaları için çeşitli desteklerden yararlandırılmaları gerekmektedir (UHK, 2011).

Çeltikte kurutma işlemi ürün kalitesi açısından önemli olup klasik olarak güneşte kurutma yöntemi yerine en yüksek randımanlı kurutma yöntemi olan gölgede kurutma yöntemi tercih edilmeli ve bu yöntem çiftçilere öğretilmelidir. Böylece fazla ürün alındığı dönemlerde en az kayıpla stoklama yapılabilecek, şiddetli kuraklıkların görüldüğü, ekiminin sekteye uğradığı dönemlerde mevcut stoklar devreye sokulabilecek ve ithalatın payı azaltılabilecektir. Bununla beraber organik tarım kapsamında çeltik yetiştiriciliği yapan çiftçilerin organik çeltik yetiştiriciliği konusunda eğitilmesi ve yeniliklerden haberdar edilmesi de çeltik üretiminde katkı sağlayacaktır (Taşlıgil ve Şahin, 2011).

Çeltik kurutulduktan sonra bile önemli ölçüde nem ihtiva eden bir üründür. Bu nedenle gerekli depolama ve altyapı tesislerinin kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır (Taşlıgil ve Şahin, 2011). Gerekli depolama ve altyapı tesisleri bakımından lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaşmasının sağlanması, ürünün sağlıklı koşullarda muhafazası ile olası ürün kayıplarının önlenmesi açısından önemli bir uygulamadır (UHK, 2011).

Gıda güvenliği çağın önemli sorunlarından biri olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Bu minvalde pirinç pazarında yaşanan kayıt dışı satışların engellenmesi ile gerek gıda

güvenliği gerek haksız rekabet ve gerek ise vergi kaçırma gibi sorunların önüne geçilebilecektir.

Türkiye geneline bakıldığında, çeltik fabrikalarının kurulu kapasitelerinin ihtiyacın çok üzerinde olduğunu söylemek mümkündür (Agricities, 2022). Nitekim TMO verilerine göre, Türkiye’de 111 adet faal durumda çeltik fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikaların kurulu Çeltik üreticilerinin büyük bir kısmı ürünlerini Kasım ayında ve büyük oranda tüccarlara satmaktadır. İç piyasada fiyatların oluşmasında aynı zamanda ithalat politikaların da etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle ülkemizin pirinç ithalatında GATT kuralları çerçevesinde ve üretici lehine gelişecek dış ticaret politikalarının geliştirilmesinde yarar olacağı aaliyet göstermekte olup 39 fabrikanın bulunduğu Edirne’yi 22 fabrika ile Balıkesir, 16 fabrika ile Samsun ve 12 fabrika ile Mersin izlemektedir (Anonim, 2022b). Alınacak önlemler sayesinde kurulu fabrikaların yüksek kapasitelerde çalışması sağlanabilecektir. Bu sayede ise hem üretim miktarında hem de istihdamda artış mümkün olabilecektir. Diğer yandan Türkiye’de çeltik işleme tesisleri üretim bölgelerine ve limanlara çok yakındır. Söz konusu bu durum hem transit ticaret hem de ihracat açısından önemli bir fırsattır (Özçelebi ve Yılmaz, 2020).

Çeltik üreticilerinin büyük bir kısmı ürünlerini Kasım ayında ve büyük oranda tüccarlara satmaktadır. İç piyasada fiyatların oluşmasında aynı zamanda ithalat politikalarının da etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle pirinç ithalatında dış ticaret politikalarının GATT kuralları çerçevesinde ve üretici lehine geliştirilmesi yararlı olacaktır.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Dünya pirinç verileri

		2021/22	2022/23	2023/24*	2024/25**						
		2021/22	2022/23	2023/24*	2024/25**	2021/22	2022/23	2023/24*	2024/25**		
Ekilen alan (bin hektar)	Hindistan	46.279	47.832	47.600	48.500	Yurtiçi tüketim (bin ton)	Çin	156.360	154.994	148.220	145.000
	Çin	29.921	29.450	28.949	29.000		Hindistan	110.446	114.510	117.500	120.000
	Bangladeş	11.620	11.600	11.750	11.900		Bangladeş	36.500	37.300	37.600	38.000
	Endonezya	11.600	11.300	11.000	11.200		Endonezya	35.300	35.600	36.000	36.500
	Tayland	10.702	11.072	10.650	10.700		Vietnam	21.900	21.900	22.000	22.100
	Diğer	55.492	54.212	55.736	56.266		Diğer	155.446	157.714	159.235	161.911
	Dünya	165.614	165.466	165.685	167.566		Dünya	515.952	522.018	520.555	523.511
Başlangıç stokları (bin ton)	Çin	116.500	113.000	106.600	103.000	İhracat (bin ton)	Hindistan	22.025	20.245	16.000	18.000
	Hindistan	37.000	34.000	35.000	38.500		Tayland	7.682	8.736	8.500	7.500
	Tayland	4.380	4.126	3.749	2.749		Vietnam	7.054	8.225	8.300	7.500
	Filipinler	2.363	3.103	3.378	3.778		Pakistan	4.839	3.757	6.400	5.900
	Endonezya	3.060	2.900	4.700	5.220		ABD	2.651	2.053	3.048	3.207
	Diğer	24.947	26.550	25.990	23.938		Diğer	13.317	11.621	12.146	12.469
	Dünya	188.250	183.679	179.417	177.185		Dünya	57.568	54.637	54.394	54.576
Üretim (bin ton)	Çin	148.990	145.946	144.620	146.000	Bitiş stokları (bin ton)	Çin	113.000	106.600	103.000	104.000
	Hindistan	129.471	135.755	137.000	138.000		Hindistan	34.000	35.000	38.500	38.500
	Bangladeş	35.850	36.350	37.000	38.000		Endonezya	2.900	4.700	5.220	4.220
	Endonezya	34.400	33.900	33.020	34.000		Tayland	4.126	3.749	2.749	2.849
	Vietnam	26.670	26.940	27.000	27.000		Filipinler	3.103	3.378	3.778	3.678
	Diğer	138.439	136.939	142.234	145.173		Diğer	26.550	25.990	23.938	24.841
	Dünya	513.820	515.830	520.874	528.173		Dünya	183.679	179.417	177.185	178.088
İthalat (bin ton)	Vietnam	2.350	2.750	2.750	2.950	Verim (ton/hektar)	Fas	8,63	10,83	8,63	8,63
	Filipinler	3.600	3.750	4.800	4.700		Avustralya	10,98	9,77	10,53	9,94
	AB	2.404	2.308	2.100	2.200		Uruguay	9,21	9,51	8,87	9,38
	Nijerya	2.450	2.275	1.800	2.000		Türkiye	8,32	9,05	8,65	9,16
	Irak	1.754	2.194	2.100	1.900		Mısır	8,41	8,70	8,70	8,70
	Diğer	42.571	43.286	38.293	37.067		Peru	8,36	8,34	8,53	8,60
	Dünya	55.129	56.563	51.843	50.817		Dünya	4,63	4,66	4,70	4,71
Toplam arz (bin ton)	Çin	271.439	263.330	252.870	250.500	Toplam kullanım (bin ton)	Çin	271.439	263.330	252.870	250.500
	Hindistan	166.471	169.755	172.000	176.500		Hindistan	166.471	169.755	172.000	176.500
	Endonezya	38.200	40.300	41.220	40.720		Endonezya	38.200	40.300	41.220	40.720
	Bangladeş	38.608	39.716	39.434	39.928		Bangladeş	38.608	39.716	39.434	39.928
	Vietnam	31.809	32.545	32.170	31.820		Vietnam	31.809	32.545	32.170	31.820
	Diğer	210.672	210.426	214.440	216.707		Diğer	210.672	210.426	214.440	216.707
	Dünya	757.199	756.072	752.134	756.175		Dünya	757.199	756.072	752.134	756.175

Kaynak: USDA. *2023/24 verileri tahmin; 2024/25** verileri öngörü (Erişim tarihi: 05.08.2024)

Ek Tablo 2. FAO pirinç fiyatları endeksi (2014-2016=100)

Piyasa Yılları		Tüm pirinç	Japonica	Indica	Aromatic	Glutenli
2019		101,5	80,4	100,6	106,0	124,3
2020		110,2	89,6	114,4	97,6	124,0
2021		105,8	101,4	112,2	86,9	87,3
2022		108,8	129,4	110,2	102,0	88,5
2023		132,0	136,8	138,1	113,5	103,5
2023	Ağustos	142,4	139,7	151,4	115,2	114,0
	Eylül	141,7	124,4	151,8	113,4	119,1
	Ekim	138,9	113,3	149,2	112,6	112,8
	Kasım	138,9	110,8	150,4	110,1	105,0
	Aralık	141,1	110,1	154,3	107,2	105,1
2024	Ocak	142,8	110,1	156,3	108,0	106,6
	Şubat	140,5	110,1	154,1	105,1	105,2
	Mart	138,1	104,5	151,6	103,6	101,5
	Nisan	135,6	103,4	148,3	103,2	102,2
	Mayıs	137,3	103,6	150,5	103,4	104,4
	Haziran	136,6	98,9	149,8	103,0	106,3
	Temmuz	133,3	96,8	145,4	102,6	107,0
	Ağustos	134,0	98,3	145,4	105,8	108,1
	Eylül	133,1	97,8	144,8	103,0	111,2
Sezon (Eylül -Ağustos)	2022/23	123,3	146,8	125,9	112,5	98,0
	2023/24	138,2	107,0	150,6	106,5	106,9

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 20.10.2024)

Ek Tablo 3. Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları (\$/ton)

Piyasa Yılları		Hindistan 25%	Vietnam %25	Vietnam 5%	Tayland B %100 Beyaz	Tayland A1 Super Beyaz kırık	ABD Uzun taneli Beyaz 2, %4	Pakistani Basmati
2019/2020		364,7	370,4	390,9	490,5	415,5	575,5	984,9
2020/2021		365,0	448,8	471,1	509,0	440,1	570,6	850,0
2021/2022		336,1	383,7	403,2	437,2	396,4	609,3	920,7
2022/2023		402,6	443,5	464,1	510,9	434,4	709,1	1.249,1
2023/2024		-	562,0	588,9	630,6	476,3	758,8	971,6
2023	Eylül	-	587,0	605,4	634,0	475,8	725,5	1.101,8
	Ekim	-	589,0	601,5	603,0	469,6	725,8	1.103,0
	Kasım	-	608,0	638,3	616,3	489,0	731,5	983,8
	Aralık	-	609,4	639,6	658,5	493,8	728,3	955,5
2024	Ocak	-	599,3	634,5	674,0	489,3	732,2	1.016,5
	Şubat	-	572,8	602,3	638,3	491,3	779,8	974,0
	Mart	-	545,6	570,0	627,0	483,7	792,5	959,0
	Nisan	-	540,3	568,0	607,8	467,8	780,8	959,0
	Mayıs	-	543,0	568,0	651,7	478,0	782,3	907,2
	Haziran	-	531,5	549,0	646,3	469,0	785,3	900,0
	Temmuz	-	501,5	535,3	607,0	447,0	771,0	900,0
	Ağustos	-	516,8	555,0	603,8	461,8	771,0	900,0
2022/23-2023/24 Değişim (%)		-	26,7	26,9	23,4	9,6	7,0	-22,2

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 23.09.2024)

Ek Tablo 4. Türkiye pirinç denge tablosu

Piyasa yılı	Üretim (Ton)	Ekilen alan (Hektar)	Üretim kayıpları (Ton)	Arz= Kullanım (Ton)	Kullanılabilir üretim (Ton)	İthalat (Ton)	Yurt içi kullanım (Ton)	Tüketim (Ton)	Tohumluk kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	İhracat (Ton)	Stok değişimi (Ton)	Kişi başına tüketim (Kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2002/03	216.000	60.000	4.320	616.402	211.680	404.722	593.532	572.377	7.800	13.354	16.041	6.829	8,3	35,7
2003/04	223.200	65.000	4.464	344.021	218.736	125.285	315.451	299.953	8.400	7.098	13.937	14.633	4,3	69,3
2004/05	294.000	70.000	5.880	571.164	288.120	283.044	588.078	564.646	10.200	13.232	14.648	-31.562	8,0	49,0
2005/06	360.000	85.000	3.600	577.650	356.400	221.250	558.460	534.990	11.890	11.580	16.580	2.610	---	63,8
2006/07	417.600	99.100	4.180	581.400	413.420	167.980	580.030	555.320	11.270	13.440	16.790	-15.420	---	71,3
2007/08	388.800	93.900	3.888	621.276	384.912	236.364	636.651	612.874	11.268	12.510	20.948	-36.324	8,7	60,5
2008/09	451.995	99.500	4.520	631.096	447.475	183.621	591.436	556.993	19.900	14.543	36.494	3.165	7,8	75,7
2009/10	450.000	96.754	4.500	781.692	445.500	336.192	736.347	702.517	19.351	14.479	40.463	4.882	9,7	60,5
2010/11	516.000	99.000	5.160	786.107	510.840	275.267	563.376	526.974	19.800	16.602	105.874	116.857	7,2	90,7
2011/12	540.000	99.400	5.400	693.349	534.600	158.749	734.131	696.877	19.880	17.375	91.783	-132.565	9,3	72,8
2012/13	528.000	119.725	5.280	739.776	522.720	217.056	601.296	569.941	14.367	16.988	46.412	92.068	7,5	86,9
2013/14	540.000	110.592	5.400	854.814	534.600	320.214	667.701	637.055	13.271	17.375	34.770	152.343	8,3	80,1
2014/15	498.000	110.884	4.980	785.683	493.020	292.663	754.189	724.860	13.306	16.023	39.589	-8.095	9,3	65,4
2015/16	552.000	115.856	5.520	745.356	546.480	198.876	781.757	750.094	13.903	17.761	61.254	-97.655	9,5	69,9
2016/17	552.000	116.056	5.520	790.339	546.480	243.859	781.861	750.174	13.927	17.761	67.799	-59.321	9,4	69,9
2017/18	540.000	109.560	5.400	861.386	534.600	326.786	795.019	764.497	13.147	17.375	58.751	7.616	9,5	67,2
2018/19*	564.000	120.142	5.640	945.027	558.360	386.667	807.039	774.475	14.417	18.147	202.892	-64.904	9,4	69,2
2019/20	600.000	126.419	6.000	823.432	594.000	229.432	699.863	665.388	15.170	19.305	37.231	86.338	8,0	84,9
2020/21	588.000	125.398	5.880	983.179	582.120	401.059	716.601	678.263	15.048	23.290	224.333	42.245	8,1	81,2
2021/22	600.000	129.491	6.000	894.920	594.000	300.920	788.317	745.604	17.093	25.620	273.720	-167.117	8,8	75,4
2022/23	570.000	120.523	5.700	1.336.349	564.300	772.049	759.249	718.664	15.909	24.676	248.584	328.516	8,4	74,3

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 09.07.2024) *Dış ticaret verileri, 2018/19 piyasa yılından itibaren "Genel Ticaret Sistemi" ne göre verilmiştir.

Sezonlar çeltik ve pirinç için 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır.

HS: 1006 (Pirinç); HS: 100610 (çeltik), HS: 100620 (kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç), HS: 100630 (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), HS: 100640 (kırık pirinç) GTİP kodları alınmıştır.

Ek Tablo 5. Türkiye’de illere göre çeltik verimi (kg/da)

İller	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Amasya	755	800	820	873	846	818	940	962	952	1.023
Karabük	1.006	900	868	849	798	867	847	871	904	974
Kırklareli	876	909	884	884	821	841	773	844	876	962
Çorum	861	839	811	826	795	769	779	793	795	836
Edirne	755	805	804	872	845	842	803	798	840	825
Sinop	886	774	820	804	765	764	764	735	834	822
Kastamonu	657	656	653	638	665	627	723	704	762	820
Tokat	654	700	673	679	658	697	681	726	738	819
Samsun	715	818	824	802	738	743	806	732	755	811
Balıkesir	750	760	755	788	752	748	740	799	770	798
Bursa	801	811	778	786	708	725	723	747	735	790
Kırıkkale	1.101	1.031	1.061	1.019	963	674	893	726	857	768
Tekirdağ	780	700	771	776	752	816	797	630	666	767
Çankırı	763	763	755	704	664	708	710	708	670	757
Çanakkale	834	831	811	818	755	844	837	810	806	755
Ankara	906	900	819	874	846	842	799	823	810	734
Düzce	663	786	743	748	647	667	699	724	707	725
İstanbul	856	856	825	831	804	818	769	744	667	683
Hatay	--	--	--	--	--	--	470	494	619	665
Artvin	--	--	--	--	--	--	552	544	522	633
Mersin	--	698	680	693	681	648	641	640	525	630
Kahramanmaraş	433	429	379	400	367	400	383	434	476	512
Diyarbakır	494	487	468	475	468	470	458	434	457	499
Mardin	--	--	--	563	540	433	493	484	357	461
Hakkari	403	402	386	195	151	145	188	214	522	429
Şanlıurfa		450	434	383	375	413	328	423	398	410
Siirt	--	--	--	--	--	--	--	--	332	340
Bolu	288	291	218	195	339	346	322	438	264	234
Adıyaman	--	--	286	--	--	--	--	--	--	--
Bingöl	282	280	260	252	244	433	400	--	--	--
İğdır	--	--	--	--	--	--	564	562	--	--
Osmaniye	600	602	602	599	--	--	--	--	--	--
TÜRKİYE	764	794	793	822	782	791	782	772	788	803

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 09.07.2024)

Ek Tablo 6. Türkiye’de illere göre çeltik ekilen alanlar (hektar)

İller	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Edirne	46.154	48.047	46.730	45.685	48.593	51.261	49.418	51.556	45.480	44.553
Samsun	16.038	14.982	15.630	16.597	18.056	18.436	19.739	20.931	18.883	19.410
Balıkesir	16.302	14.997	14.992	14.438	15.292	15.860	16.474	17.170	17.286	17.270
Çanakkale	6.391	11.052	10.744	8.237	8.347	11.024	11.228	12.109	12.046	6.868
Çorum	6.813	6.235	6.454	6.913	7.595	7.531	7.641	7.388	7.077	6.196
Çankırı	2.222	1.979	2.302	2.212	2.345	2.470	2.945	3.071	4.085	4.181
Sinop	3.821	3.883	4.079	4.132	4.208	4.310	4.407	3.809	2.805	3.010
Bursa	2.450	2.283	2.647	2.572	2.771	2.502	2.493	2.638	2.286	1.737
Kırklareli	2.250	2.651	2.600	2.083	2.545	2.109	1.799	2.039	1.666	1.512
Diyarbakır	2.134	1.748	1.386	1.353	1.587	1.491	1.569	973	905	1.444
Mersin	--	982	1.129	1.199	1.447	1.364	1.374	1.474	1.373	1.332
Kastamonu	905	911	954	1.022	1.110	1.150	1.150	1.160	1.145	1.162
Tekirdağ	3.558	3.818	4.149	944	3.878	4.709	2.607	2.552	2.855	1.057
Kırıkkale	620	510	478	350	500	500	500	515	525	537
Şanlıurfa	--	609	579	600	600	420	448	515	485	430
İstanbul	290	271	280	290	290	290	290	290	390	390
Düzce	240	229	229	220	218	226	132	152	197	216
Tokat	112	105	118	100	100	115	150	200	210	190
Ankara	106	113	135	110	200	200	222	244	249	140
Amasya	175	164	159	124	124	127	200	188	170	124
Mardin	--	--	--	150	162	162	162	162	60	92
Kahramanmaraş	9	8	3	3	3	3	6	21	70	65
Hatay	--	--	--	--	--	--	114	152	132	60
Karabük	35	40	46	39	46	45	45	45	47	47
Hakkari	150	140	125	130	70	60	40	45	28	35
Bolu	17	18	17	19	23	24	23	35	35	33
Siirt	--	--	--	--	--	--	--	--	25	25
Artvin	--	--	--	--	--	--	13	13	9	9
Adıyaman	--	--	1	--	--	--	--	--	--	--
Bingöl	72	61	61	25	32	30	7	--	--	--
Iğdır	--	--	--	--	--	--	205	45	--	--
Osmaniye	22	21	28	15	--	--	--	--	--	--
Toplam	110.884	115.856	116.056	109.560	120.142	126.419	125.398	129.490	120.523	112.120

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 09.07.2024)

Ek Tablo 7. Türkiye’de illere göre çeltik üretimi (ton)

İller	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Edirne	331.423	386.907	375.850	398.534	410.681	431.658	396.993	411.525	382.189	367.352
Samsun	114.698	122.600	128.715	133.038	133.221	137.069	159.147	153.120	142.480	157.392
Balıkesir	122.276	113.994	113.121	113.829	114.939	118.620	121.935	137.187	133.136	137.778
Çanakkale	53.284	91.880	87.115	67.357	63.049	93.020	93.933	98.124	97.034	51.861
Çorum	58.659	52.298	52.321	57.076	60.354	57.904	59.493	58.579	56.243	51.802
Çankırı	16.961	15.103	17.387	15.580	15.575	17.482	20.912	21.747	27.372	31.653
Sinop	33.834	30.048	33.459	33.217	32.172	32.943	33.677	27.918	23.388	24.752
Kırklareli	19.713	24.110	22.981	18.405	20.894	17.745	13.906	17.207	14.601	14.547
Bursa	19.618	18.507	20.604	20.212	19.607	18.137	18.015	19.709	16.808	13.719
Kastamonu	5.951	5.975	6.227	6.521	7.377	7.207	8.316	8.129	8.645	9.525
Mersin	--	6.854	7.679	8.308	9.847	8.847	8.814	9.436	7.215	8.388
Tekirdağ	27.744	26.723	31.997	7.329	29.151	38.444	20.778	16.070	19.002	8.101
Diyarbakır	10.548	8.514	6.487	6.427	7.421	7.015	7.187	4.228	4.138	7.197
Kırıkkale	6.828	5.256	5.065	3.567	4.816	3.368	4.464	3.738	4.501	4.120
İstanbul	2.481	2.321	2.309	2.410	2.333	2.372	2.229	2.158	2.601	2.663
Şanlıurfa	--	2.736	2.511	2.300	2.252	1.735	1.471	2.177	1.928	1.761
Düzce	1.590	1.801	1.699	1.646	1.407	1.503	920	1.100	1.390	1.565
Tokat	732	734	794	679	658	802	1.022	1.452	1.550	1.556
Amasya	1.321	1.310	1.305	1.081	1.047	1.041	1.880	1.809	1.619	1.264
Ankara	960	1.019	1.107	961	1.691	1.684	1.770	2.003	2.012	1.024
Karabük	352	362	402	331	367	390	381	392	425	458
Mardin	--	--	--	844	875	702	799	784	214	424
Hatay	--	--	--	--	--	--	533	751	814	399
Kahramanmaraş	39	36	11	12	11	12	23	89	333	333
Hakkari	604	565	484	146	98	87	75	96	141	148
Siirt	--	--	--	--	--	--	--	--	83	85
Bolu	49	53	37	36	78	83	74	151	91	76
Artvin	--	--	--	--	--	--	69	68	47	57
Adıyaman	--	--	4	--	--	--	--	--	--	--
Bingöl	203	170	158	63	79	130	28	--	--	--
İğdır	--	--	--	--	--	--	1.156	253	--	--
Osmaniye	132	124	171	91	--	--	--	--	--	--
Toplam	830.000	920.000	920.000	900.000	940.000	1.000.000	980.000	1.000.000	950.000	900.000

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 10.07.2024)

Ek Tablo 8. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ihracat miktarı (kg)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Suriye	126.026.459	153.112.533	76.240.272	70.950.630	46.042.263	62.054.208	70.472.474	72.936.413	67.254.048	78.894.855
Libya	13.478.967	9.770.252	22.324.818	45.731.031	62.736.339	19.489.037	14.388.938	30.665.010	5.787.894	33.509.224
Ukrayna	-	960	18.000	1.521.513	859.300	15.487.636	3.694.436	50.107.150	34.879.610	26.620.633
Irak	55.039.095	81.226.628	129.951.309	55.098.994	37.392.925	62.588.964	45.296.463	17.417.361	13.347.770	16.647.123
Cezayir	410.589	-	650.000	25.000	50.000	277.058	620.915	1.453.108	8.879.520	16.041.000
Belçika	2.497.735	4.422.846	1.991.108	2.900.597	7.373.374	2.726.287	8.243.948	15.238.003	6.203.116	15.759.856
Rusya Federasyonu	15.775	3.335	21.550	25.290	680	252.813	18.338	18.363	2.312.686	11.499.171
Azerbaycan	1.664.663	311.118	341.890	303.418	1.295.161	4.760.740	579.376	254.410	3.568.161	8.879.937
İsrail	5.451.812	1.921.880	4.730.700	5.822.848	5.800.816	10.254.786	7.985.133	13.836.244	12.624.284	8.016.004
Lübnan	18.208.665	17.580.200	23.476.375	13.748.463	3.226.868	15.915.949	15.100.467	13.660.371	12.089.526	7.058.867
Diğer	22.125.369	21.658.734	34.426.803	37.298.301	25.561.458	41.160.699	46.044.187	41.258.485	65.392.026	72.162.490
Genel Toplam	244.919.129	290.008.486	294.172.825	233.426.085	190.339.184	234.968.177	212.444.675	256.844.918	232.338.641	295.089.160

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat miktarlarının toplamı
Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 1006 (Pirinç); HS: 100620 (kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç), HS: 100630 (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), HS: 100640 (kırık pirinç) GTİP kodları alınmıştır.

Ek Tablo 9. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ithalat miktarları (kg)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Çin	399	57.554	43.098.512	151.651.436	163.463.400	260.895.231	162.609.606	156.231.862	226.541.644	150.066.970
Hindistan	205.390.782	225.897.826	154.487.250	95.089.761	45.109.193	44.673.461	53.450.177	39.299.152	146.629.167	49.622.439
Vietnam	1.640.963	2.713.233	1.882.403	6.465.723	1.618.832	2.446.421	2.414.210	502.920	50.947.982	33.715.482
Arjantin	254.404	-	31.500.000	13.358.087	3.298.400	13.592.320	8.252.926	5.220.006	30.556.973	22.007.112
Tayland	7.072.905	6.508.374	41.891.650	7.868.555	7.322.974	6.974.529	4.805.970	11.847.629	161.911.468	13.805.325
Yunanistan	16.568.364	22.433.673	35.529.080	52.972.875	39.444.300	18.379.250	20.940.764	1.093.715	26.277.894	13.119.342
İtalya	38.320.883	27.520.725	31.704.349	38.755.749	25.605.815	19.384.118	28.522.913	7.453.423	7.907.450	11.829.437
Bulgaristan	9.898.960	11.737.782	20.714.315	14.511.276	6.730.411	4.232.328	1.672.190	466.460	6.812.020	11.347.178
Uruguay	-	-	5.985.120	13.954.150	10.127.751	27.718.010	25.012.523	45.177.256	14.299.020	10.074.827
Avustralya	-	-	-	-	-	-	11	1.226.600	2.137.623	4.380.744
Diğer	40.563.540	25.374.242	42.317.257	53.594.033	33.387.873	51.956.399	32.313.462	24.459.050	64.785.558	15.731.652
Genel Toplam	319.711.200	322.243.409	409.109.936	448.221.645	336.108.949	450.252.067	339.994.752	292.978.073	738.806.799	335.700.508

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı
Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 1006(Pirinç); HS: 100620 (kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç), HS: 100630 (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), HS: 100640 (kırık pirinç) GTİP kodları alınmıştır.

Ek Tablo 10. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ihracat değerleri (ABD \$)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Suriye	72.103.624	71.132.874	37.383.268	38.535.738	21.050.069	26.120.141	31.239.482	40.219.191	45.497.528	55.173.131
Libya	9.495.914	5.492.231	15.080.821	26.777.569	33.247.849	10.708.408	8.198.689	16.940.178	3.799.436	23.893.062
Ukrayna	-	1.816	10.080	777.734	254.851	6.154.640	1.706.089	32.513.305	21.804.871	17.298.685
Irak	33.335.258	46.650.203	68.766.348	35.080.353	24.540.471	37.917.312	27.266.535	11.577.832	10.696.846	13.537.207
Cezayir	236.909	-	260.104	14.416	20.000	118.635	330.191	911.116	5.487.210	10.426.687
Belçika	1.362.647	1.796.803	1.060.750	1.327.386	3.074.503	1.952.216	3.837.895	7.096.595	4.524.310	8.196.033
Rusya Federasyonu	6.801	3.099	25.575	18.160	1.562	143.791	10.069	17.497	1.267.449	7.062.343
İsrail	4.862.922	1.566.801	2.672.469	3.945.946	4.069.255	6.924.960	5.612.644	12.203.815	12.530.796	6.776.448
Azerbaycan	1.100.441	177.499	211.072	182.587	559.983	1.966.546	349.056	175.989	2.349.517	5.524.440
Lübnan	11.005.441	8.373.864	10.374.694	7.075.600	1.699.596	7.421.013	7.338.582	7.569.218	8.125.202	5.076.995
Arnavutluk	180.035	3.092	316.083	944.178	256.316	260.633	1.088.290	2.871.488	4.525.661	4.740.863
İspanya	-	-	-	683	2.136	2.519	20.588	1.964	2.489.534	4.168.214
Birleşik Krallık	194.313	523.931	1.933.296	325.177	1.002.143	3.491.732	1.982.135	4.053.360	4.312.206	3.732.143
Fas	-	-	115	238.131	-	1.414.210	1.826.677	1.022.975	1.904.772	3.025.392
Filistin Devleti	1.536.382	2.248.916	548.249	1.122.981	81.660	13.250	214.241	-	-	2.660.364
Kamerun	-	-	133	2.256	3.160	64	797	975	987	2.593.921
ABD	467.801	547.568	585.380	649.403	757.370	1.079.917	650.268	1.452.350	1.556.393	2.551.152
Blmyn Ülke ve Bl.	2.976.372	2.438.017	1.688.466	803.290	1.071.646	678.426	572.843	1.378.598	1.522.613	2.544.938
Hırvatistan	-	-	-	137	-	1.124.142	1.128.338	1.683.589	1.998.872	2.032.334
Mısır	301.414	210.962	2.528	4.462.669	99.264	5.759	1.984.363	1.295.426	811.287	2.006.107
Hollanda	7.938	59.263	51.323	37.148	79.237	59.040	670.164	279.325	343.750	1.815.607
Togo	-	124	-	105	137	253	712	1.423	1.243.916	1.557.076
Özbekistan	-	-	3.097	-	370	-	369.400	90	2.165.369	1.533.255
Bulgaristan	2.326	2.315	4.763	2.242	10.325	214.933	246.279	151.149	17.176	1.457.547
Kostarika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.442.140
Almanya	146.560	325.236	366.693	467.861	369.507	953.555	507.642	880.885	668.171	1.251.360
K.K.T.C	927.367	965.901	995.858	1.499.203	833.236	959.011	1.086.508	1.749.784	1.488.475	1.203.597
Suudi Arabistan	457.754	266.773	1.694.395	70.360	165.630	395.386	164.560	35.204	12.759.023	1.021.381
Diğer	12.089.055	6.158.388	12.316.333	13.704.352	10.746.003	11.797.630	13.130.214	10.367.592	12.953.868	9.896.421
Genel Toplam	152.797.274	148.945.676	156.351.893	138.065.665	103.996.279	121.878.122	111.533.251	156.450.913	166.845.238	204.198.843

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat değerlerinin dolar cinsinden toplamı. Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 1006 (Pirinç); HS: 100620 (kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç), HS: 100630 (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), HS: 100640 (kırık pirinç) GTİP kodları alınmıştır.

Ek Tablo 11. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ithalat değerleri (ABD \$)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Çin	298	17.093	17.642.182	62.507.698	65.338.483	102.890.532	72.676.003	90.191.682	148.587.287	104.315.215
Hindistan	92.206.622	89.798.949	74.008.500	51.026.624	23.786.612	25.168.488	27.598.817	20.737.290	95.778.632	40.599.562
Arjantin	249.068	-	13.989.729	8.996.705	2.657.473	10.007.770	6.369.267	4.110.029	36.788.846	21.489.541
Vietnam	964.388	1.394.519	900.364	3.649.628	845.789	1.187.859	1.736.952	484.589	33.722.080	21.457.084
İtalya	39.386.119	18.725.107	20.896.678	30.796.816	22.749.276	16.991.810	27.157.164	6.694.489	13.863.943	15.656.763
Uruguay	-	-	3.472.355	9.814.333	7.364.545	17.994.601	17.585.493	29.677.903	16.409.484	12.165.655
Bulgaristan	5.389.209	4.154.467	6.655.906	6.306.906	3.968.916	1.630.792	608.403	186.599	6.937.539	11.728.683
Yunanistan	10.555.354	10.354.194	15.382.977	28.907.463	24.108.872	11.578.017	13.323.420	754.545	27.690.814	10.171.809
Tayland	5.364.826	3.349.993	17.493.216	3.727.856	3.541.463	4.095.356	2.880.536	6.973.263	77.800.698	7.863.795
Avustralya	-	-	-	-	-	-	10	1.511.152	2.563.439	4.654.952
Ukrayna	-	67.500	-	809.600	1.353.000	2.849.143	4.243.148	-	-	3.937.851
Tayvan	-	-	-	-	-	2.508.000	98.288	-	643.848	2.450.495
Pakistan	2.794.972	5.624.561	2.551.991	2.867.643	1.825.373	4.129.870	1.256.443	3.082.233	3.350.884	2.389.411
Kamboçya	-	323.275	1.026.636	595.555	457.879	956.006	1.267.571	2.414.550	1.561.364	1.953.874
Mısır	94.705	651.949	-	192.981	-	-	-	11	-	499.017
ABD	15.944.132	2.142.254	12.331.519	5.412.594	4.871.910	2.547.752	2.339.611	2.299.947	999.744	452.255
İran	78.521	113.046	35.068	47.553	137.570	706.745	293.458	609.958	407.062	272.535
Kazakistan	-	-	-	-	-	-	26.400	429.654	194.035	249.101
Myanmar	1.079.354	642.156	107.500	1.872.445	3.044.051	334	-	-	28.053.660	181.718
Özbekistan	-	59.250	-	-	-	-	-	-	-	149.447
Portekiz	603.185	38.567	-	237.757	-	-	114.520	-	23.013	135.792
İspanya	2.953.704	14.692	226	16.667	-	-	-	-	362.710	132.817
Hollanda	37.200	32.865	131	10.212	113.304	4.078	14.129	35.718	26.840	58.932
Romanya	19.164	67.980	-	4.409.382	-	1.885.248	7.600	-	-	33.607
Avusturya	-	-	262	-	-	-	6	-	3.953	17.805
Japonya	412	-	-	-	-	-	2.470	27.131	373.672	10.316
Moldova	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9.447
Almanya	34.875	6.059	-	216	2.418	-	1.551	625	9	7.657
Diğer	2.300.410	1.345.138	7.219.059	12.320.486	6.290.353	13.334.696	8.539.341	5.362.901	1.767.095	13.553
Genel Toplam	180.056.518	138.923.614	193.714.299	234.527.120	172.457.287	220.467.097	188.140.601	175.584.269	497.910.651	263.058.689

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat değerlerinin dolar cinsinden toplamı. Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 1006 (Pirinç); HS: 100620 (kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç), HS: 100630 (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), HS: 100640 (kırık pirinç) GTİP kodları alınmıştır.

Ek Tablo 12. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ihracat miktarı (kg)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Suriye	-	181.909	45.500	-	-	3.000	-	7.500	-	146.520
Rusya Federasyonu	258.000	-	538.560	48.000	270.000	82.100	62.025	378.010	40.025	119.600
Ukrayna	6.000	-	2.000	-	56.600	43.600	38.440	520	132.000	88.000
Azerbaycan	-	49.210	2.645	720	-	21.143	3.900	22.480	5.000	59.006
Irak	-	-	1.700	23.940	-	-	-	-	-	49.000
Bulgaristan	6.000	6.000	6.000	-	24.000	10.000	41.400	20.000	45.400	46.540
Gürcistan	38.160	49.130	12.206	-	-	-	-	-	-	7.340
Panama	3.685	3.375	4.615	4.653	3.881	5.883	5.000	4.650	7.445	3.205
Liberya	1.110	3.175	2.850	2.476	1.389	6.025	4.380	5.085	8.735	3.025
Marşal Adaları	2.070	2.350	1.650	1.602	2.355	2.105	1.895	2.380	2.925	1.885
Diğer	84.893	20.512.653	3.335.928	43.271	17.688	26.753	19.569	26.110	16.105	9.268
Genel Toplam	399.918	20.807.802	3.953.654	124.662	375.913	200.609	176.609	466.735	257.635	533.389

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ihracat miktarı (kg). Sezonlar çeltik ve pirinç için 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 100610 (çeltik) GTİP kodu alınmıştır.

Ek Tablo 13. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ithalat miktarı (kg)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Bulgaristan	11.851.690	13.271.110	8.651.930	22.970.604	29.453.804	46.873.606	27.874.665	2.858.670	43.973.215	22.316.349
Yunanistan	3.099.702	509.660	8.312.677	10.259.000	10.724.460	42.281.830	3.150.002	-	2.926.990	3.986.800
İtalya	44.000	47.000	205.000	139.800	94.650	5.540.586	41.209	30.503	4.000	418.000
Vietnam	9.900	18.000	33.500	18.000	21.000	32.500	20.888	25.030	27.250	13.250
Pakistan	33.486	769	4.950	4.101	3.950	3.000	2.750	3.550	7.256	1.000
Tayland	5.320	1.000	1.350	6.305	2.857	549	200	460	100	500
Belçika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Filipinler	139	-	4	1	-	-	1	-	-	1
ABD	93.281.552	19.642.700	114.095.082	-	-	26.250.000	-	-	-	-
Almanya	-	-	-	-	-	-	-	-	175	-
Diğer	187.615.714	65.490.181	63.755.156	32.289.859	47.276.846	57.269.717	72.709.897	10.979.047	9.295.257	-
Genel Toplam	295.941.503	98.980.420	195.059.649	65.687.670	87.577.567	178.251.788	103.799.612	13.897.260	56.234.243	26.735.901

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ithalat miktarı (kg). Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 100610 (çeltik) GTİP kodu alınmıştır.

Ek Tablo 14. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ihracat değerleri (ABD \$)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Rusya Federasyonu	172.305	-	93.260	32.550	74.991	58.291	49.422	221.993	40.521	90.972
Ukrayna	7.500	-	1.800	-	28.752	21.437	18.011	1.413	132.000	88.000
Bulgaristan	8.675	7.889	6.460	-	17.530	8.701	42.589	12.534	68.079	50.193
Azerbaycan	-	56.008	2.785	1.004	-	23.887	1.935	8.531	8.375	48.162
Suriye	-	104.810	19.034	-	-	4.345	-	5.573	-	30.819
Irak	-	-	1.993	38.206	-	-	-	-	-	21.646
Gürcistan	46.301	49.641	13.729	-	-	-	-	-	-	9.589
Panama	7.762	4.697	7.157	8.190	5.558	7.401	6.635	7.276	11.985	4.899
Liberya	2.348	4.362	3.509	3.360	1.562	6.882	6.070	8.492	16.198	4.616
Marşal Adaları	4.433	3.376	1.785	2.338	2.598	2.466	2.514	3.030	4.662	2.498
Portekiz	578	600	175	708	100	5.124	1.882	1.979	3.303	2.446
Almanya	-	1.415	-	3.723	-	885	3.512	2.175	1.740	2.194
Singapur	3.745	3.810	3.724	4.059	2.365	1.839	2.787	745	2.701	1.918
Filipinler	280	465	920	165	1.584	3.419	1.851	2.807	3.570	1.330
Birleşik Krallık	788	390	-	455	540	-	735	92	560	1.014
Hong Kong	1.910	3.258	4.151	3.443	2.364	3.226	3.867	1.123	340	943
Antigua ve Barbuda	246	494	111	511	335	592	528	1.776	2.029	937
Cayman Adaları	-	1.362	-	510	-	545	1.055	480	1.836	720
Barbados	-	-	-	-	-	-	-	-	42	396
İtalya	25.685	-	-	109	-	471	214	-	192	368
Malta	1.378	2.025	1.001	255	-	739	1.754	2.340	2.070	316
Suudi Arabistan	320	-	165	1.530	-	-	-	-	330	269
Belize	-	-	-	-	-	-	-	-	-	232
Yunanistan	100	-	-	598	6.568	128	287	142	214	140
Hollanda	810	324	2.495	1.556	1.115	863	833	17	217	102
Kuveyt	-	-	1.395	-	1.696	-	-	-	-	91
Hırvatistan	-	-	-	-	-	-	-	-	330	79
Bahamalar	2.226	670	-	563	603	-	-	412	553	60
Diğer	88.685	7.600.335	1.169.620	36.247	6.289	8.293	5.996	18.993	5.566	115
Genel Toplam	376.075	7.845.931	1.335.269	140.080	154.550	159.534	152.477	301.923	307.413	365.064

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ihracat değerleri (ABD Doları). Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 100610 (çeltik) GTİP kodu alınmıştır.

Ek Tablo 15. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ithalat değerleri (ABD \$)

Ülkeler	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Bulgaristan	4.576.577	3.911.325	2.201.701	7.682.199	10.007.043	19.109.319	14.593.906	1.029.012	28.806.679	15.566.852
Yunanistan	1.263.850	159.938	2.346.549	4.094.382	4.313.397	17.252.614	1.385.107	-	1.864.379	2.057.719
İtalya	61.129	72.423	230.904	167.619	92.274	3.390.933	43.564	31.338	8.324	501.426
Vietnam	8.178	10.323	22.118	12.633	15.001	23.490	19.907	26.021	23.242	12.640
Pakistan	23.022	501	4.362	5.267	3.860	3.156	3.307	4.464	9.979	1.254
Tayland	5.339	880	1.202	4.357	1.490	376	174	602	178	572
Belçika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Filipinler	502	-	142	103	-	-	13	-	-	2
ABD	39.009.647	8.379.781	40.602.992	-	-	17.843.244	-	-	-	-
Almanya	-	-	-	-	-	-	-	-	261	-
Azerbaycan	-	-	-	-	-	-	31	-	-	-
Bangladeş	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brezilya	13.072.689	-	-	981.711	-	8.470.756	-	-	-	-
Çin	-	-	-	-	303	-	-	-	-	-
Endonezya	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-
Güney Kore	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-
Gürcistan	12.836	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hindistan	30.017	-	270	29.992	611	673	-	5.580	3	-
Hollanda	-	-	-	-	1.942	-	5	5	-	-
İran	27.609	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İspanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kazakistan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kotdivuar	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Kuzey Makedonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Laos	-	-	-	-	-	-	279	-	-	-
Paraguay	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Portekiz	9.276.673	3.263.480	4.159.629	-	-	-	-	-	-	-
Romanya	-	-	-	-	-	1.007.425	-	-	-	-
Rusya Federasyonu	56.813.142	17.677.631	14.785.482	9.575.543	17.435.942	10.024.300	28.203.594	4.851.955	3.293.198	-
Singapur	-	-	-	-	-	-	-	-	62	-
Ukrayna	581.718	-	-	-	-	-	1.057.446	-	-	-
Genel Toplam	124.763.048	33.476.282	64.355.579	22.647.406	31.871.863	77.126.297	45.307.335	5.948.977	34.006.327	18.140.467

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 25.10.2024) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ithalat değerleri (ABD Doları). Sezonlar 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır. HS: 100610 (çeltik) GTİP kodu alınmıştır.

Ek Tablo 16. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla üretici* ve tüketici fiyatları (TL/kg)

	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Ortalama
2015/16													
Çeltik üretici	1,71	1,70	1,60	1,54	1,54	1,52	1,48	1,45	1,48	1,48	1,48	1,54	1,54
Pirinç tüketici	6,51	6,45	6,45	6,47	6,48	6,41	6,33	6,27	6,21	6,14	6,11	6,10	6,33
2016/17													
Çeltik üretici	1,64	1,55	1,54	1,62	1,72	1,81	1,85	1,86	1,84	1,90	1,89	1,88	1,76
Pirinç tüketici	6,07	6,09	6,14	6,23	6,30	6,58	6,84	6,92	6,95	7,01	7,07	7,11	6,61
2017/18													
Çeltik üretici	1,97	2,09	2,14	2,20	1,99	2,18	2,17	2,20	2,26	2,31	2,41	2,47	2,20
Pirinç tüketici	7,14	7,20	7,57	7,86	7,73	7,76	7,80	7,82	7,85	8,07	8,32	8,47	7,80
2018/19													
Çeltik üretici	2,58	2,74	2,62	2,67	2,72	2,78	2,87	3,05	3,08	3,22	3,24	3,07	2,89
Pirinç tüketici	8,81	9,14	9,30	9,39	8,43	8,77	8,81	8,93	9,19	9,28	9,46	9,47	9,08
2019/20													
Çeltik üretici	3,16	3,09	3,24	3,31	3,44	3,57	3,54	3,83	3,81	3,92	3,77	3,70	3,53
Pirinç tüketici	9,50	9,43	9,43	9,56	9,66	9,70	9,86	10,23	10,54	10,80	10,79	10,75	10,02
2020/21													
Çeltik üretici	3,93	4,25	4,38	4,43	4,50	4,40	4,21	4,09	3,90	4,02	4,03	4,04	4,18
Pirinç tüketici	10,83	11,34	11,95	12,65	12,80	12,81	12,8	12,87	12,91	12,96	12,95	12,98	12,49
2021/22													
Çeltik üretici	4,19	4,38	4,58	5,33	5,53	5,91	6,25	7,71	8,24	9,85	11,20	11,97	7,09
Pirinç tüketici	13,01	12,81	13,04	14,83	14,83	15,14	15,18	16,60	-	-	-	-	14,43
2022/23													
Çeltik üretici	13,22	14,46	15,12	15,38	15,65	15,33	16,13	16,77	17,72	18,32	18,23	18,46	16,23
2023/24													
Çeltik üretici	19,92	20,32	19,70	19,88	21,24	23,12	24,48	25,63	25,42	25,31	24,90	24,11	22,84

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 3.10.2024) * Çeltik üretici fiyatları; Ocak 2014-Aralık 2015 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.2 (2010=100); Ocak 2016-Aralık 2023 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.2 (2015=100). Ocak- Ağustos 2024 arası Tarım ÜFE NACE Rev.2 (2020=100). Sezonlar çeltik ve pirinç için 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Agricity, 2022. Çeltik Hasadı. <https://www.agricities.com/n/-ccedil-eltik-hasadi-21bk-26-09-2022#:~:text=Ayn%C4%B1%20%C5%9Fekilde%2C%202002'de%20360,pirin%C3%A7%20t%C3%BCketimi%2010%20kilogram%20civar%C4%B1ndad%C4%B1r.> (Erişim Tarihi:30.09.2024).
- Anonim, 2021. <https://canakkale.tarimorman.gov.tr/Haber/492/Damlaya-Damlaya-Celtik-Olur-Projesinde-Celtikler-Yesermeye-Basladi.> (Erişim Tarihi:30.09.2024).
- Anonim, 2022a. <https://canakkale.tarimorman.gov.tr/Haber/570/Damlaya-Damlaya-Celtik-Olur.> (Erişim Tarihi:30.09.2024).
- Anonim, 2022b. <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/5440/Turkiyede-Celtik-Uretimi-1-Milyon-Tona-Cikti.> (Erişim Tarihi:10.10.2024)
- Anonim, 2023a. [https://www.tarimdunyasi.net/2023/09/05/celtik-ureticisi-hasat-oncesi-endiseli/.](https://www.tarimdunyasi.net/2023/09/05/celtik-ureticisi-hasat-oncesi-endiseli/)(Erişim Tarihi:25.09.2024.)
- Anonim, 2023b.<https://www.dunya.com/sectorler/gida/pirincteki-tuketim-dususu-piyasayi-yavaslatiyor-haberi-709448.> (Erişim Tarihi:30.09.2024)
- Anonim, 2024. Damlaya Damlaya Çeltik Olur Projesi ile Su Tasarrufu ve Verim Artışı. <https://www.haberler.com/ekonomi/damlaya-damlaya-celtik-olur-projesi-ile-su-tasarrufu-ve-verim-artisi-17873199-haberi/> (Erişim Tarihi:30.09.2024)
- Aktoprak, S. 2019. Edirne İlindeki Sulama Kooperatiflerinin Ekonomik Yapısı ve Kooperatif – Ortak İlişkilerinin Analizi. T.C. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Tekirdağ, 2019. <https://acikerisim.nku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.11776/3454/0065868.pdf?sequence=1&is>
- DSİ, 2020. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, <https://www.dsi.gov.tr/Haber/Detay/989.>
- DSİ, 2021. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, <https://www.dsi.gov.tr/Haber/Detay/2697.>
- DSİ, 2023a. 2022 Faliyet Raporu. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü,http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/6PDDE+DSI_2022_Yili_Faal_Rap_.pdf Allowed=y.
- DSİ, 2023b. 2023 Faliyet Raporu. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, <https://www.dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/759.>
- Özçelebi, M. A. & Yılmaz, C. 2020. Samsun'da Çeltik Üretimi ve Pirinç İmalat Sanayi. Kesit Akademi Dergisi , 6 (24) , 324-349 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kesitakademi/issue/58243/840841.>
- Taşlıgil, N. & Şahin, G. (2011). Türkiye'de Çeltik (Oryza Sativa L.) Yetiştiriciliği ve Coğrafi Dağılımı. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (6) , 182-203 . DOI: 10.14520/adyusbd.105.
- FAO, 2022. Biannual Report On Global Food Markets, Food Outlook Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, Nowember 2022. <https://www.fao.org/gIEWS/reports/food-outlook/en.>

FAO, 2023. Biannual Report On Global Food Markets, Food Outlook Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, June 2023. <https://www.fao.org/giews/reports/food-outlook/en>.

FAO, 2024a. Biannual Report On Global Food Markets, Food Outlook Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, June 2024. <https://www.fao.org/giews/reports/food-outlook/en>.

FAO, 2024b. Markets and Trade, Fao Rice Price Update. <https://www.fao.org/markets-and-trade/commodities/rice/fao-rice-price-update/en>.(Erişim Tarihi:21.10.2024).

FAO, 2024c. Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları. <https://fpma.fao.org/giews/fpmat4/#/dashboard/tool/international/>.(Erişim Tarihi:21.10.2024).

TMO, 2021. Toprak Mahsülleri Ofisi Genel Müdürlüğü, Hububat Sektör Raporu, 2020.

TMO, 2023. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, 85. Hesap Dönemi Faaliyet Raporu <https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/maliisler/2022faaliyetraporu.pdf>.

TMO, 2024a. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, 86. Hesap Dönemi Faaliyet Raporu. Mali İşler Dairesi Başkanlığı MART 2024. <chrome-extension://efaidnbmnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/maliisler/2024faaliyetraporu.pdf>.

TMO, 2024b.<https://www.tmo.gov.tr/kurum-haber/982/tmo-celtik-alimlarina-basliyor>. (Erişim Tarihi:27.09.2024).

TOB, 2022. “2021 İdare Faaliyet, Raporu”, https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%C4%B1k_Faaliyet_Raporlar%C4%B1/TOB%202021%20YILI%20%C4%B0DARE%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf.

TOB, 2023. “2022 Yılı İdare Faaliyet Raporu” Tarım ve Orman Bakanlığı, Şubat, 2023.

TOB, 2024. “2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu” Tarım ve Orman Bakanlığı, Şubat, 2024.

TÜİK, 2024a. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarim-Urunleri-Uretici-Fiyat-Endeksi-Eylul-2023-37262>.

TÜİK, 2024b. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Eylul-2023-33870>.

TÜİK, 2024c. Türkiye İstatistik Kurumu, Tarım İstatistikleri, Dış Ticaret İstatistikleri ve Fiyat İstatistikleri Veritabanları, Eylül, 2024.

TÜİK, 2024d. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Urun-Denge-Tabloları-2023-53451>

TÜİK, 2024e. Türkiye İstatistik Kurumu, Çeltik ekim alanı, üretim, verim. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>.

TÜİK, 2024f. Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi (2015=100) madde fiyatları (TL)<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarim-Urunleri-Uretici-Fiyat-Endeksi-Aralik-2023-49738>

TÜİK, 2024g. Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi (2020=100) madde fiyatları (TL)
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarim-Urunleri-Uretici-Fiyat-Endeksi-Ekim-2024-53483>.

TÜİK, 2023h. Türkiye İstatistik Kurumu <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>.

RG, 2023. Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2023/46)
Resmî Gazete Tarihi: 26.11.2023 Resmî Gazete Sayısı: 32381
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=40448&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5>.

UHK, 2011. Ulusal hububat konseyi çeltik raporu, Aralık, 2011.
http://uhk.org.tr/dosyalar/UHK_celtikraporu.pdf.

USDA, 2024. Foreign Agricultural Service; Production, Supply and Distribution Database
<https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>.